

ဝိသေသ

920.72
Q2110

ท้องถิ่น

หอสมุดแห่งชาติ ชั้นงกลางนอก
เชียงใหม่ 34

ดอยตุง

เลขห้อง ๖๓

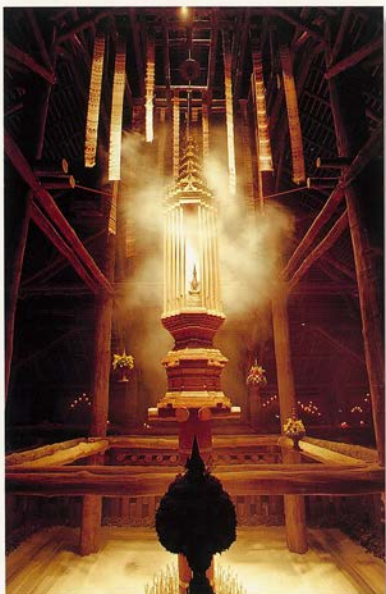
เลขหมู่ 920.42
7211๑

เลขทะเบียน

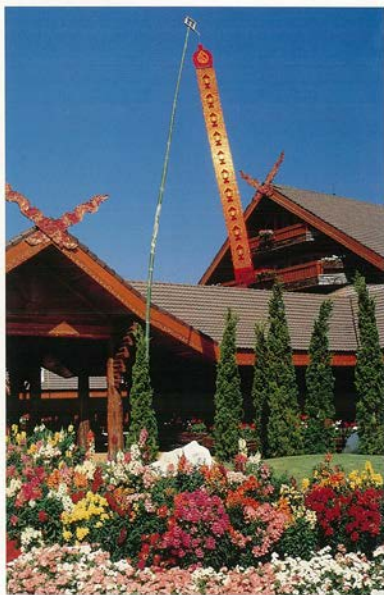
๙

หนังสือเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

"พระพร้าได้" ประติมากรรมชิ้นเอกของทองคำ ไร่แม่ฟ้าหลวง

ตุง "สว" หน้าพระตำหนักคอยตุง

ต้นตุง

ตุง เป็นสัญลักษณ์ของชัยชนะ ความสดใส และความมีโชคดี นำไปปัก ณ ที่ใดก็เกิดมงคล ณ ที่นั้น
ไม้นอนไพร ทั้งหัวต้นนำมาใช้เป็นเสาตุงอย่างธรรมชาติ ประภาศความงามมหัศจรรย์และประโชชน์ยิ่ง
ทั้งเตือนใจให้ระลึกรำลึกนึกถึงคุณของพระเจ้า

สารบัญ

บทนำ	๗
พระราชปณิธาน	๑๓
ที่มาแห่งพระราชปณิธาน	๑๗
การสนองพระราชปณิธาน	๒๓
คอยดุงแห่งที่ราบเชียงแสน	๒๔
มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง	๔๖
โครงการพัฒนาคอยดุง	๘๒
บ้านที่คอยดุง	๑๑๐
มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ กับโครงการพัฒนาคอยดุง	๑๔๒
มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง	๑๔๔
มูลนิธิ พอ.สว.	๑๔๘
สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย	๑๖๒
บริษัทหนึ่งสกล (ประเทศไทย) จำกัด	๑๖๔
โครงการปลูกป่าเทิดพระเกียรติ	๑๖๕
บริษัท นวดี จำกัด	๑๗๔
บริษัทนพดลยาสูบ จำกัด	๑๘๒
ศูนย์ขยายพันธุ์พืช-เหื่อนพะเยา	๑๘๘
ศูนย์เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ	๑๙๘
ศูนย์บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด	๒๐๔
โครงการพัฒนาการผลิตเห็ดเศรษฐกิจ	๒๑๐
โครงการปอสา	๒๑๔
ศูนย์ศึกษาและพัฒนาภูฟ้าแม่ก	๒๑๘
โครงการพัฒนาข้าว	๒๒๔
สวนแม่ฟ้าหลวง	๒๒๘
สวนรุกขชาติแม่ฟ้าหลวง คอยช้างมูบ	๒๓๖
ศูนย์เพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า	๒๔๐
ป่าพระราชทาน	๒๔๒
ดวงประทับที่คอยดุง	๒๔๖
คอยดุงวันนี้	๒๔๘
คณะกรรมการสนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือ	๒๕๖
ผู้เขียน :	
คุณหญิงคณิดา เลระกุล	
นายพิเศษ เจียจันทร์พงษ์	
(เรื่อง คอยดุงแห่งที่ราบเชียงแสน)	
ปกหน้า : พระตำหนักคอยดุง	
ถ่ายภาพ : นายธนิต เลระกุล	
ปกหลัง : รองเท้านารีคอยดุง	
ถ่ายภาพ : นายวินิจ รังผึ้ง	

บทนำ

นับแต่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ชำรภาพการ ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน ในพื้นที่ทุรกันดารจังหวัดเชียงรายมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ สิ่งที่ได้ทอดพระเนตรเห็นทุกครั้งที่เสด็จฯ โดยเฮลิคอปเตอร์ก็คือ ภูเขาสูงเสียดฟ้าที่โล่งเตียน แท้งแล้งเต็มไปด้วยวัชพืช ไร่เลื่อนลอย และไร่นา การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรแถบนี้ทุกปีทำให้ทรงทราบถึงความลำบากยากแค้นของราษฎรในพื้นที่ที่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควรและทำลายป่า จึงทรงตั้งพระราชปณิธานว่าจะทรง “ปลูกป่าบนดอยสูง” เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าของประเทศให้สมบูรณ์ดังเดิม พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในพื้นที่ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการศึกษา สุขภาพอนามัย มีรายได้ต่อเนื่อง มีจิตสำนึกในการรักษาป่าและสภาพแวดล้อม

รัฐบาลซึ่งมี พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้สนองพระราชปณิธานด้วยการตั้งโครงการพัฒนาดอยสูงขึ้นเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๓๑ มีหน่วยงานจาก ๗ กระทรวง เข้าร่วมโครงการ และดำเนินงานภายใต้แผนงานเดียวกัน มีมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทำหน้าที่ประสานงานกับองค์กรของรัฐและภาคเอกชน ประการสำคัญคือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับที่ “บ้านที่ดอยสูง” ทรงงานปลูกป่าด้วยพระองค์เอง

วันเวลาผ่านไป ๑๐ ปี ดอยสูงวันนี้เขียวข่มด้วยป่าต้นน้ำลำธาร งดงามสดใสด้วยป่าเศรษฐกิจ สวนรุกขชาติ และสวนดอกไม้ที่สวยงามในประเทศไทยและเอเชีย การ “ปลูกคน” ให้ช่วย “ปลูกป่า” และ “ปลูกสิ่งแวดล้อม” บนดอยสูงบรรลุผลสำเร็จตามพระราชปณิธานสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ดอยสูงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับประเทศและนานาชาติ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกป่าบน “ดอยสูง” ซึ่งเป็นบันทึกประวัติศาสตร์สำคัญช่วงหนึ่งของพระราชกรณียกิจมาจัดพิมพ์เป็นเล่ม เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ไว้ให้ประชาชนทั่วไปและชนรุ่นหลังได้รับรู้ จดจำ และรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณตราบนานชั่วกาลนาน

พระราชปณิธาน

ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

“จะฟื้นฟูสภาพป่าที่สูงสูญเสียไปเพราะความอดอยากของประชาชนที่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควรเพื่อความอยู่รอด เช่น การตัดโค่นต้นไม้ทำลายป่าแล้วเผาทิ้งเพื่อหาไร่เลื่อนลอยและปลูกพืชเสพติด ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงแก่ประเทศชาติ เป็นต้นว่า การพังทลายของดิน การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และอุทกภัยในฤดูฝน ตลอดจนภัยธรรมชาติอื่นๆ ฯลฯ การสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเหล่านี้รู้จักอนุรักษ์ และฟื้นฟูธรรมชาติด้วยการปลูกป่า พัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ การศึกษา สุขภาพอนามัย ตลอดจนกระจายรายได้ไปสู่ เป็นการแก้ปัญหาสภาพเสื่อมโทรม และสร้างอาชีพที่มีมั่นคงถาวร เพื่อช่วยให้คนกับป่าอยู่ด้วยกันได้”

ที่มาแห่งพระราชปณิธาน

เมื่อต้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเชิญสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีให้เสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับแรมที่พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเพิ่งสร้างเสร็จได้ประมาณปีเศษ ครั้นนั้นนับเป็นปีแรกที่สมเด็จพระบรมราชชนนีเริ่มเสด็จประพาสหัวเมืองในประเทศไทยเพื่อทรงเยี่ยมราษฎร

สมเด็จพระบรมราชชนนีโปรดธรรมชาต และโปรดการบินเขา ภูเขา เข้าพระองค์มีกทรงพระดำเนินเล่นทอดพระเนตรป่าหิมพานต์พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ทรงพระดำเนินไปตามเนินเขา ลูกต่างๆ ทรงแวะหมู่บ้านรายทาง บางครั้งก็เสด็จไปทรงปิกนิก สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงสำราญพระราชหฤทัยยิ่งนัก เมื่อได้ทรงพระดำเนินขึ้นไปพิชิตยอดดอยอินทนนท์ ภูเขาสูงที่สุดในประเทศไทยในเดือนเมษายนปีนั้น ขณะมีพระชนมายุ ๖๔ พรรษา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงพระนิพนธ์ไว้ในคำปรามาทันทีชื่อ “สมเด็จพระยาของปวงชน” ว่า

“ในปีนั้นได้ทรงพระดำเนินตามเขาตามป่ารอบๆ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ พระพระดำเนินคล่องแคล่วจึงเสด็จไปได้ไกล จะเสด็จออกจากประตูหลังซึ่งตำรวจตระเวนชายแดนเป็นผู้รักษา และตามเสด็จไป ทำให้ทรงคุ้นเคยกับ ดอยอย่างดี มีแพทย์ตามเสด็จไปด้วย ๒ คน เมื่อได้เสด็จไปปีเดียวทุกหนทุกแห่งแล้ว ก็เกิดความอยากที่จะพิชิตจุดสูงสุดของประเทศไทย คือดอยอินทนนท์ ซึ่งทอดพระเนตรเห็นจากภูพิงคราชนิเวศน์ อยู่ทุกวัน ในเวลานั้นยังไม่ถึงกันขึ้น จึงต้องใช้เวลานานมากในการที่จะไต่ขึ้นไปถึงยอดได้ ทรงต่าง ๒ คืน ในตอนขึ้นไปทรงคำนึงถึงสถานที่ซึ่งเรียกกันต่อมาว่า ‘ป่าสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ’ แล้วจึงเสด็จขึ้นไปพิชิตยอดเขา ขาลงทรงคำนึงถึงบ้านนาหมอน ที่บ้านนี้มีชาวเขามาพักจำนวนมาก เมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นว่าประชาชนชาวเขาที่อยู่ห่างไกลจากแพทย์และการรักษาอย่างแผนปัจจุบัน จึงได้ทรงพระดำริว่าแพทย์ไปถึงพวกเขา...”

การเสด็จประทับแรมที่ภูพิงคราชนิเวศน์ครั้งนั้น นอกจากสมเด็จพระบรมราชชนนีจะได้พักผ่อนพระราชอิริยาบถด้วยการทรงพระดำเนินชมไม้ไผ่นานาพรรณในป่า และป็นเขาแล้ว ยังได้เสด็จฯ เยี่ยมหมู่บ้านต่างๆ ตามรายทางด้วย ทำให้ทรงพบเห็นความทุกข์ยากของประชาชนในท้องถิ่นที่ห่างไกลความจริง สภาพการขาดแคลนโรงเรียน ปัญหาด้านการอนามัย ไม่มีทั้งแพทย์และพยาบาล อีกทั้งยังได้พบเห็นความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นของตำรวจตระเวนชายแดนผู้ทำหน้าที่นำเสด็จฯ และถวายอาหาร นอกจากเบียดเบียนก็ไม่มีแล้ว เงินเดือนที่ได้รับก็น้อยมาก

ด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระเมตตา ปราภรณ์ที่จะขจัดปัดความทุกข์ยากของบุคคลอื่นเท่าที่จะทรงกระทำได้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงเริ่มเสด็จฯ ออกเยี่ยมเยียนราษฎรและตำรวจตระเวนชายแดนในถิ่นทุรกันดารทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา ทั้งๆ ที่ขณะนั้นมีพระชนมายุ ๖๔ พรรษาแล้ว ครั้นเมื่อเสด็จฯ ไปในท้องถิ่นชายแดน ทรงพบทหารปฏิบัติภารกิจอยู่ในที่นั้น ก็ทรงเยี่ยมฐานปฏิบัติการของทหารด้วยทุกแห่ง

การเสด็จฯ ออกไปสอดส่องดูแลทุกข์สุขของราษฎรและข้าราชการพลจังหวัดต่างๆ อย่างสม่ำเสมอเป็นเวลานาน ก่อให้เกิดพระราชกรณียกิจด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการศึกษา ด้านการแพทย์ พยาบาล และสาธารณสุข ด้านการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและราษฎรอย่างมหาศาล

สมเด็จพระบรมราชาชนนี และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงพระดำเนินชมป่าทิวพระตำหนักน้ำพุผิงคีวราชไม่วาน์

เสด็จฯ เปิดโรงเรียนศรีสมวงศ์ จ.เชียงราย แล้วพระราชทานอุปกรณ์การศึกษาแก่นักเรียน

ในพุทธศักราช ๒๕๐๕ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งขึ้นไปนมัสการพระธาตุดอยตุงเป็นครั้งแรก ขณะเสด็จฯ ไปทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจที่อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ปีต่อมา พุทธศักราช ๒๕๑๐ ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์ ไปเปิดโรงเรียนศรีสมวงศ์ ของ ดชด. ที่บ้านสามัคคีเก่า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การเสด็จฯ ครั้งนี้ได้ทอดพระเนตรเห็นสภาพป่าดอยตุงถูกทำลายจนโล่งเตียนแทบทุกดอย

การเสด็จฯ เยี่ยมประชาชน ตำรวจ ทหาร และข้าราชการพลเรือนในถิ่นทุรกันดารมาดเหนือทุกปีต่อมา ได้ทรงพบเห็นสภาพความอดอยากยากจน ความไม่รู้หนังสือ และโรคภัยไข้เจ็บของผู้คนตามชายแดนที่ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขา ซึ่งต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควรเพื่อให้มีชีวิตรอด คือ การตัดโค่นป่าแล้วเผาทั้งเพื่อทำไร่เลื่อนลอย เช่น ปลูกฝิ่นสลับกับถั่ว ข้าว ข้าวโพด อันเป็นพืชที่ผูกพันกับชีวิตชาวเขา เมื่อตัดสินใจย้ายถิ่นทำลายป่าไปเรื่อยๆ จนภูเขาเตียนโล่งลูกแล้วลูกเล่า มีแต่วัชพืช

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงมีพระราชปณิธานอันแรงกล้าที่จะทรงปลูกป่า เพื่อฟื้นฟูสภาพธรรมชาติที่สูญเสียไปให้กลับคืนดีให้จงได้ ดังนั้น โครงการพัฒนาดอยตุงจึงเกิดขึ้น

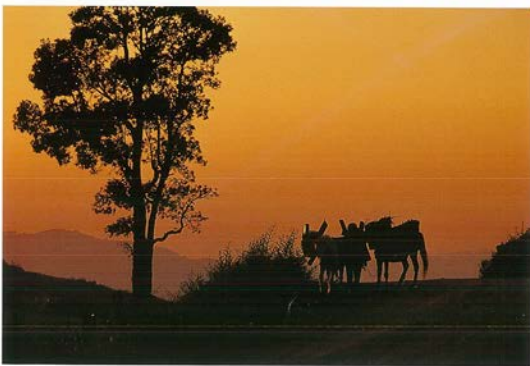
สภาพป่าดอยสูงที่ถูกทำลาย
จนไม้โตเต็มแทนที่ทุกดอย

แนวชายแดนไทย-พม่า
จากบ้านผาหมี สู่บ้านสามง่ามของพม่า

ไร่ที่ตั้งตรงเช่นนี้ ปัจจุบันไม่มีแล้ว
เพราะกลายเป็นป่าเศรษฐกิจ
และป่าต้นน้ำลำธาร

การรวมเอาที่ชาวเขาใช้บรรทุกของ
ค้าขายชายพรมแดนไทย-พม่า

ชาวอีสานยุคทอง นอกจากจะมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นแล้ว
ยังสามารถใช้ชีวิตตามประเพณีวิถีชีวิตที่ยึดมั่นกันสืบมา
เช่นประเพณีการไถชิงช้า ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในราวเดือนสิงหาคม

การสนองพระราชปณิธาน

พระราชปณิธานในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจะบังเกิดผลเป็นรูปธรรมได้นั้นเป็นงานอันยิ่งใหญ่ ดูประหนึ่งว่าจะเป็นไปไม่ได้ เพราะจะต้องสร้างขึ้นใหม่เกือบทุกสิ่งทุกอย่าง โดยจะต้องเริ่มที่การสร้างควมสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งที่พึงรักษาไว้ **ฟื้นฟู**ส่วนที่ซบเซาอับเฉาขึ้นใหม่ ทดแทนสิ่งเก่าที่สูญสลายไป **สร้าง**คุณภาพชีวิตของคนและยกระดับความเป็นอยู่ให้เหมาะสม **ส่งเสริม**การศึกษา สุขภาพอนามัย สุขภาพทางกาย ทางใจ และ **พัฒนา**อาชีพที่เหมาะสมเพื่อให้มีรายได้พอเพียงแก่การดำรงชีพ ตลอดจนอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้

หากสามารถกระทำให้บังเกิดผลได้ดังนี้ เท่ากับเป็นการกระจายงาน กระจายรายได้ และความเจริญสู่ชนบท ซึ่งมีคนในพื้นที่ดำรงชีวิตด้วยความยากลำบาก พร้อมใจกันช่วยดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม อันได้แก่ **ต้นน้ำลำธาร** ซึ่งเป็นสายธารแห่งความอยู่รอด **ป่า** ซึ่งช่วยเก็บและรักษาน้ำให้ยืนยาว **พืชพันธุ์ทางเศรษฐกิจ** ซึ่งนำรายได้ต่อเนื่องมาให้

การที่จะบรรลุผลสมพระราชปณิธาน จำเป็นจะต้อง**มีการดำเนินการร่วมกัน**ในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ โดยมีหน่วยงานที่เข้มแข็ง อุทิศกายใจ และเวลาทำหน้าที่ประสานการดำเนินงานของทุกภาคไปสู่จุดหมายเดียวกัน คือ ความสำเร็จของโครงการพัฒนาโดยดูตามพระราชปณิธาน

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานการดำเนินงานให้ภาคเอกชนเข้ามาจับบทบาทในโครงการพัฒนาโดยดู คือ **มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ** ซึ่งมีประวัติความเป็นมาในการดำเนินงานด้านอนุรักษ์ ด้านสงเคราะห์ และด้านส่งเสริม มาเป็นระยะเวลากว่า ๒๐ ปี

แม่น้ำโขงไหลคดเคี้ยวผ่านที่ราบแห่งอำเภอเชียงแสน

ดอยตุงแห่งที่ราบเชียงแสน

เส้นทางเลียนชายแดนไทย-พม่า
บนสันเขาดอยตุง ด้านที่แลเห็นสมมุติหากกำลังเดินไปคือแดนไทย

คำนำ

เหนือสุดของแดนสยามคือท้องที่อำเภอแม่สาย อันเป็นที่ราบผืนเล็กๆ ที่ติดต่อกันไปกับที่ราบในเขตการปกครองท้องที่อำเภอเชียงแสนทางทิศตะวันออก และติดกับที่ราบทางตอนเหนือของอำเภอแม่จัน ทั้งหมดนี้อยู่ในเขตการปกครองท้องที่จังหวัดเชียงราย ที่ราบผืนนี้เป็นบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาแต่โบราณ ทำให้เรื่องราวของมนุษยชาติกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจ

ถ้าวาดภาพที่ราบผืนนี้คร่าวๆ ให้เป็นรูปสี่เหลี่ยม ด้านทิศเหนือจะมี**น้ำแม่สาย**ที่ไหลจากเขาสูงทางทิศตะวันตก เป็นเส้นเขตแดนกับสหภาพพม่า น้ำแม่สายจะไหลไปทางทิศตะวันออกพร้อมกับ**ลำน้ำรวก**ที่ไหลมาจากดินแดนสหภาพพม่าทางทิศเหนือ เมื่อพบกับลำน้ำแม่สายแล้ว ลำน้ำรวกก็จะไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และเลี้ยวลงไปทางทิศใต้เล็กน้อยไปพบกับแม่น้ำสายใหญ่คือ **แม่น้ำโขง** ดังนั้น ทั้งลำน้ำแม่สายกับลำน้ำรวกตอนที่รวมกับลำน้ำแม่สายแล้วนี้ จึงเป็นเส้นเขตแดนทางทิศเหนือสุดของสยามประเทศและรัฐฐานของสหภาพพม่า

ด้านทิศตะวันออกคือแม่น้ำโขง ซึ่งไหลมาไกลจากทิศเหนือผ่านมณฑลยูนนานในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ก่อนถึงเขตแดนสยาม แม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งดินแดนทางฟากตะวันตกให้เป็นดินแดนของสหภาพพม่า กับฟากตะวันออกเป็นดินแดนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อมาพบกับลำน้ำรวกแล้ว แม่น้ำโขงก็ไหลลงใต้ต่อไปกลายเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทางฟากตะวันออก กับเขตปกครองท้องที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายทางทิศตะวันตก อันเป็นที่ราบผืนเล็กๆ ที่ได้กล่าวถึงแล้วตั้งแต่ต้น

ด้านทิศใต้ของที่ราบผืนนี้กับด้วยภูเขาเตี้ยๆ เป็นแนวยาวจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก และสุดลงที่บริเวณพื้นที่ลุ่มต่ำขนาดใหญ่ก่อนจะถึงแม่น้ำโขง ที่ลุ่มต่ำนี้คือบริเวณที่เรียกว่า **เวียงหนอง** อันเป็นที่มาของปรัมปราคติเกี่ยวกับเรื่องบ้านเมืองที่ล่มจมหายไปกลายเป็นหนองน้ำกว้างใหญ่

ด้านทิศตะวันตกคือบริเวณที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีลักษณะโดยส่วนรวมเป็นแนวยาวจากเหนือลงใต้ ระหว่างที่ภูเขาที่มียอดหลายยอดนี้ มีช่องเขาที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำหลายสายที่ไหลผ่านพื้นที่ราบผืนนี้ นับจากเหนือไปได้ที่สำคัญคือ **น้ำแม่ละ** **น้ำแม่คำ** และ**น้ำแม่จัน** ซึ่งทุกสายของลำน้ำดังกล่าวจะไหลลงแม่น้ำโขงทางทิศตะวันออก

ที่ราบผืนนี้ มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐๐ ตารางกิโลเมตร นอกจากจะแวดล้อมด้วยลักษณะภูมิประเทศที่อ่านยากความอุดมสมบูรณ์แล้ว ทุกๆ ตารางกิโลเมตร จะพบลำเหมืองหรือลำคลองเล็กๆ พาดผ่านไม่น้อยกว่า ๒ เส้น ลำเหมืองเหล่านี้เมื่อประกอบกับระบบชลประทานขนาดเล็กที่เรียกว่าฝายกั้นน้ำแล้ว จะสามารถกระจายน้ำเข้าไปหล่อเลี้ยงผืนแผ่นดินให้ความชุ่มชื้นได้อย่างทั่วถึง

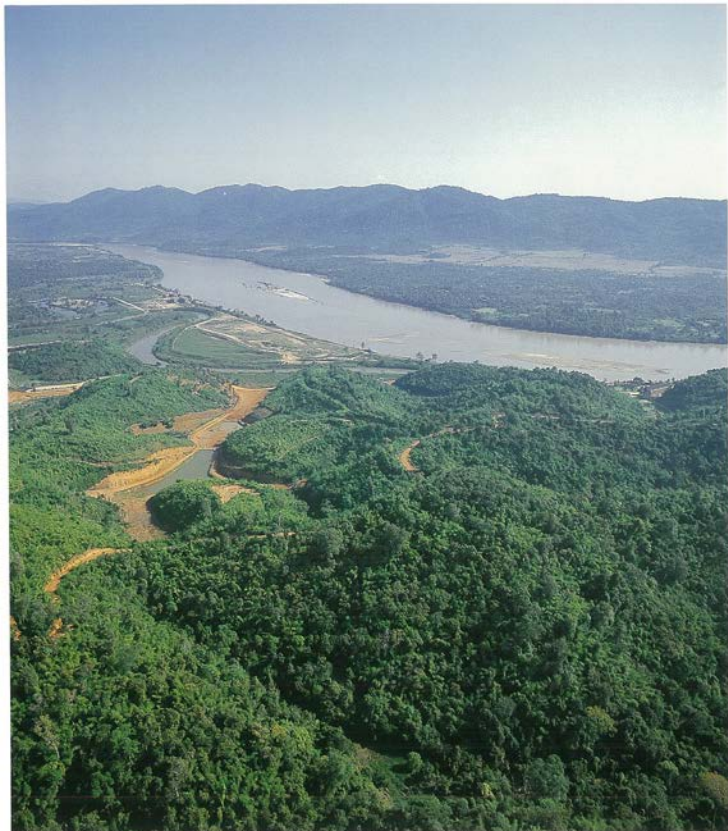
ที่กล่าวมาแล้วเป็นการอธิบายสภาพภูมิศาสตร์ในลักษณะที่เอาเส้นเขตแดนประเทศไทยปัจจุบันเป็นขอบเขต ซึ่งถ้าหากมองย้อนกลับไปในอดีต ในขณะที่เส้นเขตแดนยังมิได้ถูกกำหนดขึ้นที่ราบผืนนี้จะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง ที่กินเนื้อที่ติดต่อกออกไปทางฟากตะวันออกของแม่น้ำโขงรวมทั้งฝั่งตะวันตกทางเหนือนอกเขตแดนประเทศไทยออกไป

จากเรื่อง **“ประเทศสยาม ราชานันต์ฉบับ ๑ (พ.ศ. ๒๔๓๕) รายงานการเดินทางสำรวจที่ราบ**

สภาพพื้นที่บนตอยตุง
ซึ่งถูกปลูกป่าแล้วทางในอดีต

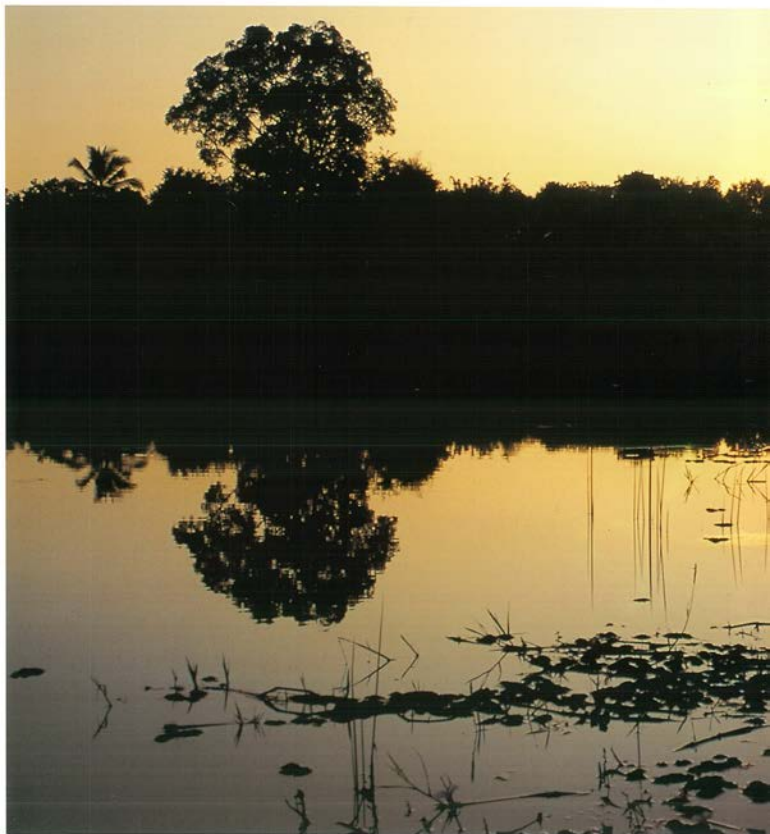

ภาพถ่ายทางอากาศ
สบรวก สามเงาเชียงใหม่

พระธาตุดอยงั่ว
มองจากลานสถานีตำรวจแม่สาย

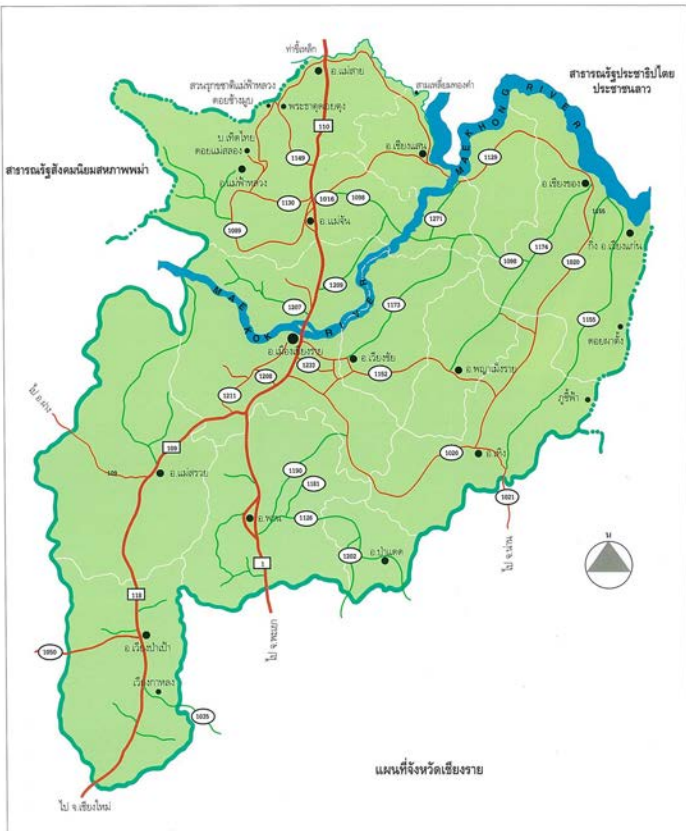
หอสมุดแห่งชาติจังหวัดฉะเชิงเทรา หอสมุดแห่งชาติ

บรรณารักษ์ทะเลสาบเขื่อนลำนางรอง
ทะเลสาบเขื่อนลำนางรอง คือ เขื่อนลำนางรอง

รองแท่นาวีตอยตุง

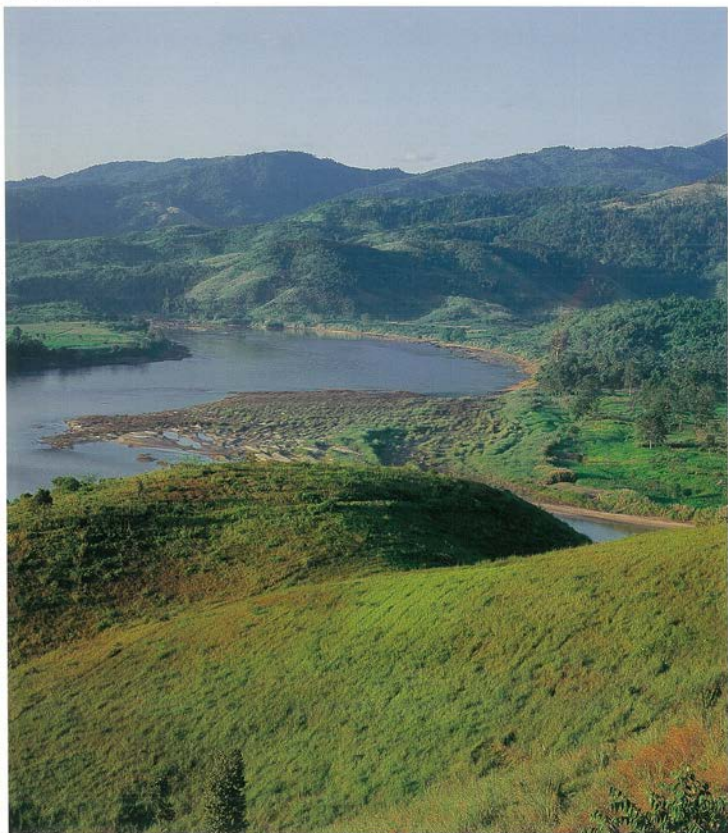

พื้นที่บนดอยสูงในอดีตที่เคยมีป่าด้วยไผ่

แม่น้ำโขงไหลเลียบชายแดน
บริเวณอำเภอเชียงของ

ที่ป่าต้นน้ำบนดอยตุง
ซึ่งถูกแผ้วถางจนถึงขั้นวิกฤติ

ลุ่มแม่น้ำโขง" นายดับบลิว เจ. อาเซอร์ ชาวอังกฤษ ขณะมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยชั้นเอกของสถานกงสุลสมเด็จพระราชินีแห่งอังกฤษประจำประเทศสยาม ได้เขียนเล่าเรื่องการสำรวจ โดยเรียกที่ราบผืนนี้ว่า **ที่ราบเมืองเชียงแสน** ซึ่งเป็นที่ราบกว้างใหญ่ขนาดเนื้อที่ประมาณ ๔๐๐ ตารางไมล์ สำหรับปลูกข้าว (นายอาเซอร์คิดเนื้อที่ตามสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นจริง มิได้ใช้เส้นพรมแดนเป็นขอบเขต)

ท่านได้กล่าวถึงความได้เปรียบของภูมิประเทศแห่งนี้เมื่อเทียบกับที่อื่นๆ ในคาบสมุทรอินโดจีน ในด้านการมีพื้นที่การเพาะปลูกที่กว้างขวางอุดมสมบูรณ์ และมีการชลประทานที่ดี ท่านจึงเปรียบเทียบ**เมืองเชียงแสน**ว่า เป็นเสมือนประตูธรรมชาติที่เชื่อมต่อระหว่างอินโดจีนตอนบนที่เป็นเขาสูงสลับซับซ้อนกับที่ราบที่อยู่ตอนใต้ลงไป (คือที่ราบลุ่มน้ำกกและน้ำอิง อันเป็นเขตการปกครองท้องที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเชียงรายและพะเยา) ดังนั้น การเดินทางเข้าสู่แผ่นดินภายในของอินโดจีนจากทางใต้ จะต้องผ่าน**เมืองเชียงแสน**จึงจะเป็นเส้นทางที่สะดวกที่สุด ซึ่งเช่นเดียวกับการเดินทางจากเหนือลงใต้ด้วย

ดังนั้น ที่ราบผืนนี้ซึ่งผู้เขียนจะเรียกเช่นเดียวกับท่านอาเซอร์ว่า **"ที่ราบเชียงแสน"** จึงเป็นที่รู้จักของผู้คนมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ดังหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้มีการพบ**ขวานหินกะเทาะของมนุษย์ในยุคหินเก่า**เป็นจำนวนมากบริเวณปากน้ำแม่คำ ริมฝั่งโขง และ**ขวานหินขัดของมนุษย์ในยุคหินใหม่** ก็มีพบบ้างแถบบริเวณเขาฟากตะวันตกของที่ราบผืนนี้ คือที่ๆ เป็นที่บอกเขาเดียวกับกับดอยตุง

ล่วงเวลาเข้าถึงยุคประวัติศาสตร์ เมื่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ก่อตั้งเป็นบ้านเมืองขึ้นและรับพระพุทธศาสนาแล้ว (ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ลงมา) **เมืองเชียงแสน**ได้กลายเป็นบริเวณที่อยู่ในเส้นทางการค้าขายที่สำคัญ โดยเฉพาะ**เกลือ**ซึ่งมีการทำเกลือสินเธาว์กันเป็นจำนวนมากแถบที่ราบระหว่างหุบเขาทางฟากตะวันตกของแม่น้ำโขง เป็นสินค้าที่จะนำมาแลกข้าวที่มีอยู่อุดมสมบูรณ์ในที่ราบเชียงแสน และที่อยู่ติดต่อกันทางใต้ลงไปแถบลุ่มแม่น้ำกกและแม่อิง

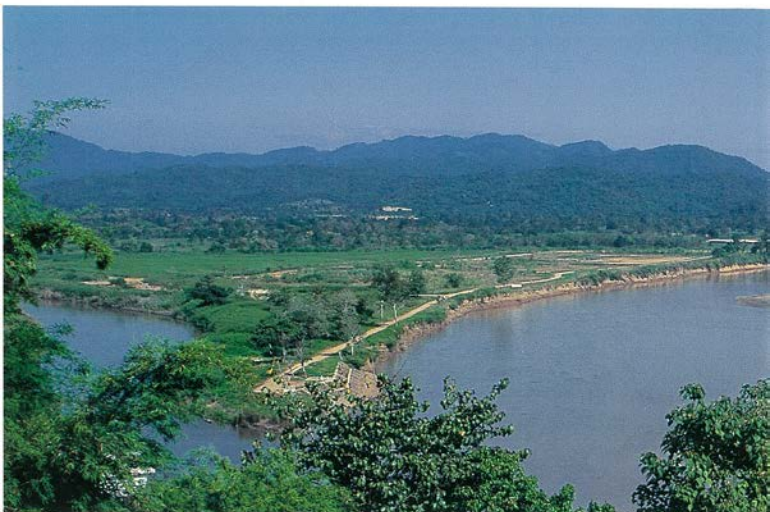
ด้วยเหตุนี้ จึงปรากฏตำนานเกี่ยวกับความหมายของชื่อทางภูมิศาสตร์ อันเป็นชื่อบ้านชื่อเมืองในบริเวณแถบนี้ เช่น บ้านไร่ เขาท่า เมืองบวย เป็นต้น ว่ามีที่มาจากกรเป็นสถานที่ๆ มีผู้คนจากต่างถิ่นเข้ามาลี้ภัยสงคราม นำสินค้าพื้นเมือง เช่น เกลือ และพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ มาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน

การที่มีผู้คนรู้จักและเข้ามาสู่ดินแดนที่ราบเชียงแสนหลายยุคหลายสมัย ทำให้ต่อมาภายหลังเมื่อมีพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนแถบนี้ พร้อมกับมีความก้าวหน้าในด้านการใช้ลายลักษณ์อักษรแล้ว เรื่องราวอันเป็นคำอธิบายเกี่ยวกับการเกิดและล่มสลายของบ้านเมือง จึงได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเรื่องราวในลักษณะนิทานปรัมปรา โดยมีพื้นฐานอยู่บนกฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด ตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา

นิทานปรัมปราเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดของผู้คนและบ้านเมืองที่เข้ามาอยู่บนที่ราบเชียงแสนนี้ ที่สำคัญมี ๓ เรื่องตามลำดับของกาลเวลาที่เล่าในนิทานปรัมปรา คือ **ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำ ตำนานสิงหนวัติกุมาร และตำนานลวงจักราช**

บริเวณสบรวก
หรือสามเหลี่ยมทองคำ

ลำดับเวลาแห่งพุทธกาล

ก่อนที่จะกล่าวถึงคำอธิบายเกี่ยวกับผู้คนบ้านเมืองบนที่ราบเชียงแสนทั้ง ๓ เรื่องนี้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “กาลเวลา” ที่เรื่องทั้งสามใช้อ้างอิงในการดำเนินเรื่องตามลำดับเสียก่อน

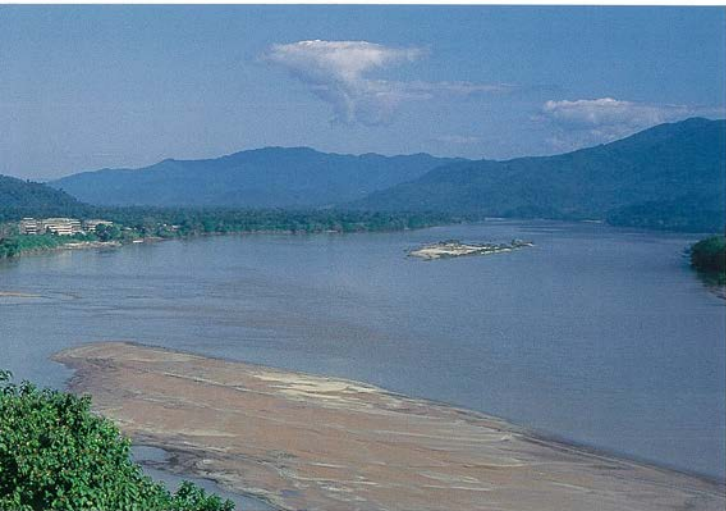
คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่ง**พระรัตนปัญญาเถระ** พระภิกษุชาวเชียงใหม่ ประพันธ์เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๑ ได้กล่าวถึงกาลเวลาอันยาวไกล ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน (คือ**พระโคตมะ**) ได้บำเพ็ญบารมีในพระชาติต่างๆ ก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดังนี้

ก่อนที่จะพระองค์จะบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ พระพุทธเจ้าของเราได้เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ในขณะที่ทรงเป็นพระโพธิสัตว์เสวยในพระชาติต่างๆ นั้น ทรงตั้งความปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าด้วยใจ เป็นเวลา ๗ อสงไขย ด้วยวาจาเป็นเวลา ๔ อสงไขย และด้วยกายกับวาจาเป็นเวลา ๔ อสงไขยแสนกัป ผ่านกาลแห่งมีพระพุทธเจ้าเสด็จมาอุบัติในโลกนี้หลายแสนพระองค์ องค์สุดท้ายก่อนหน้าพระพุทธองค์คือ **พระพุทธกัสสปะ** ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาที่มีชื่อว่า **ภัทรกัป**

ไร่ยาสูบของชาวบ้าน
ริมฝั่งแม่น้ำโขง

จุดบรรจบแห่งสายน้ำโขงและสายน้ำรวกที่เรียกว่า
สามเหลี่ยมทองคำ เป็นเขตรอยต่อแดนสองไทย-ลาว-พม่า

ไร่ยาสูบออกดอกขาวพราวสะพรั่ง
ที่ริมแม่น้ำโขง เขตอำเภอยางตลาด

แม่น้ำโขงไหลคดเคี้ยวผ่านหุบเขาสลับซับซ้อน
ริมเส้นทางสู่อำเภอเชียงของ

ภัทรกับนี่คือกับปัจจุบัน คือในช่วงเวลาที่ยาวนานก่อนนี้ โลกจะถึงภัยพิบัติล่มสลายไป และสรรพชีวิตก็จะเกิดขึ้นใหม่เป็นกับปหนึ่ง แล้วล่มสลายไปอีกเกิดเป็นกับปใหม่ซ้ำแล้วซ้ำอีกไม่รู้ว่่ากี่แสนครั้งมาแล้ว หลังจากทีโลกพบภัยพิบัติเกิดไฟเเผาผลาญและน้ำท่วมในครั้งสุดท้ายแล้วก็ถึงเวลาแห่งภัทรกับ นี่ในกับปนี้ มีพระพุทธเจ้าเสด็จมาองค์แรก คือ **พระพุทธกกุสันธะ** องค์ที่สองคือ **พระพุทธโกนาत्मะ** องค์ที่สามคือ **พระพุทธกัสปะ** **พระพุทธโคดมะ** คือพระพุทธเจ้าของเราองค์ปัจจุบันเป็นองค์ที่สี่ ส่วนองค์ที่ห้าจะเสด็จมาในอนาคตคือ**พระศรีอริยเมตไตรย** ซึ่งหลังจากหมดสิ้นพระพุทธศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรยแล้ว โลกก็จะล่มสลายไปอีก เป็นอันหมดสิ้นกาลเวลาแห่งภัทรกับ

และในภัทรกับนี้อีกเช่นกัน ที่เกิดวงศ์กษัตริย์หรือพระเจ้าจักรพรรดิขึ้น ชินกาลมาลีปกรณ์ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ในช่วงเริ่มแรกของภัทรกับ พระพุทธเจ้าของเรา (พระโคตมะ) ขณะที่เป็นพระโพธิสัตว์อยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต ได้ลงมาเกิดเป็นมนุษย์ที่คนทั่วไปยกย่อง จึงได้รับการยกขึ้นเป็นกษัตริย์มีพระนามว่า **พระเจ้ามหาสัมมตะ** พระองค์ได้มีเชื้อสายสืบราชวงศ์เป็นกษัตริย์ครองเมืองต่างๆ ในชมพูทวีปหลายเมือง เมื่อสวรรคตแล้ว กลับไปเป็นพระโพธิสัตว์อยู่สวรรค์ชั้นดุสิตอย่างเดิม

เมืองต่างๆ ที่ราชวงศ์ของพระเจ้ามหาสัมมตะไปครอบครองที่สำคัญ มีตัวอย่างที่ควรยกมากล่าว เช่น นครราชคฤห์ นครมิถิลา เมืองโยชณปุระหรือโยชยา เมืองอินทปัฐนะ นครจำปาศะ เมืองอวิรุฐปุระ เมืองกบิลปุระหรือกบิลพัสดุ์ เป็นต้น ชื่อเมืองต่างๆ เหล่านี้ ได้รับการยืมมาเรียกเป็นชื่อเมืองนอกประเทศอินเดีย ที่อยู่ในเอเชียอาคเนย์อยู่หลายเมือง ซึ่งน่าจะหมายความว่า การอ้างอิงราชกษัตริย์ของเมืองเหล่านั้นว่า ล้วนสืบเชื้อสายมาจากพระเจ้ามหาสัมมตะทั้งสิ้น

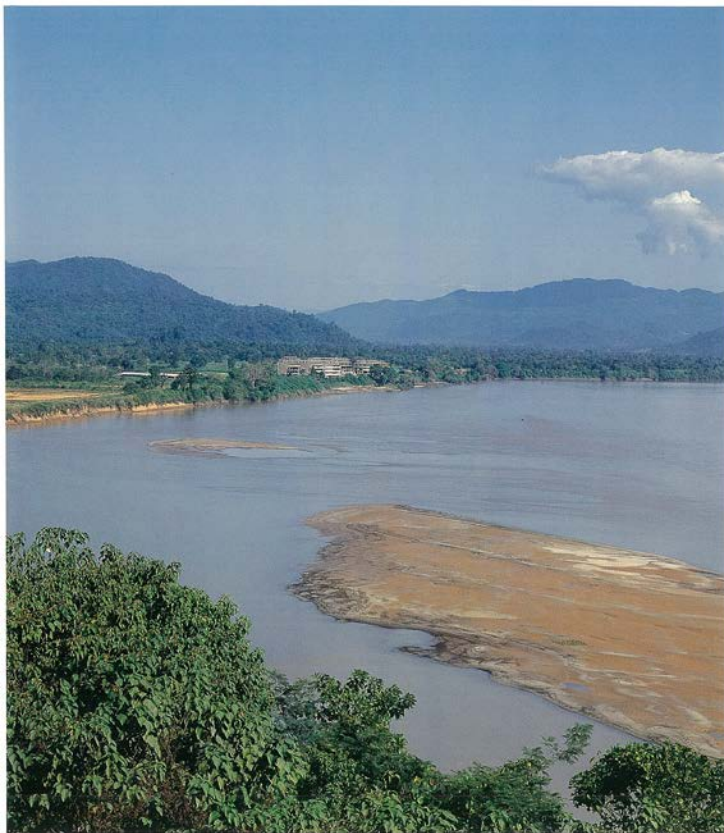
สำหรับที่**เมืองกบิลปุระ**นั้น พระเจ้าสุทโธทนะเป็นกษัตริย์ที่สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้ามหาสัมมตะเช่นกัน พระองค์ทรงมีโอรสคือ **เจ้าชายสิทธัตถะ** ผู้ซึ่งพระโคตมะโพธิสัตว์จากสวรรค์ชั้นดุสิตลงมาเกิด และในที่สุดได้ออกบรรพชา ตบสั้วเป็นพระพุทธเจ้าของเราองค์ปัจจุบัน นั่นคือ ศากยวงศ์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโคตมะ ก็ถือว่าสืบมาจากราชวงศ์ของพระเจ้ามหาสัมมตะด้วย

กล่าวโดยสรุปว่า พระพุทธเจ้าทีเสด็จมาตรัสรู้ และราชวงศ์พระเจ้าจักรพรรดิของพระเจ้ามหาสัมมตะในภัทรกับที่กล่าวมาแต่ต้นนั้น จะเป็นพื้นฐานการอ้างอิงในเรื่องของช่วงเวลา ที่มาของเรื่องราวอันจะปรากฏอยู่ในคำอธิบายเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดของบ้านเมือง ผู้คนบนที่ราบเชียงแสน ที่จะกล่าวถึงต่อไปในตำนานเมืองสุวรรณโคมคำ ตำนานสิงหนาทิฎุมพร และตำนานราชวงศ์ลัวะจึงกราบทูลขึ้น

แม่น้ำโขงไหลผ่านที่ราบอันนุยตมสะมูวอน
ของอำเภอเชียงแสน

สบรวก หรือบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ

สายหมอกลอยคลอเคลียบนเขาบนตอสูง
ซึ่งกำลังลับขึ้นสู่ความสูงชั้นอีกครั้ง

ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำ

เดิมตำนานเมืองสุวรรณโคมคำเป็นตัวเขียนอักษรพื้นเมืองล้านนาบนใบลาน กรมศิลปากรได้ถ่ายถอดตัวอักษรและภาษามาเป็นอักษรและภาษาไทยกลาง เพื่อการอ่านและทำการเข้าใจได้โดยทั่วไป โดยจัดลำดับชุดในประชุมพงศาวดารเป็นภาคที่ ๗๒ และให้ชื่อว่า **ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำ** ซึ่งมีสาระแบ่งออกเป็นหลายเรื่องตามที่ปรมาจารย์สมัยโบราณได้ศึกษามาจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนาต่างๆ และประพันธ์ขึ้นเพิ่มเติม ประมวลเข้าเป็นเรื่องตามลำดับ ดังจะได้สรุปความโดยยกชื่อคัมภีร์ที่มีการอ้างถึงในตำนานขึ้นมากล่าวไว้ด้วย ดังนี้ (ชื่อคัมภีร์ต่างๆ เป็นชื่อภาษาบาลีที่เรียกเพี้ยนเป็นแบบภาษาพื้นเมือง บางคัมภีร์ก็ได้สูญหายไปแล้ว)

จาก**คัมภีร์ปฐมกัป** เป็นที่กล่าวถึงการล่มสลายของโลกในกัปที่แล้วเนื่องจากไฟประลัยกัลป์ ต่อจากนั้นน้ำได้ท่วมโลกดับไฟ และท่วมไปทั่วจักรวาล ขึ้นไปจนถึงชั้นพรหม ชื่อว่าสุกกินหา มีดอกบัวผุดขึ้น ๕ ดอกให้พรหมทั้งหลายได้เห็นเป็นเครื่องหมายว่า ในกัปต่อไปคือกัปรกัปที่จะถึงนี้ จะมีพระพุทธเจ้ามาโปรดเวไนยสัตว์ ๕ พระองค์ ต่อจากนั้นน้ำจึงค่อยๆ ลดลง สวรรค์ชั้นดาวดึงส์บนเขาพระสุเมรุก็โผล่ขึ้นมา น้ำได้ลดลงต่อไป จนเกิดเป็นเขาพระสุเมรุ สระโนนดาด หวิปทั้ง ๔ และแม่น้ำสายใหญ่สำคัญ ๕ สาย ภูเขาต่างๆ อันเป็นขอบจักรวาลและมหาสมุทร

จาก**คัมภีร์มุลลคมุลลิก** กล่าวถึงพรหมทั้งหลายในชั้นอกนิษฐะลงมาเกิดบนโลก ได้ชื่อว่าเป็นพรหมหนึ่งชื่อยาย พราหมณ์เหล่านี้เมื่อได้กินดินที่มีรสโอชาจึงเกิดราคะตัณหา และได้ล่องเสพกันเกิดเป็นมนุษย์มากมาย

ต่อมาได้เกิดพระอาทิตย์ พระจันทร์ เป็นกลางวันกลางคืน เกิดเป็นวันต่างๆ จนครบ ๗ วัน

จาก**คัมภีร์เวมุทธคันทิ** กล่าวถึงพรหมทั้งหลายที่มีจำนวนมากขึ้น กระจัดกระจายไปอยู่ในที่ต่างๆ ไม่ได้มีความรู้ที่จะประกอบกิจหาเลี้ยงชีพได้รับความลำบาก จึงได้ไปเชิญพระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ ซึ่งจะเสด็จมาเป็นพระพุทธเจ้าในกัปรกัปนี้ เพื่อมาสอนไถ่พหุให้แก่พราหมณ์ พระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ ได้เสด็จลงมาปฏิสนธิเป็นมนุษย์ที่เมืองดักกิลา และอยู่ร่วมกับนางทั้ง ๕ ผู้มีอดีตลักษณะบริบูรณ์ มีบุตรกับนางทั้ง ๕ นางละ ๑,๐๐๐ คน พระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ พระองค์ ได้สอนคัมภีร์ไถ่พหุให้แก่บุตรทั้ง ๕,๐๐๐ คน แล้วได้มรณภาพไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต รอที่จะลงมาเป็นพระพุทธเจ้าในลำดับต่อไป ส่วนบุตรทั้ง ๕,๐๐๐ คนนั้น ก็ได้เป็นทศกัปโมกขอาจารย์ สั่งสอนคัมภีร์ไถ่พหุให้แก่บรรดาพราหมณ์ทั้งหลายเป็นเวลาได้อสงไขยหนึ่งกัตยาจากไป

จาก**คัมภีร์มหาสมันตราช** (พระเจ้ามหาสัมมตะ) กล่าวถึงพราหมณ์ทั้งหลายเมื่อรู้คัมภีร์ไถ่พหุแล้วต่างคนต่างก็ถือดี ไม่เชื่อฟังกัน จึงเกิดโกลาหลไปทั่วชมพูทวีป พระโพธิสัตว์องค์ที่ ๔ (ซึ่งต่อมาก็คือพระพุทธโคตมะ-พระพุทธเจ้าองค์ที่ ๔ ของเรา) จึงได้เสด็จลงมาเกิดเป็นมนุษย์ที่เฉลียวฉลาดมนุษย์ทั้งหลายจึงพร้อมกันยกขึ้นเป็นกษัตริย์พระนามว่า พระเจ้ามหาสัมมตะ ในครั้งนั้นบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายยอมเชื่อฟังอยู่ใต้อำนาจของกษัตริย์ ส่วนอีกครั้งหนึ่งก็ถือตัวว่าสืบเชื้อสายพรหมแต่เดิมจึงไม่เชื่อฟัง พระอินทร์จึงให้พระวิษณุกรรมมาลักดำแหงทั้งตัว แล้วไล่ให้ไปอยู่ตามป่าตามเขากลายเป็นคนป่าอยู่ทั่วไป ส่วนพระเจ้ามหาสัมมตะก็ได้สืบราชวงศ์กษัตริย์ต่อๆ มาดังได้กล่าวแล้วแต่ต้น

แม่น้ำแม่สายไหลทิวเขตกั้นแดน
ไทย-พม่า ที่อำเภอแม่สาย

เรื่อง**ประวัติถ้ำกุ่ม** เป็นการกล่าวถึงกำเนิดของดินแดนที่อยู่ใกล้จากเมืองใหญ่ในชมพูทวีป ที่ราชวงศ์ของพระเจ้ามหาสัมมตะครองอยู่ โดยกล่าวถึงกำเนิดแม่น้ำดำและแม่น้ำแดงที่ไหลลงอ่าวตังเกี๋ย ซึ่งมีต้นน้ำเป็นสระใหญ่ คือ **หนองกระแสนหลวง และหนองกระแสน้อย** มีพญานาค ๒ ตัว พร้อมบริวารอาศัยอยู่ในหนองกระแสนหลวง พญานาคได้คุยควักลงใต้ท้องหนองเป็นรูมาต่อกับหนองกระแสน้อย

ทิศใต้หนองทั้งสองลงมาก็คือ**ที่ราบเชียงแสน** ซึ่งเมื่อแรกเริ่มมีทิวเขา เมื่อน้ำลดลงจนทวีปใหญ่ทั้ง ๔ โขลขึ้นมากแล้ว ในส่วนที่เป็นที่ราบเชียงแสนนี้ยังมีน้ำขังอยู่เป็นหนองน้ำใหญ่ เนื่องจากมีภูเขาล้อมรอบ แม่น้ำโขงยังไม่เกิดขึ้น มีแม่น้ำ ๕ สาย ไหลลงมาสู่หนองน้ำนี้ คือ น้ำแม่กก น้ำแม่คำ ห้วยพวง ห้วยรี และห้วยเก้ง

ทางทิศตะวันตกของหนองน้ำนี้คือเทือกเขา ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ**ดอยตุง** มีถ้ำอยู่ถ้ำหนึ่ง อยู่ขอบหนอง ซึ่งเวทदान้ำจากทิศทั้ง ๔ มาใส่หม้อเก็บไว้ จึงเรียกว่า **ถ้ำกุ่ม** เมื่อพระพุทธเจ้าองค์แรกแห่งภัทรวังส คือ **พระพุทธกกุสันธะ** ได้อุบัติลงมาโปรดสัตว์ ได้เสด็จมาเสวยน้ำที่เวทดาเตรียมไว้ให้ และทรงทำนายว่า จะเป็นพุทธประเพณีที่พระพุทธเจ้าองค์ต่อๆ ไปอีก ๔ พระองค์ จะเสด็จมาเสวยน้ำ ณ ถ้ำกุ่มนี้

เมื่อพระพุทธกกุสันธะได้เสด็จปรินิพพานไปแล้ว ๑๐๐ ปี พญานาค ๒ ตัว ที่หนองกระแสนหลวงได้ทะเลาะกัน นาคที่แพ้ ได้คุยควักแผ่นดินหนึ่งลงมากทางใต้ ผ่านหนองน้ำแห่งนี้แล้ว คุยควักต่อไปจนถึงมหาสมุทร ทางนาคที่จึงเป็นแม่น้ำใหญ่คือ **แม่น้ำโขง** และเนื่องจากเป็นทางที่ผ่านหนองน้ำแห่งนี้ น้ำในหนองจึงไหลออกไปตามทางนาคลงมหาสมุทร หนองน้ำจึงแห้งลงเกิดเป็นแผ่นดิน ซึ่งเดี๋ยวนี้คือที่ราบเชียงแสน มีต้นไม้เกิดขึ้น สัตว์ทั้งหลายก็เข้ามาอยู่อาศัย

หลังจากนั้น พระพุทธเจ้าองค์ที่สองแห่งภัทรวังส คือ **พระพุทธโกนาคมนะ** ได้เสด็จมาอุบัติในโลกนี้ พระองค์ได้เสด็จมาโปรดสัตว์และเสวยน้ำที่ถ้ำกุ่ม พร้อมกับตรัสทำนายว่า อีก ๗ ปี จะมีโอรสของกษัตริย์อยู่เมืองทางทิศใต้ริมมหาสมุทร จะมาทำที่นี่ (คือที่ราบเชียงแสน) ให้เป็นบ้านเมืองใหญ่โต เมื่อตรัสทำนายแล้วพระองค์ได้เสด็จโปรดสัตว์ต่อไปจนกลับชมพูทวีปตามเดิม

เรื่อง**เมืองสุวรรณโคมคำ** เป็นเรื่องที่ถูกกล่าวตามพระพุทธโกนาคมนะพยากรณ์ โดยได้กล่าวย้อนหลังไปไกลถึงสมัยที่เกิดโรคภัยพิบัติระบอบไปทั่วโลก มีโอรสของกษัตริย์เมืองปาฏลีบุตร ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากพระเจ้ามหาสัมมตะ ได้หนีโรคระบาดจากเมืองมาอยู่ในป่าแห่งหนึ่งพร้อมพระชายา และก็เลยอยู่ในป่าไม่กลับพระนคร และมีโอรสที่ถือกำเนิดในป่าชื่อว่า **กुरुวงศา कुमार** ต่อมาไม่นานทั้งสองพระองค์ก็ได้สิ้นพระชนม์ไป

กुरुวงศา कुमारกำพร้าบิดามารดาตั้งแต่วัยเด็ก แต่เป็นผู้มีกำลังมากสามารถครองชีพอยู่ในป่าโดยเอาหินมาก่อล้อมเป็นที่อยู่อาศัย อยู่ในเขตแดนเมืองโพธิสารหลวง ความทราบถึงพระยาเจ้าเมืองนากำลังมาจับตัวแต่สู้ไม่ได้ จึงยกเมืองโพธิสารให้แก่กुरुวงศา कुमार ด้วยเหตุนี้ชาว**เมืองโพธิสารหลวง**จึงได้ชื่อว่า **ชาวกรอม** เพราะการที่กुरुวงศาเอาหินมาก่อล้อม กรอมเป็นอาคารถืออยู่อาศัย ส่วนชาวพื้นเมืองเดิม เนื่องจากมีวิถีดำรงชีวิตเรียกว่า **กรอมดำ**

ถนนคดเคี้ยวสู่หมู่บ้าน
บนภูเขาอาศัยสูง

พระเจ้ากรุงศาคีได้ขายเป็นเชิ้อวงศ์กษัตริย์ที่หนีจากบ้านเมืองออกมาอยู่ในป่า นามว่านางอินทปฏฐาน ดังนั้น **เมืองโพธิสารหลวง**จึงมีอีกชื่อหนึ่งว่า **เมืองอินทปฏฐานนคร** ทั้งคู่สืบวงศ์กษัตริย์ครองเมืองต่อมาอีก ๕๔,๘๐๐ องค์ จึงเป็นสมัยของพระพุทธโกนาคนณะ พระพุทธเจ้าองค์ที่สองในภัทรกัป ขณะนั้น เมืองโพธิสารหลวงมีกษัตริย์พระนามว่า **สุริยวงศา**

พระเจ้าสุริยวงศามีโอรสสองพระองค์คือ **องค์อินทรวรศา** ซึ่งเป็นกษัตริย์สืบต่อจากบิดา องค์น้องคือ**ยะกุมาร**ได้เป็นอัศรมหาเสนาบดี ต่อมาองค์อินทรวรศามีโอรสคือ องค์อินทปฐม ได้ครองเมืองต่อมาเมื่อบิดาสวรรคต และมีชายชื่อนางอุราส เป็นธิดาของยะเสนาบดี

ยะเสนาบดีซึ่งชราภาพแล้ว จึงรวบรวมครอบครัวและบริวาร ๓,๐๐๐ คน ทูลลาองค์อินทปฐมออกหาที่สงบตั้งบ้านเมืองใหม่ ได้เดินทางทวนแม่น้ำโขงเป็นเวลา ๓ เดือน มาสร้างบ้านเมืองที่เกาะกลางแม่น้ำโขง บริเวณปากแม่น้ำกก หรือที่เรียกว่า**สมกก**เตียนนี้

ส่วนองค์อินทปฐมและชายชื่อนางอุราสมีโอรส ๖ พระองค์ องค์ที่ ๖ พระนามว่า เทวินทรรพองค์ที่สององค์ที่ ๗ พระนางได้คลอดโอรสออกทางปาก จึงได้พระนามว่า องค์สุวรรณทวารมูช ขณะนั้น ผู้เป็นเสนาบดีแทนยะเสนาบดีเก่าคือพาหิรพราหมณ์

พาหิรพราหมณ์นั้นเป็นพราหมณ์พื้นเมืองเดิมชาวโพธิสารหลวง เป็นพวกกรอมดำ มีเชื้อสายพระเจ้านาคสีมมตะ ได้ทำนายนาวา เมื่อเจริญวัยขึ้น กุมารองค์นี้จะชนะบิดา และแนะนำให้ลอยแพพระกุมารเสีย องค์อินทปฐมเชื่อจึงให้จัดการไปตามนั้น ส่วนนางอุราสผู้เป็นมารดาได้ลงไปในเลอลอยไปกับพระกุมารด้วย

ฝ่ายยะมหาเสนาบดีทราบข่าวว่า นางอุราสธิดาของตนคลอดบุตรจึงได้เดินทางมาเยี่ยมแต่ไม่พบ ทราบว่าบิดาและหลานที่ประสูติใหม่ถูกลอยแพไปแล้ว จึงเดินทางกลับบ้านเมือง ทำพิธีบักเสาโคมของบูชาราชพระรัตนตรัยเรียงรายไว้ตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ด้วยเดชบุญบารมีของ**เจ้าสุวรรณทวารมูชกุมาร** แพที่ถูกลอยออกมาหาสมุทรไปแล้วได้ลอยกลับเข้าปากแม่น้ำโขง ลอยผ่านเมืองโพธิสารหลวงขึ้นเหนือน้ำไป โดยมีพวกพญานาคช่วยเหลือ ถึงที่แห่งหนึ่งเหนือเมืองโพธิสารหลวงพวกนาคได้ช่วยกันชนหินมาปิดกั้นแม่น้ำ ที่นั้นจึงเรียกว่า **ฝายนาค**หรือ**แก่งสีม**ในปัจจุบัน แพได้ลอยขึ้นมาถึงท่าทำพิธีบักเสาโคมทอง ยะมหาเสนาบดี จึงรับทั้งสองเข้าเมือง ตั้งนั้นเมืองนั้นจึงชื่อว่า**เมืองสุวรรณโคมคำ** ด้วยเหตุที่มีการบักเสาโคมทองครั้งนั้น

(จากเรื่องตอนนี้ ทำให้ทราบว่า เมืองโพธิสารหลวงนั้น ผู้แต่งตำนานชื่อว่า คือเมืองพระนครในลุ่มภูพานี่เอง)

ตั้งแต่นั้น เมืองสุวรรณโคมคำก็เจริญรุ่งเรือง ส่วนเมืองโพธิสารหลวงกลับแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวเมืองโพธิสารหลวงได้อพยพขึ้นมาอยู่ที่เมืองสุวรรณโคมคำเพิ่มมากขึ้น ความทราบถึงองค์อินทปฐมก็ตีพระทัย เสด็จขึ้นมายังเมืองสุวรรณโคมคำก็ปรึกษาเจ้าสุวรรณทวารมูชผู้เป็นโอรสให้ครองเมืองสุวรรณโคมคำ ต่อมาเมืององค์อินทปฐมกลับเมืองโพธิสารหลวงและสวรรคตลง องค์เทวินทรรพองค์ที่สองที่ ๖ ได้เสวยราชสมบัติแทน

องค์เทวินทรรพไม่พอใจเรื่องเดิมที่ลอยแพแม่และน้องอยู่แล้ว จึงนรเทศพาหิรพราหมณ์ซึ่งเป็นกรอมดำพร้อมบริวารอีกหนึ่งพันให้ออกนอกอาณาเขตเมืองโพธิสารหลวง กรอมดำเหล่านั้นจึงขึ้นมากขอพึ่งเมืองสุวรรณโคมคำ เจ้าสุวรรณทวารมูชไม่ถือโทษโปรดให้ไปสร้างบ้านเมืองอยู่ทางทิศตะวันตก ระยะทาง ๓ เดือน จากเมืองสุวรรณโคมคำ ชื่อว่า**เมืองอุโมงคเสลา**

ป่าสนภูเขาที่จังหวัดน่าน
บนดอยช้างมูบ

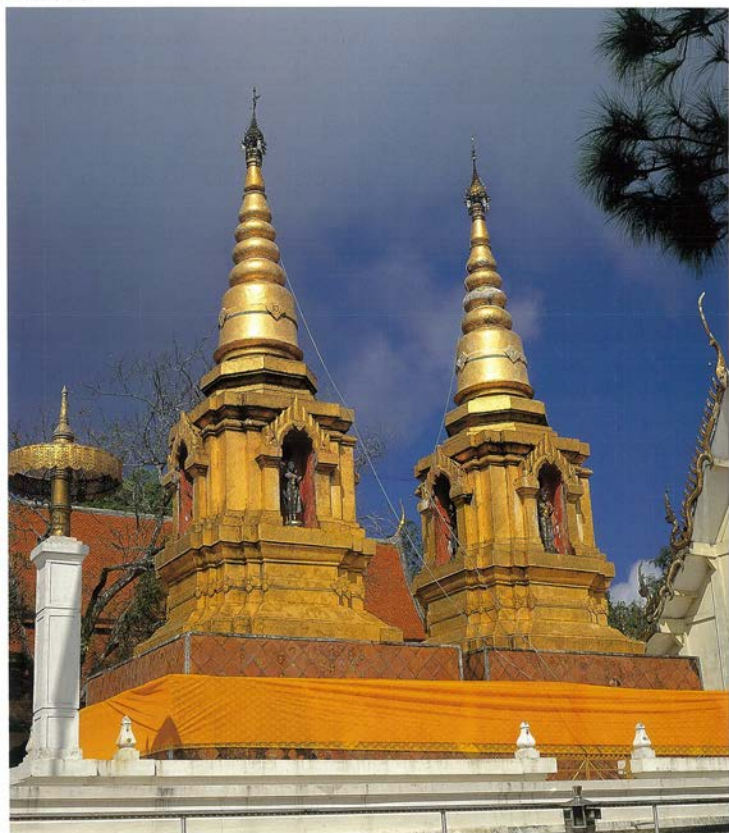
ทะเลหมอกบริเวณเส้นทางสู่ม่านก้อ ดอยตุง

พระบรมธาตุคู่ดอยสุ่ง
เขื่อนลำนางรองอุดรธานี

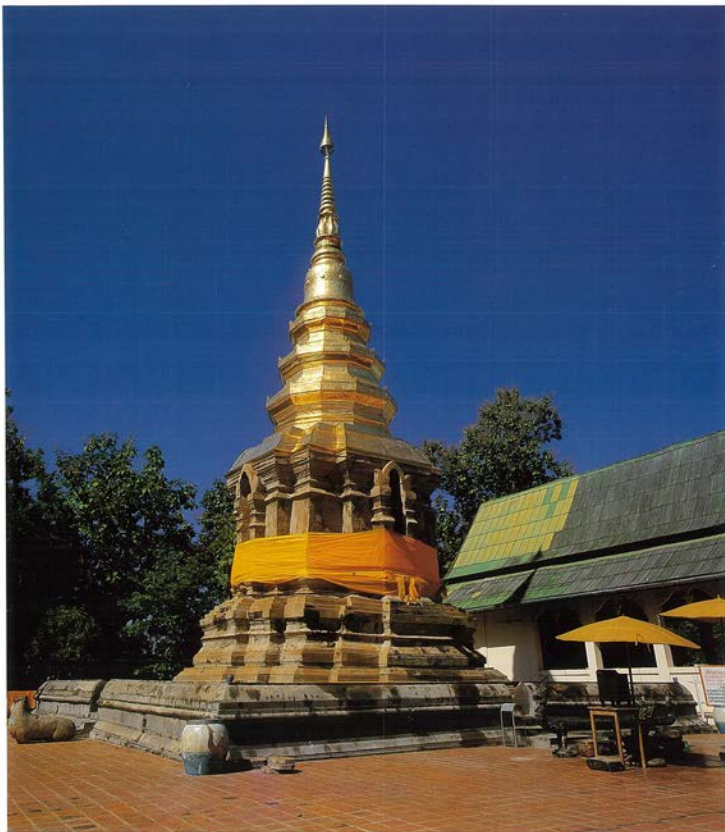
พระบรมธาตุคู่ดอยสุ่ง

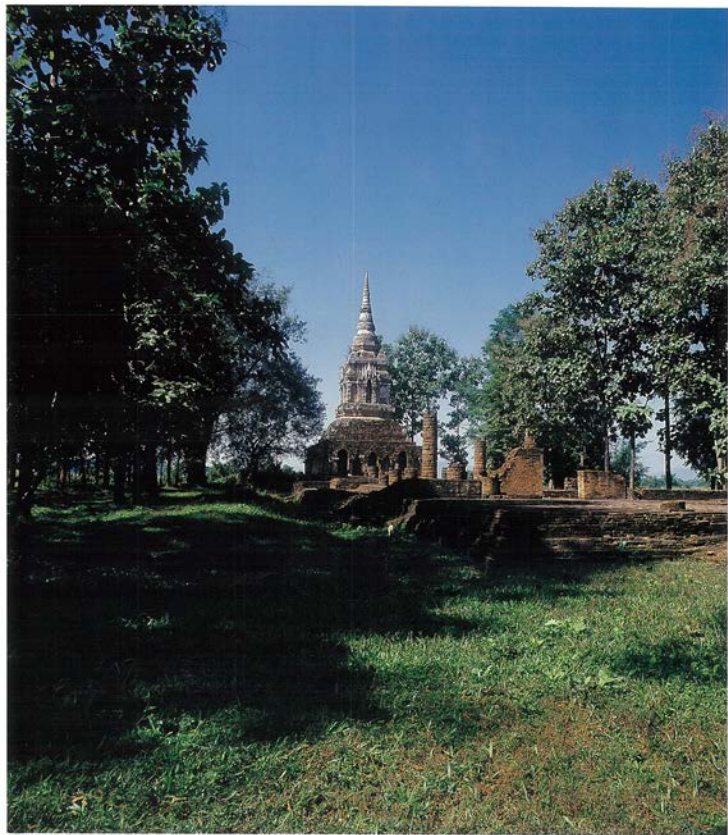
วัดพระธาตุคอกยอสูง

พระธาตุจอมกิตติ เชียงแสน

พระเจดีย์วัดป่าสัก เชียงแสน

เชื้อสายพระเจ้ามหาสัมมตะผู้ครองเมืองสุวรรณโคตมคำ นับแต่เจ้าสุวรรณทวารวรมุขมีประมาณได้ ๔๓,๕๐๒ องค์ ก็สิ้นสุตราชวงศ์ครั้งนั้น พระพุทธโณคคณเฑาะได้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พวกกรอมตำเมืองอุโมงคเสลาซึ่งสืบมาแต่พาหิรเสนาได้เข้าครองเมืองบ้านเมืองมีแต่ความคดโกงชั่วร้ายต่างๆ พญานาคจึงขึ้นมากู้ภัยทั่วทั้งลาลายเมืองสุวรรณโคตมคำ พวกกรอมตำจึงอพยพหลบหนีไปอยู่ทางฟากตะวันออกของแม่น้ำโขงก็มี บ้างก็กลับคืนเมืองเดิมทางฟากตะวันตก คือเมืองอุโมงคเสลา ตามภูเขาก็มียักษ์พวกมลิกลู โดยมิมีเจ้าหลวงอุปคำเป็นหัวหน้าอาศัยอยู่

ต่อมา**พระพุทธกัสปะ**ได้เสด็จลงมาอุบัติในโลกมนุษย์เป็นองค์ที่สามในภัทรวังศ์ พระองค์ได้เสด็จมาโปรดสัตว์และสวณน้ำที่ท่ากุมภตามพุทธประเพณีและทรงเล่าเรื่องเมืองสุวรรณโคตมคำให้ภิกษุทั้งหลายฟัง และตรัสพยากรณ์ว่า เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ถึงเวลาที่พระพุทธโคตม (พระพุทธเจ้าของเราองค์ปัจจุบัน) เสด็จลงมาโปรดสัตว์โลก จะมีเชื้อสายแห่งพระเจ้ามหาสัมมตะองค์หนึ่งจากเมืองราชคฤห์ จะมาตั้งบ้านเมืองขึ้นที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

เมื่อพระพุทธกัสปะตรัสพยากรณ์เสร็จแล้ว จึงได้เสด็จไปโปรดสัตว์ยังที่อื่นๆ ต่อไป และเสด็จดับขันธปรินิพพานที่เมืองสุทศน์ **ตำนานเรื่องเมืองสุวรรณโคตมคำ**ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๒ จึงได้จบลง

กล่าวโดยสรุป ตำนานเรื่องเมืองสุวรรณโคตมคำ เป็นเรื่องที่สมมุติขึ้น เพื่ออธิบายถึง**ดินแดนที่ราบเขื่อนแสน**ว่ามีความเก่าแก่เป็นมาอย่างไร ตั้งแต่การกำเนิดขึ้นของแผ่นดินอันเป็นที่ราบแห่งนี้ การเข้ามาอยู่อาศัยของมนุษย์และสัตว์ตั้งแต่สมัยเริ่มต้นมาทั่วทุก ดลตลอดจนถึงสายของวงศ์ชาติวิชัย พระเจ้ามหาสัมมตะ ที่เข้ามาตั้งบ้านเมืองอยู่บนที่ราบแห่งนี้ตั้งแต่สมัยพระพุทธโณคคณเฑาะ พระพุทธเจ้าองค์ที่สองแห่งภัทรวังศ์ โดยอาศัยคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการสร้างเรื่องขึ้นมา

เมืองโพธิสารหลวงหรือเมืองอินทปูลฐาน ตามสภาพภูมิศาสตร์ที่บรรยายในตำนานเรื่องนี้ คือ **เมืองพระนคร**ในกัมพูชาอย่างไม่ต้องสงสัย เมืองโพธิสารหลวงหรือเมืองพระนครในกัมพูชาได้ให้ภาพพจน์ความเก่าแก่ของบ้านเมืองแก่ผู้แต่งตำนานสุวรรณโคตมคำเป็นอย่างมาก (คงจะแต่งขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๔) จึงได้อธิบายราชวงศ์กษัตริย์ของเมืองพระนครกัมพูชาว่า สืบมาแต่วงศ์ของพระเจ้ามหาสัมมตะ และเป็นคนละเผ่าพันธุ์กับไพร่บ้านพลเมืองเดิม ที่ตำนานเรียกว่า**ชาวกรอม** ซึ่งมีผิวกายสีดำ

คำอธิบายเรื่องนี้ของตำนานสุวรรณโคตมคำ มีความสอดคล้องกับข้อสังเกตของ **โจว ต้ากวน** ชาวจีนซึ่งได้เดินทางมายังเมืองพระนครกัมพูชาเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ที่กล่าวถึงพลเมืองของที่นี่ว่าส่วนใหญ่มีผิวกายสีดำ แต่กษัตริย์และเจ้านายสวสวรรค์ก้าน้ำเงินล้วนแต่มีผิวกายสีขาวเหมือนนาย

และไพร่บ้านพลเมืองที่มีผิวกายสีดำหรือกรอมตำนี่เองที่ตำนานสุวรรณโคตมคำได้อธิบายไว้ว่า ได้แพร่กระจายมาอยู่ตามป่าเขาสำเนาไพร่ในดินแดนล้านนา ตามเรื่องของกรอมตำเมืองอุโมงคเสลา ที่มาตั้งบ้านเมืองอยู่ในหุบเขาตันแม่น้ำกก (เมืองสาตในสภาพพม่า) และต่อมาได้มาทำความชั่วร้ายที่เมืองสุวรรณโคตมคำ จนพญานาคได้ทำลายเมืองจมลงแม่น้ำโขง และพวกกรอมตำได้หนีกระจัดกระจายอยู่ตามป่าเขาสำเนาไพร่ทั่วไป

แสงยามรุ่งอรุณบนดอยตุง

ตำนานสิงหนวัติ

เดิม**ตำนานสิงหนวัติ** จารึกอยู่บนใบลานเป็นอักษรและภาษาไทยล้านนา เมื่อมีการถ่ายถอดออกเป็นอักษรไทยปัจจุบัน โดยนายสุด ศรีสมวงศ์ พนักงานหอสมุดแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว ได้จัดลำดับชุดเข้าอยู่ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๑ ซึ่งมีเรื่องอื่นๆ อีกหลายเรื่องรวบรวมอยู่ในภาคที่ ๖๑ เดียวกัน

เฉพาะตำนานสิงหนวัตินั้น ในคำนำกล่าวว่ ในตอนต้นของต้นฉบับใบลานเป็นการกล่าวพุทธประวัติจนถึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน การสังคายนาพระไตรปิฎก ซึ่งในการจัดพิมพ์ได้ตัดส่วนนี้ออก ดังนั้นเรื่องสิงหนวัติในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๑ จึงมีไม่ครบเหมือนต้นฉบับใบลานเดิม

อย่างไรก็ดี ขณะนี้สามารถตรวจสอบเรื่องสิงหนวัติได้จากเอกสารตัวพิมพ์อีก ๒ ฉบับ คือเรื่อง**ตำนานเมืองโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสน** ผูก ๑-๒-๓ ของวัดเจติยหลวงเชียงแสน พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ กับอีกฉบับหนึ่งชื่อว่า **ตำนานเมืองเชียงแสน** ของวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ หนังสือทั้งสองฉบับเป็นการปริวรรตตัวอักษรโบราณมาเป็นอักษรปัจจุบัน จึงสามารถรักษาความเดิมตามต้นฉบับใบลานไว้ได้ครบถ้วน

เรื่องสิงหนวัติลำดับเวลาไว้เป็นตอนปลายพระชนมายุของ**พระพุทธโคตม** คือ พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน กษัตริย์เวทวาก ผู้สืบราชวงศ์มาจากพระเจ้ามหาสัมมตะแห่งนครราชคฤห์ไทยเทศ แบ่งสมบัติให้ราชบุตร ราชธิดา ๒๙ คู่ ออกไปตั้งบ้านเมืองที่อื่นๆ คงเหลือเพียงโอรสองค์โตคือ พิมพ์สารกับราชธิดาองค์หนึ่งอยู่ที่เมืองราชคฤห์

สิงหนวัติกุมารเป็นโอรสองค์ที่สองกับราชธิดาองค์หนึ่ง พาไพร่พลบริวารที่ได้รับส่วนแบ่งเดินทางมุ่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ถึงบริเวณที่เคยเป็นบริเวณเขตของเมืองสุวรรณโคมคำ พญานาคได้มาช่วยสร้างเมืองที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง จึงได้ชื่อว่า**เมืองโยนกนาคนคร**หรือ**สิงหนวัตินคร** พระเจ้าสิงหนวัติได้ปราบปรามขอมดำเมืองอุโมงค์เสลาไว้ในอำนาจด้วย

ตอนนี้ได้นำเวลาของพระเจ้าองค์ปัจจุบันมาเทียบโดยกล่าวว่า เมื่อสร้างเมืองโยนกนาคนครนั้นแล้วนั้น ได้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “มหาปัญจวิไลกาละ” คือแผ่นดินไหว ฝนตก พายุร้องดอยควาง จำนวน ๕ ครั้ง ซึ่งตรงกับเวลาที่พระโพธิสัตว์ได้ถือปฏิสนธิในครรภ์พระนางสิริมหามายา ประสูติ ออกมาทวาร สรรพเป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเสด็จดับขันธปรินิพพาน

สิงหนวัติสวรรคตแล้ว โอรสคือ**พระยาอชุตราช**ได้ราชสมบัติ ป็นนั้นเป็นที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ซึ่งเท่ากับ พ.ศ. ๑ พระยาอชุตราชได้ขีดตาของฤๅษีที่อยู่**ดอยดินแดง** คือ**ดอยตุง** เป็นเมเหสี

สมัยนี้ พระมหาภักสสเถระได้นำพระธาตุพระพุทธเจ้าส่วนที่เป็นกระดูกไหปลาร้าข้างซ้ายกับพระธาตุอื่นๆ อีก ๕๐๐ องค์ มาฝังเมืองโยนกนาคนครนี้ พระยาอชุตราชโปรดให้นำไปไว้ที่**ดอยดินแดง** พระธาตุได้ฝังจมลงในดินลึก ๘ ศอก พระมหาเถรทำองค์ใหญ่ปักไว้ด้วย คงจะเรียกที่นั่นว่า**ดอยตุง** ซึ่งตรงกับภาษาภาคกลางว่า **ดอยธง** และกล่าวอ้างถึงรายละเอียดของเรื่องว่าอยู่ในหนังสือตำนานดอยตุง

ตำนานดอยตุง เป็นเอกสารที่ได้รับการถ่ายถอดจากต้นฉบับใบลานของเดิมแล้ว และได้รับ

การจัดพิมพ์เผยแพร่หลายครั้ง มีสาระสำคัญว่า บนที่ราบซึ่งภายหลังเป็นที่ราบเชียงแสนนั้น ด้านทิศตะวันตกของที่ราบเป็นภูเขาสำคัญสามลูก เป็นที่อยู่ของลัวะ มีหัวหน้าคือ**ปู่เจ้าลาวจก** อยู่ดอยดินแดงลูกทิศใต้ เมื่อชื่อ**ยาลาวจก**อยู่ดอยย่ำอยู่ตรงกลาง และ**ลูกสามคน**อยู่ดอยท่า ซึ่งตั้งอยู่เหนือสุด

เมื่อพระยาอัฐตราชนาพระราชทานประดิษฐานที่ดอยดินแดงหรือดอยตุงนั้น ได้นำทองคำแลกเป็นเขตที่ดินพระราชทาน กว้างยาวด้านละ ๓,๐๐๐ วา โดยมี**ปู่เจ้าลาวจก**กับเมียอยู่บำรุงพระราช

เมื่อพระยาอัฐตราชนาพระชนม์ ไอรสคือ**พระยามังรายนาซ**ก็ได้ราชสมบัติต่อมา

สมัยนี้**พระมหาวชิโร**พระอรหันต์ ได้นำพระราชของพระพุทธเจ้าอีก ๑๕๐ องค์ มาตั้งเมืองโยนกนาคนาคพันธุ์ พระยามังรายนาซก็นำขึ้นประดิษฐานบนดอยตุงอีก เมื่อนำมาประดิษฐานบนหินก้อนที่บรรจุพระธาตุครั้งก่อน พระธาตุที่ได้นามใหม่ก็ฝังตัวลงในดินลึก ๙ ศอก อยู่เหนือองค์เก่า ๑ ศอก พระยามังรายนาซจึงให้ก่อเจดีย์เหนือหินที่บรรจุพระธาตุนั้น และซื้อมีดลูกหรือขาลัวะบนเขาจาก**ปู่เจ้าลาวจก** ๕๐๐ ครว้ บริจาคไว้รักษาพระธาตุ

ปู่เจ้าลาวจกและเมียได้ไปรักษาพระธาตุจนตายไปได้เกิดเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์

ตำนานสิงหนวัติ ได้เล่าเรื่องราวในตอนต้นนี้ อธิบายพระธาตุเจดีย์ตามที่ต่างๆ บนที่ราบเชียงแสนนอกเหนือจากพระธาตุดอยตุง เช่น **พระธาตุดอยแก้ว** เป็นต้น และเล่าเรื่องราวต่อไปว่า ได้มีการแยกสมบัติให้ไอรสองค์หนึ่ง คือ**ไชยนารายณ**มีไปสร้างเมืองใหม่ชื่อ**เมืองไชยนารายณ**ใกล้ๆ กับที่เคยเป็นเมืองสุวรรณโคฒ์ และมีการสร้างวัดอารามหลายแห่ง

มีกษัตริย์ครองเมืองโยนกนาคนาคพันธุ์สืบต่อมาหลายชั่วอายุคน ถึง**พระองค์พังสวราย**เมื่อประมาณ พ.ศ. ๙๐๐ ครั้งนั้น ถูกกรอมดำเมืองอุโมงคเสลายึดเมืองได้ ต้องออกไปอยู่**เวียงสีทวง**ซึ่งในอดีตเป็นเมืองของลัวะลูกของ**ปู่เจ้าลาวจก**

พระองค์พังสวรายสีทวง ต้องส่งส่วยทองคำแก่กรอมดำ ได้มีไอรสสององค์ลงมาประทับอยู่ที่**เวียงสีทวง** คือ**ทิดกุมาร** กับ**พรหมกุมาร**

พรหมกุมารมีนาคพันธุมาก เมื่อโตขึ้นได้ทำสงครามขับไล่กรอมดำออกไปจากเมืองโยนกนาคนาคพันธุ์ กรอมดำหนีลงไปทางใต้พรหมกุมารก็ขับไล่ต่อไปไม่ลดละแม้จะเห็นเขตแดนของตนแล้ว จนถึงที่แห่งหนึ่งเป็นเขตต่อแดนเมืองละโว้ ร้อนถึงพระอินทร์ต้องลงมาเนรมิตงาแพะกันไว้ พรหมกุมารจึงได้เลิกทัพกลับไป ส่วนพวกกรอมดำก็หนีต่อไปตามลำน้ำปิงจนถึงทะเล ไม่พักอยู่ที่กลางทุ่งใหญ่แห่งหนึ่ง ในเขตแดนเมืองอินทปัตฐนคร หรือเมืองโพธิ์สารทลวนนั้น

พระองค์พังได้กลับคืนเมืองโยนกนาคนาคพันธุ์ดังเดิม ส่วนพรหมกุมารได้ไปตั้งเมืองอยู่ทางฝั่งใต้ของแม่น้ำกก ชื่อ**เมืองไชยปราการ**เป็นเมืองด่านด้านทิศใต้ของเมืองโยนกนาคนาคพันธุ์ไว้คอยกันพวกกรอมดำมิให้กลับมารุกรานอีก

ครั้งนั้น เมื่อบ้านเมืองสงบสุขได้มีการนำพระบรมสารีริกธาตุมาสถาปนาไว้ที่ภูเขาสองแห่ง คือ**พระธาตุจอมกิตติ** และ**พระธาตุจอมทอง**

พระเจ้าไชยศิริไอรสของพระเจ้าพรหมได้ครอง**เวียงไชยปราการ**ต่อมาหลังจากบิดาสิ้น

ช่วงรอยต่อของวันเวลา
บนเทือกคอยดูง

ทะเลหมอกเหนือเทือกคอยดูง
สายฝนเฝ้าโขงเย็นฉ่ำ

พระชนม์ ครั้นเมื่อศึกจากเมืองสุพรรณบุรีเข้ามาสู่กรุงธนบุรี พระเจ้าไชยศิริได้ยกทัพออกไปสู้รบนอกเมือง แต่เนื่องจากข้าศึกมีกำลังมากจึงได้กวาดต้อนผู้คนละทิ้งเมืองไชยปราการ แต่จะหนีไปยังเมืองโยนกนาคพันธ์ทางทิศเหนือก็ไม่ได้ เพราะเป็นเวลาน้ำฝนน้ำแม่กกกำลังท่วม จึงต้องหนีลงใต้มาถึงสถานที่ๆ พระอินทร์เคยลงมาเนรมิตกำแพงกันพระเจ้าพรหมมีให้ไล่ตามฆ่าพวกกรมท่า จึงได้สร้างเมืองขึ้นที่นั่นชื่อ**เมืองกำแพงเพชร** (รับกับตำนานของภาคกลาง เรื่องพระเจ้าอุทองครองกรุงศรีอยุธยา สืบราชวงศ์มาจากพระเจ้าไชยศิริ)

ส่วนที่เมืองโยนกนาคพันธ์ มีกษัตริย์สืบต่อมาถึง พ.ศ. ๑๐๐๓ พระองค์ไชยชนะได้เป็นกษัตริย์ ครั้นนั้นมีประชาชนไปหาปลาที่แม่น้ำกก ได้ปลาตะเพียนเผือกใหญ่ตัวหนึ่ง เอามาแบ่งปันกันกินได้ทั่วถึงทั้งเมือง ตกกลางคืนเมืองได้ถูกล่มจมหายกลายเป็นหนองน้ำไป คนในเมืองตายหมด คงเหลือยายแก่คนหนึ่งรอดชีวิตเพราะมิได้กินปลากับเขาด้วย จึงได้นำเรื่องเมืองล่มมาเล่าต่อกันมา ส่วนที่ตั้งเมืองโยนกนาคพันธ์ได้กลายเป็นหนองน้ำมาจนถึงทุกวันนี้ เรียกว่า**เวียงหนอง**

จึงเป็นอันสิ้นสุดวงศ์กษัตริย์ที่สืบมาแต่พระเจ้ามหาสัมมตะที่ได้มาตั้งบ้านเมืองอยู่ ณ ที่ราบเชียงแสนนี้ คงเหลือแต่ไพร่บ้านพลเมืองที่อยู่นอกเมืองมิได้ล้มตายไปด้วย ต่างก็เลือกตั้งไพร่บ้านพลเมืองด้วยกันเองขึ้นเป็นหัวหน้าปกครองกันเองต่อมา

กล่าวโดยสรุปตำนานสิงหนวัติเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นคำอธิบายของผู้เขียนตำนานในสมัยหลังเกี่ยวกับความเป็นมาของ**บริเวณที่ราบเชียงแสน** โดยอาศัยคัมภีร์เกี่ยวกับพระเจ้ามหาสัมมตะเป็นพื้นฐานในการสร้างคำอธิบาย ทั้งนี้ เพื่อเน้นให้เห็นความศักดิ์สิทธิ์ของแผ่นดินอันเป็นที่เกิดของบ้านเมืองของตนเอง (คือราชวงศ์มังราย) โดยใช้พุทธศาสนาเป็นตัวกำหนดความสำคัญของแผ่นดินแห่งนี้ว่า เป็นสถานที่ๆ พระพุทธศาสนาได้เข้ามาตั้งมั่นอยู่เป็นเวลานานแล้ว ตั้งแต่เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ก็ได้เคยเสด็จมายังที่ราบเชียงแสนนี้ และเพื่อเป็นการสร้างความผูกพันกับ**ลาวจก** ซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์**ลัวะ**ที่อาศัยอยู่บนดอยตุงมาเป็นเวลานาน พุทธศาสนาได้ถูกนำมาใช้อีกในการเปลี่ยนแปลง**ลัวะ**ที่เป็น**มัลลิกหุ**หรือนารายณ์ให้เป็นพวกที่เจริญขึ้นหลังจากที่ได้มีการนับถือพุทธศาสนา เพื่อที่จะได้กลายเป็นต้นบรรพบุรุษของตนเอง (ราชวงศ์มังราย) ในการดำเนินเรื่องต่อไป

เรื่องของวงศ์สิงหนวัติในตอนท้าย ที่แยกตัวออกไปตั้งเวียงไชยปราการ และในที่สุดต้องอพยพลางทางได้ก่อนที่เมืองโยนกนาคพันธ์นั้นที่ราบเชียงแสนจะล่มสลายลงไปในั้น ชี้ให้เห็นมุมมองของชาวล้านนาผู้เขียนตำนานต่อกรุงศรีอยุธยา (ผู้สืบทอดสิ่งมหัศจรรย์จากเมืองไชยปราการ) ว่าเป็นบ้านเมืองที่เก่าแก่สืบต่อกันมานาน เช่นเดียวกับเมืองโพธิ์สักรหลวง หรือเมืองพระนครกันพูชาในตำนานสุวรรณโคมคำ โดยการให้ราชวงศ์กษัตริย์ของที่นี่สืบมาจากวงศ์ของพระเจ้ามหาสัมมตะเป็นคำอธิบาย

920149

072111

แม่น้ำกกไหลผ่านตัวเมืองเชียงรายในปัจจุบัน

ตำนานลวงจิ้งกราย

ตำนานเกี่ยวกับลวงจิ้งกราย ได้รับการจัดพิมพ์รวมอยู่ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๑ เช่นเดียวกับตำนานสิงหนวัติ โดยประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๑ จะเริ่มต้นด้วยเรื่องพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสนเป็นเรื่องหนึ่งต่างหาก เรื่องที่สองเป็นเรื่องตำนานสิงหนวัติ

เรื่องลวงจิ้งกรายจะอยู่ในตอนเริ่มแรกของเรื่องพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสนครั้งหนึ่ง และมีเรื่องลวงจิ้งกรายอีกครั้งหนึ่งในการลำดับเรื่องตามเวลาในตำนานต่อท้ายเรื่องตำนานสิงหนวัติ

เหตุที่เป็นเช่นนั้น เพราะเรื่องของลวงจิ้งกรายถือว่าเป็นต้นกำเนิดของราชวงศ์พระเจ้ายมราช ดังนั้นในการเล่าเรื่องเกี่ยวกับพงศาวดารเมืองต่างๆ ในล้านนา มักจะตรียหรือเจ้าเมืองที่อยู่ในราชวงศ์เดียวกันกับพระเจ้ายมราช เมื่อเริ่มเรื่องจึงต้องเริ่มด้วยเรื่องเดียวกันคือ เรื่องลวงจิ้งกราย ซึ่งถือว่าเป็นต้นราชวงศ์ร่วมกัน เช่นตำนานเกี่ยวกับเมืองเชียงใหม่ เมืองเชียงราย-เชียงแสน เมืองพะเยา เป็นต้น ล้วนแต่ขึ้นต้นด้วยเรื่องของลวงจิ้งกรายทั้งสิ้น

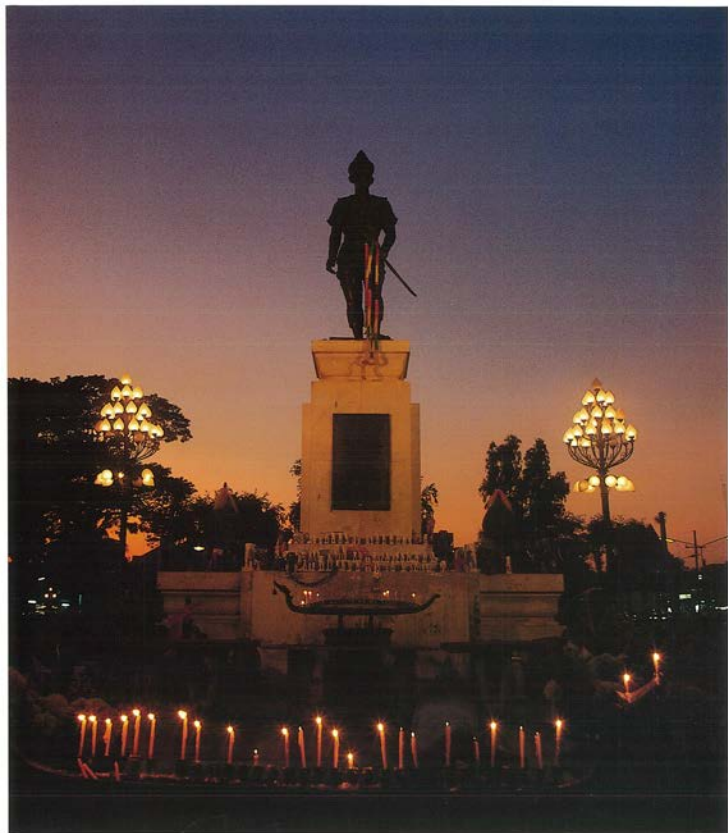
ความจริงมีข้อผิดพลาดในการให้ชื่อเรื่องในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๑ อยู่คือ เรื่องพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสนซึ่งเป็นเรื่องแรกนั้น ที่ถูกควรจะชื่อว่าพงศาวดารเมืองพะเยา เพราะตามเนื้อเรื่องหลังจากมิกษัตริย์ที่สืบต่อจากลวงจิ้งกรายมาจนถึงตอนที่ขุนจอมธรรมได้แยกตัวออกจากเมืองที่รัฐนครเงินยางไปสร้างเมืองใหม่ที่พะเยาแล้ว เนื้อเรื่องที่ดำเนินไปเน้นอยู่ที่เมืองพะเยาตลอดจนจบ ในขณะที่เรื่องลวงจิ้งกรายที่ลำดับเวลาต่อจากตำนานสิงหนวัตินั้น ควรจะได้ชื่อเรื่องว่าพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน เพราะเนื้อความได้ดำเนินเรื่องตั้งแต่ลวงจิ้งกราย โดยใช้ภูมิประเทศและเรื่องราวของเมืองเงินยางเชียงแสนเป็นหลักจนจบเรื่อง

สาระสังเขป ของตำนานลวงจิ้งกรายจะเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงบริเวณที่เป็นที่ราบเชียงแสน หลังจากสิ้นสุทธราชวงศ์สิงหนวัติแล้วว่า ไม่มีกษัตริย์ (ที่สืบมาจากพระเจ้ายมราชสัมมตะ) ในการปกครองบ้านเมือง ขณะนั้นเป็นเวลาเริ่มจุลศักราช ๑ คือ พ.ศ. ๑๑๘๔ พระอินทร์จึงได้เชิญลวงจิ้งกรายเทวบุตรและภรรยาซึ่งอยู่บนสวรรค์ ให้ลงมาเป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมือง ลวงจิ้งกรายพร้อมกับภรรยาและบริวารหนึ่งพัน จึงได้บันไดเงินลงมาก่อกำเนิดเป็นมนุษย์โดยเอาปากตะกั่วกัดคือเกิดขึ้นเองเป็นมนุษย์อายุ ๑๖ ปี ลงมาสร้างเมืองที่รัฐนครเงินยาง หรือเมืองเงินยางเชียงแสนขึ้น มีลูกหลานสืบตระกูลต่อกัน มาจนถึงพระยามีงรายผู้ไปสร้างเมืองเชียงใหม่มื่อ พ.ศ. ๑๘๓๔ เป็นปฐมกษัตริย์อยู่ที่นั่น ผู้สืบสายสกุลอีกสายหนึ่งร่วมเลากับพระยามีงรายคือ พระยาจำเมือง อยู่ที่เมืองพะเยา

ผู้ที่สืบสายวงศ์ต่อจากลวงจิ้งกรายก่อนถึงพระยามีงรายนั้น ในตำนานได้กล่าวถึงหลายองค์ บางองค์ก็มีเรื่องราวพิสดารในรายละเอียดเช่นเรื่องของขุนท่ง และขุนเจือง ทั้งสองเรื่องนี้ได้แพร่กระจายอยู่ในราชอาณาจักรล้านช้างและในภาคอีสานของไทยด้วย ซึ่งอาจนำไปศึกษาวิเคราะห์ในด้านอื่นๆ ได้ แต่ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องตำนานของลวงจิ้งกราย

เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของลวงจิ้งกราย ควรจะดูรายละเอียดในตำนานพระธาตุคุดด้วย ซึ่งกล่าวว่า **ลวงจิ้งกราย** นี้ก็คือ**ปู่เจ้าลาวจก**และ**ย่าเจ้าผู้**เป็นเมียที่อาศัยอยู่บนคุดอยู่ในสมัยพระยาอสุตราช โอรสของสิงหนวัติเมื่อต้นพุทธศักราช ทั้งคู่และบริวารชาวละโว้ได้เผ่าดูและองค์พระ

อนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย
ในหัวเมืองเชียงราย

แม่น้ำกกไหลจากทางตอนเหนือ
ของจังหวัดเชียงใหม่สู่จังหวัดเชียงราย

การทำนาบนสันเขื่อน

ชาตุนนาคยอแห่งนั้นจนสิ้นอายุขัย ด้วยผลบุญที่ได้ทำในชาตินั้นจึงได้เกิดเป็นเทวดานพวรรณ คือ
ลวะจิงกราวเทพบุตร เทพธิดาเป็นเวลาประมาณ ๑ พันปี จึงได้โอกาสเกิดเป็นปฐมกษัตริย์
ต้นราชวงศ์ของพระยาลำรายที่เมืองเงินยางเชียงแสน

สรุป

ตำนานของล้านนามีมากมายหลายเรื่องด้วยกัน ทั้งนี้ เนื่องจากพระสงฆ์ของล้านนาในอดีต
เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในทางอักษรศาสตร์ และมีการศึกษาพระไตรปิฎกอย่างทั่วถึง จึงได้
มีงานเขียนเพื่ออธิบายเรื่องราวต่างๆ ของบ้านเมืองอย่างแพร่หลาย ดังนั้น ล้านนาจึงมีความ
เฟื่องฟูทางด้านอักษรศาสตร์เป็นอย่างมาก ซึ่งตามหลักฐานที่ปรากฏ การรุ่งเรืองทางด้าน
อักษรศาสตร์มีขึ้นตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เป็นต้นมา ที่พระสงฆ์ล้านนาจะทำการจารึก
เรื่องราวทั้งในทางศาสนา และบ้านเมืองลงในใบลานอย่างกว้างขวาง เรื่องตำนานทั้งสามที่นำมา
กล่าวอย่างย่อข้างต้น เป็นเรื่องหลักที่อ้างอิงอยู่บนที่ราบเชียงแสนอันอุดมสมบูรณ์แห่งลุ่มน้ำโขง
ตอนกลาง อันสะท้อนแนวคิดของกลุ่มผู้รู้ของล้านนาในครั้งนั้น ซึ่งจะขอสรุปในประเด็นที่น่าสนใจ
ไว้ดังนี้

๑. ตำนานทั้งสามเรื่องดังกล่าว ไม่ว่าจะเขียนขึ้นโดยบุคคลคนเดียวหรือหลายคนก็ตาม ได้
มีการอ้างอิงกัน เชื่อมโยงกัน เพื่อแสดงเรื่องราวที่ต่อเนื่องกันโดยตลอด ทั้งนี้ โดยมีความ
ระมัดระวังเป็นอย่างมากในเรื่องของกาลเวลา แม้ว่าการลงศักราชที่เป็นตัวเลขกับนามปีและศกจะ
มีความผิดพลาด หรือในบางครั้งก็เป็นศักราชสมมุติ แต่โดยการจัดลำดับของเรื่อง โดยใช้กาลแห่ง
พระพุทธเจ้าในอดีตมาเป็นตัวกำหนดเรื่องต่างๆ จะไม่มีความสับสน ถึงแม้ว่าหากพิจารณาผ่านๆ
จะดูเหมือนว่า เรื่องบางเรื่องมีการอธิบายซ้ำซ้อนขัดแย้งกันเพราะเกิดในที่เดียวกัน กรณีคล้ายกัน
แต่ต่างบุคคลแต่หากใช้แนวคิดทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดของคนในช่วงเวลาต่างๆ
กันเป็นแนวทางในการพิจารณา เรื่องทั้งหลายจะไม่มีการขัดแย้งซ้ำซ้อนกันแต่อย่างใด

๒. เนื้อหาของตำนานเมืองสุวรรณโคตมา กับตำนานสิงหนวัติไม่ควรได้รับการพิจารณาใน
ฐานะเป็นสาระทางประวัติศาสตร์ เพราะเรื่องทั้งสองเป็นคำอธิบายของนักปราชญ์ในสมัยโบราณ
เกี่ยวกับความเป็นมาของที่ราบเชียงแสน อันเป็นดินแดนต้นกำเนิดของราชวงศ์มังราย (คือของผู้
เขียนตำนาน) ซึ่งในการอธิบายนั้นได้ใช้แนวคิดทางศาสนาเกี่ยวกับการกำเนิดของสรรพสิ่งในช่วง
เวลาแห่งวัฏจักร การกำเนิดของวงศ์กษัตริย์ในชมพูทวีป คือวงศ์ของพระเจ้ามหาสัมมตะ เพื่อนำ
มาอธิบายความเป็นมาแห่งดินแดนอันเป็นต้นกำเนิดของตนเอง ตามหลักแห่งการเวียนว่ายตาย
เกิดของสรรพชีวิตในโลกนี้ ดังนั้นการพยายามนำเนื้อหาของเรื่องทั้งสองเพื่อนำมาปรับเข้าเป็นสาระ
ทางประวัติศาสตร์ จะทำให้เรื่องราวที่ลำดับไว้อย่างเป็นระเบียบดีแล้ว มีความบงกชกันจนผู้
ที่ทำการศึกษาก็มีความสับสนได้

เรื่องทั้งสองที่กล่าวนี้ ควรได้รับการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการมโนโลกของ
นักปราชญ์หรือผู้รู้ชาวล้านนาในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑ มากกว่า ทั้งนี้ หมายรวมถึงการเป็น
สัญลักษณ์ของเนื้อหาที่แสดงภาพสะท้อนของสาระตามแนวคิดของนักปราชญ์รุ่นดังกล่าวด้วย

๓. ตำนานสุวรรณโคตมาและตำนานสิงหนวัติ ที่กำหนดให้มีบ้านเมืองปกครองโดยราชวงศ์

เทือกดอยนางนอน
มองจากที่ราบลุ่มแม่ใจจัน

ของพระเจ้ามหาสัมมตะบนที่ราบเชียงแสนในอดีตกาลอันยาวไกลนั้น ก็เพื่อเป็นการสร้างความบริสุทธิ์ผุดผ่องให้แก่ที่ราบเชียงแสน อันมี**ดอยตุง**เป็นประธาน ทั้งนี้ เพื่อความเหมาะสมในอันที่จะเป็นแผ่นดินที่ตั้งแห่งพระพุทธศาสนาในกาลเวลาต่อมา อย่างยั่งยืนตลอดสิ้น ๕,๐๐๐ วาแห่งศาสนาของพระพุทธโคตมะผู้เป็นพระพุทธเจ้าของเราองค์ปัจจุบัน

๔. มีข้อ**พึง**สังเกตอยู่ประการหนึ่งเกี่ยวกับตำนานทั้งสามเรื่องที่มีความเกี่ยวเป็นเรื่องต่อเนื่องเดียวกัน คือ ผู้แต่งตำนานทั้งสามผู้เป็นชาวล้านนาแน่ แม้ว่าจะแสดงแนวคิดให้เห็นว่า**ดินแดน**ที่เป็นเพื่อบ้านคือ กรุงศรีอยุธยา และกัมพูชา จะมีกษัตริย์ที่สืบราชวงศ์มาแต่พระเจ้ามหาสัมมตะ ซึ่งโดยตำราทางพุทธศาสนาที่ถือว่าราชวงศ์เดียวกันกับสายกษัตริย์ของพระพุทธโคตมะก็ตาม แต่เมื่อกล่าวถึงราชวงศ์มีนรายนของตนเองกลับโยงเข้าหาลาวจาก ซึ่งเป็นหัวหน้าชนเผ่าลัวะบนดอยตุงว่า เป็นต้นบรรพบุรุษของตนเอง หาได้ยกขึ้นเป็นวงศ์ของพระเจ้ามหาสัมมตะเหมือนกับที่ไปยกให้แก่**ดินแดน**เพื่อบ้านไม่ ที่เป็นอย่างนี้ ขอเสนอคำอธิบายไว้ท้ายบทความเรื่องนี้ว่า

๔.๑ เรื่องลาวจากผู้เป็นหัวหน้าเผ่าลัวะแห่งดอยตุง เป็นต้นบรรพบุรุษของพระยามังราย น่าจะเป็นเรื่องดั้งเดิมที่เล่าสืบทอดกันต่อมา มาจนเป็นที่รับรู้ของคนทั่วไป ซึ่งในการเขียนตำนานขึ้นมาก็เขียนไม่อาจปฏิเสธการรับรู้นี้ได้ แต่ด้วยอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อผู้เขียนตำนานซึ่งเป็นพระสงฆ์ เรื่องจึงได้รับการปรุงแต่ง

๔.๒ เรื่องการสืบราชวงศ์มาแต่พระเจ้ามหาสัมมตะ ซึ่งก็ค่อนข้างเดียวกันกับสายกษัตริย์ที่นั้น มีสาระสำคัญตามคติความเชื่อของผู้เขียนตำนาน ดังในตำนานสุวรรณโคมคำ เมื่อกล่าวถึงการอุปถัมภ์ของพระเจ้ามหาสัมมตะที่ครองเมืองสุวรรณโคมคำแล้วนั้น จะหาทั่วพระยามหากษัตริย์ปกครองเมืองสุวรรณโคมคำมิได้ เพราะทั่วพระยาทั้งหลาย (วงศ์พระเจ้ามหาสัมมตะ) ในชมพูทวีป "...เกิดเป็นอันธพาลขึ้นมามากหลาย คือ บ้างก็ดี บ้างก็ร้าย..."

ดังนั้น ราชวงศ์พระเจ้ามหาสัมมตะที่ถูกนำมากล่าวถึงนั้นจึงเป็นเพียงเพื่ออธิบายถึงความเก่าแก่ดั้งเดิมในกาลเวลาอันยาวไกลมากกว่า หาได้มีสาระสำคัญเพื่อเน้นเรื่องความดีความงามหรือการยกย่องความบริสุทธิ์ผุดผ่องในสายโลหิตอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ ซึ่งตรงกับแนวคิดของพุทธศาสนา ที่มีแก่นสำคัญในการต่อต้านการกดขี่ทางชนชั้นวรรณะที่มีอยู่ในสังคมที่พุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นมา

๔.๓ การที่ตำนานลวะจักราชมีชาติปางก่อนเป็นลัวะปู่เจ้าลาวจกนั้น การดำเนินเรื่องหาได้ทำให้ราชวงศ์ของพระยามังรายมีความต่อยกว่าราชวงศ์พระเจ้ามหาสัมมตะของ**ดินแดน**เพื่อบ้านข้างเคียงไม่ ตรงกันข้ามกลับแสดงแนวคิดอันเป็นอุดมคติของนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาของล้านนาที่ปฏิเสธความสำคัญทางสายโลหิตหรือชาติตระกูล อันเป็นต้นตอสำคัญต่อการยึดติดในอดีต แต่หันไปเน้นสาระสำคัญของการเป็นพุทธธรรมหายาหมากกว่า

๔.๔ เมื่อเป็นเช่นนั้น ดอยตุงจึงมิใช่เป็นเพียงเครื่องหมายตามธรรมชาติสำหรับอดีตและอนาคตพระพุทธเจ้าที่จะใช้เป็น**จุด**สังเกตในการลงมือโปรยสัตว์โลกในบ้นเมืองทั้งหลายบนที่ราบเชียงแสนแห่งนี้เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นสัญลักษณ์ของการ**เป็น**ที่สถิตแห่งความเป็นสามัคคีอันสูงสุดที่เป็นผลจากการดำเนินรอยตามเบื้อง**พระยุคลบาท**ของพระพุทธองค์

กุหลาบพันปีจะเริ่มผลิดอกบนคอยช้างงูม

การพลิกฟื้นผืนป่าบนคอยช้างกำลังเริ่มต้น

บรรณานุกรม

"ข้อความในตำนานเมืองเชียงแสน". ใน **ประมวลพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ประวัติศาสตร์โบราณคดี**, หน้า ๓๕-๔๐. พระนคร : โรงพิมพ์ศิริพร, ๒๕๑๔

โตณภูมิพระร่วง, พิมพ์ครั้งที่ ๔. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๕

พระราชกิจการ, พระยา. **พงศาวดารโยนก**, พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๖

"ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๑ ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำ". ใน **ประชุมพงศาวดารเล่ม ๔๕ (ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๑ (๒๑) - ๗๓)**, หน้า ๑๒๓-๑๔๐. องค์การตำรวจภูธร, ๒๕๑๓

พระครูสิทธิสุลาจารย์. **ตำนานโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสน ยุค ๑-๒-๓**. เชียงราย : โรงพิมพ์บุญรอด, ๒๕๑๖

พระธรรมวิมลโมลี. **ตำนานเมืองเชียงแสน**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สมัยวันถึง เซ็นเตอร์, ๒๕๓๔. (ศิลปวัฒนธรรมจัดพิมพ์ถวายเนื่องในงานฉลองสมณศักดิ์พระธรรมวิมลโมลี)

คือป้ากร, กรม. "ตำนานพระธาตุคอกสูงเมืองเชียงแสน". ใน **ประชุมตำนานพระธาตุภาคที่ ๑ และภาคที่ ๒**, หน้า ๑-๒๗. ธนบุรี : โรงพิมพ์เจริญสิน, ๒๕๑๓

คือป้ากร, กรม. **ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๑**. พระนคร : โรงพิมพ์ชวนสิงห์, ๒๕๑๕

คือป้ากร, กรม. **โอศุปัตติ อรุณเวทีสุตร ปฐมปฐ และมุตตันโตรณ**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๓๓

สุชีพ ปุณญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๗

ประติมากรรมพระรูปสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ที่ถ้ำเขามะเขือเปรม กรุงเทพมหานคร ประติมากรรมโดยแม่ฟ้าหลวง

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง

ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

เพลงไหว้สาแม่ฟ้าหลวง

อิงเจ็ญขวัญศรี
ขอเอาดอกไม้ใบวางลงหน้า
กับตั้งอาหาร
อิงเจ็ญเอาขวัญ
ขอบุญดั่งไข่
ห่อบุญหันหน้า

เงินดั่งฝานหยอดต้นต๊ิบ
ตกข้าวอาบธูปนพคุณา
ฝานประจายเงินย้วย
จุมส่วนข้าวเอยบาน
ยกถือนวชนวาม

เดวีนุญลือม
เซตเซ่งอาณา
ใจหวนแห่งข้า
เจ็ญเจ็ญศัวยาว
จุงใต้ผดผาย
เกือกกันใบไม้หน้า

เมตใส่ถ่วงแก้วปะภา
กางโต้งกางนาบได้เหี่ยวจำ
เพาะแม่ฟ้าหลวงบ่อหูกค้าย
ข้าไคยไพรน้อย
เบ็งบุญแม่เจ้า

มาแมงแอบอ้อมล้านนา
ประจายแห่งพล้า
เป็นต๊องบ่จาตัวน้าว
มาเป็นดีไหวเอนนาย
เป็นแม่หลวงนายคนโดยตัวห้าว
เป็นต้นบุญคุณเลิศล้ำ

พร้อมตั้งสวดสาธิต

ทำนอง โสฬส ศุภศิริรัตน์
เนื้อร้อง ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี
ผู้ขับร้อง

หมู่บ้านอีโก๋ ดอยตุง

เริ่มต้นที่มูลนิธิส่งเสริมผลผลิตชาวเขาไทย

จากการที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรตามท้องถื่นทุรกันดารในภาคเหนือ ทรงพบว่า ชาวเขาตามจังหวัดชายแดนมีความเป็นอยู่อย่างลำบากยากแค้น ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น การตัดไม้ทำลายป่าฟันน้ำลำธาร เพื่อทำไร่เลื่อนลอยและปลูกพืชเสพติด และทรงพบว่า ชาวเขาแต่ละเผ่ามีศิลปหัตถกรรมของตนเองไม่ซ้ำแบบกัน น่าจะอนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นอาชีพ เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชาวเขาเหล่านั้น แต่เนื่องจากชาวเขาขาดการศึกษา ขาดทุนทรัพย์ และขาดผู้นำที่ดี จึงมีพระราชดำริที่จะพระราชทานความช่วยเหลือเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต รายได้ ตลอดจนส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมประจำเผ่า เมื่อเขาเหล่านั้นมีรายได้พอเพียงแก่การยังชีพแล้ว ก็จะหยุดทำลายป่า เป็นการช่วยให้ธรรมชาติกลับคืนสู่สภาพเดิม อันเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมที่ยังเหลือให้คงอยู่ ตลอดจนเสริมสร้างทดแทนให้สมบูรณ์ขึ้น ดังนั้นจึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่งแสนบาทจัดตั้ง**มูลนิธิส่งเสริมผลผลิตชาวเขาไทย**ขึ้น ได้จัดทะเบียนเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๕ มีสำนักงานอยู่ที่วังสระปทุม กรุงเทพมหานคร อันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเขาให้มีรากฐานที่มั่นคงและรักษาสภาพแวดล้อมพร้อมกันไปด้วย

การดำเนินงานและผลงานของมูลนิธิฯ

เมื่อได้จัดตั้งมูลนิธิส่งเสริมผลผลิตชาวเขาไทยเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ในปลายปีนั้นเอง มูลนิธิฯ ตระหนักว่าการให้ความช่วยเหลือชาวเขายังไม่สามารถดำเนินงานได้เท่าที่ควร จึงได้ขอรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศ โดยมหาวิทยาลัยแคนาดาเมืองคอร์กริกการโพ้นทะเล (Canadian University Service Overseas) ใช้อักษรย่อว่า CUSO ได้ส่งอาสาสมัครมาช่วยงาน ๑ คน ให้พำนักอยู่ที่บ้านเขาดอนบวรพรตการ อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ซึ่งใช้เป็นศูนย์กลางการติดต่อกับชาวเขาคเหนือ

ปีถัดมา คือ พุทธศักราช ๒๕๑๖ ประเทศแคนาดาได้ให้ทุนของหน่วยงานส่งเสริมพัฒนาการ (Canadian International Development Agency ใช้อักษรย่อว่า CIDA) เป็นเงินช่วยเหลือจำนวนหนึ่ง มูลนิธิฯ จึงได้นำไปจัดซื้อที่ดินที่ถนนร่วมจิตต์ถวาย อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ได้เนื้อที่ ๑ ไร่ ๙ ตารางวา แล้วสร้างอาคารบนที่ดินดังกล่าวเป็นที่พักชั่วคราวของชาวเขาผู้เจ็บป่วย และมารับการรักษาพยาบาลในเมือง หรือมาติดต่อธุรกิจ แต่ไม่สามารถเดินทางกลับถิ่นในวันเดียวได้ ประการสำคัญคือ มูลนิธิฯ ได้ใช้อาคารหลังนี้เป็นสถานที่อบรมและให้การศึกษแก่เยาวชนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ๖ เผ่า คือ แม้ว เย้า มูเซอร์ ลีซอ กะเหรี่ยง อาข่า อายุระหว่าง ๑๐-๒๐ ปี

งานอบรมและให้การศึกษานี้เป็นความร่วมมือของสามหน่วยงานคือ มูลนิธิส่งเสริมผลผลิตชาวเขาไทย หน่วยงานกระทรวงศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ และตำรวจตระเวนชายแดน

เยาวชนชาวเขาเหล่านี้ได้เรียนรู้วิชาพื้นฐาน ได้แก่ ภาษาไทย วิชาคำนวณขั้นต้น อบรมให้รู้เกี่ยวกับการค้าขาย และการสุลักษณะอนามัย เป็นต้น เมื่อเยาวชนเหล่านี้กลับคืนถิ่นที่พำนัก ก็จะเป็นกำลังในการพัฒนาตามทัศนคติใหม่ที่ได้เรียนรู้และประสบจากการอบรม ขณะเดียวกันก็เป็นบุคคลตัวอย่างแก่เยาวชนอื่นๆ ในหมู่บ้านของตน

หมู่บ้านฮักอ

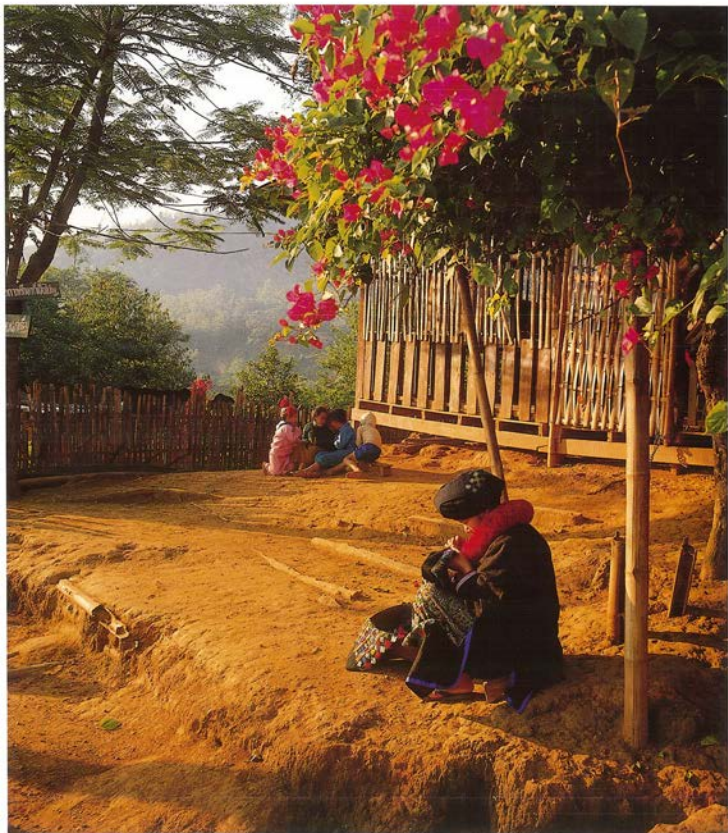
หอคำในมณฑลพายัพ

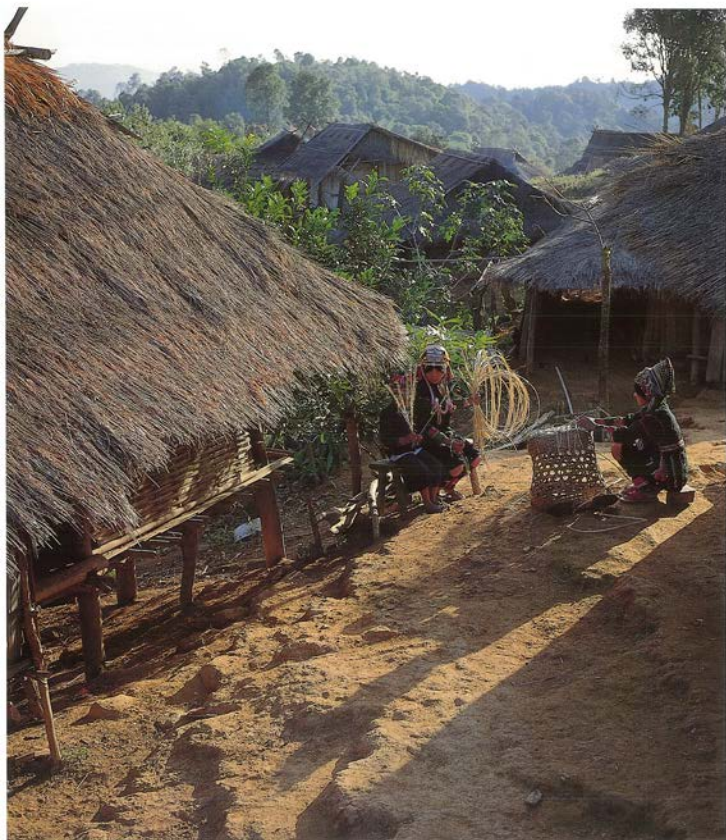

เมื่อว่างจากงานไร่ไถ่
สาวฮมก็ออกมาทำงานฝีมือ

สาวฮมกับงานฝีมือ

ผู้หญิงชาวไทยภูเขาที่งานเทศกาล
หนึ่งในกิจกรรมประจำวันที่มีผู้ร่วมงาน

เยาวชนชาวเขากำลังเดินจากไร่แม่ฟ้าหลวงไปเรียนหนังสือ

งาน**สร้างคน**เป็นงานที่ต้องใช้เวลา เห็นได้จากผลแห่งความพยายามของมูลนิธิฯ และหน่วยราชการร่วมกัน คือ ในช่วงพุทธศักราช ๒๕๑๔-๒๕๒๐ มูลนิธิฯ ได้ให้การศึกษอบรมเยาวชนชาวเขาได้ ๓ รุ่น รวมจำนวนผู้รับการอบรม ๒๔ คน เฉลี่ยรุ่นละ ๘ คน เยาวชนบางคนสอบเทียบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ประถมปีที่ ๖ และมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้แล้ว ส่วนใหญ่กลับไปเป็นกำลังสำคัญในหมู่บ้านของตนเองตามวัตถุประสงค์

ต่อมา กิจกรรมของมูลนิธิฯ เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ การใช้พื้นที่มีความจำเป็นตามกิจกรรมที่เพิ่ม สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี องค์นายกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินให้จัดซื้อที่ดินที่บ้านป่าจั่ว ตำบลรอบเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย จำนวน ๑๓ ไร่ ๓ งาน เพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมเยาวชนชาวเขาในด้านการเกษตรและกิจกรรมอื่นๆ เช่น การเย็บสิ่งทอ ในการนี้ สถานเอกอัครราชทูตแคนาดาได้ทูลเกล้าฯ ถวายเงินจำนวนหนึ่งสร้างอาคารบนพื้นที่นี้

ที่ดินแปลงนี้ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญแห่งประวัติศาสตร์พระราชกรณียกิจ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ปัจจุบันนี้คือ **ไร่แม่ฟ้าหลวง**

ในพุทธศักราช ๒๕๒๒ สถานเอกอัครราชทูตแคนาดาได้สนับสนุนโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมชาวเขา (Hill - Tribe Cultural Promotion) และสมาคมไทย - เยอรมัน ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเงินสมทบทุนโครงการไร่แม่ฟ้าหลวง มูลนิธิฯ จึงได้ซื้อที่ดินติดต่อกับไร่แม่ฟ้าหลวงเพิ่มอีก ๖ ไร่ ไร่แม่ฟ้าหลวงจึงมีพื้นที่ ๑๙ ไร่ ๓ งาน

เมื่องานของมูลนิธิฯ ในแง่สร้างสรรค์ บำบัดบำรุง และการอนุรักษ์เผยแพร่ออกสู่สาธารณชนในประเทศและในโลก ในพุทธศักราช ๒๕๒๒ - ๒๕๒๔ สำนักงานเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (USAID) ได้แสดงความสนใจต่อกิจการของมูลนิธิฯ และได้ให้ความช่วยเหลือจัดทำโครงการผู้นำเยาวชนชาวเขา (Hill - Tribe Youth Leadership) ช่วยให้มูลนิธิฯ ดำเนินการคัดเลือกเยาวชนชาวเขาเผ่าต่างๆ ในหมู่บ้านห่างไกลเข้ามาอยู่ในไร่แม่ฟ้าหลวง เพื่อเข้ารับการศึกษานี้ในโรงเรียนและวิทยาลัยอาชีวศึกษาได้ปีละ ๕๐ คน โดยมูลนิธิฯ ให้การสนับสนุนทั้งการศึกษา อาหาร ที่พัก ตลอดจนอบรมสั่งสอนด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ให้การดูแลแบบครอบครัวอบอุ่น และส่งเสริมให้มีความสามารถเป็นผู้นำของชุมชนต่อไป ซึ่งเยาวชนเหล่านี้ส่วนใหญ่กลับไปใช้ชีวิตในหมู่บ้านเดิม บางคนมีความรู้ความสามารถถนัด เช่น รับราชการในหน่วยงานกองส่งเสริมชาวเขา เป็นครูในหน่วยงานของกรมพัฒนาชุมชน เป็นผู้ช่วยพยาบาล เป็นต้น

สำหรับผู้ที่ออกทำงานแล้ว ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในหมู่บ้านชาวเขา

ศิลปวัตถุในไร่แม่ฟ้าหลวง

หมู่ไม้ในสวนพรรณไม้ไร่แม่ฟ้าหลวง

วัดคำ

วัดพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ

การดำเนินงานของมูลนิธิส่งเสริมผลผลิตชาวเขาไทยขยายเนื้อที่กว้างขวางขึ้นมีกิจกรรมหลากหลาย และขอบเขตการทำงานครอบคลุมถึงชาวพื้นราบที่อยู่ใกล้การคมนาคมด้วย

ความช่วยเหลือจากองค์กรของรัฐและเอกชนในประเทศ มีลักษณะเข้าร่วมงาน และความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เช่น CUSO, CIDA, สกคไทย-เยอรมัน และ USAID ทำให้มูลนิธิส่งเสริมผลผลิตชาวเขาไทยกลายเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน มูลนิธิฯ จึงได้เปลี่ยนชื่อจากเดิมมาเป็น **มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี** เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๔ และมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ได้จัดสร้าง “หอคำ” ในไร่แม่ฟ้าหลวง เพื่อใช้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ทันสมัย เป็นที่รวบรวมศิลปวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา ไร่แม่ฟ้าหลวงเป็นสถานที่เผยแพร่ความรู้ด้านศิลปะ ดนตรี ภาษาและหนังสือล้านนาไทย ตลอดจนเป็นอาคารสำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งสถานศึกษาได้ใช้ในการประชุม การแสดงนิทรรศการ และแสดงกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ประการสำคัญคือเป็นแหล่งจูงใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย

กิจกรรมหนึ่งที่ทรงคุณค่าต่อวัฒนธรรมประเพณีล้านนา และรวมจิตศรัทธาของชาวไทยไว้ด้วยกัน คือ **งานไหว้สาแม่ฟ้าหลวง** ซึ่งได้จัดขึ้นที่ไร่แม่ฟ้าหลวง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย รวม ๖ ครั้ง

ขบวนไหว้สาแม่ฟ้าหลวงครั้งที่ ๑

ครั้งที่ ๑ เป็นงานแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี องค์พระราชมารดาของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในมณฑลพายัพพระชนมายุ ๘๔ พรรษา จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล เป็นประธานในงาน มีการแสดงตำนานกำเนิดโลกตามความเชื่อของชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอแดง ชื่อ **"ไฟทิพย์ของกือซา"** ชาวมูเซอแดงนับถือผีฟ้าซึ่งมีชื่อว่า **"กือซา"** และเชื่อกันมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ว่าโลกสร้างมาจาก **"ไฟ"** ของผีฟ้า ผู้แสดงล้วนเป็นชาวไทยภูเขา เป็นการแสดงเพื่อรักษาไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามของชาวไทยภูเขา สำหรับรายได้จากงานนี้ได้นำไปใช้ดำเนินงานตามโครงการของมูลนิธิฯ

ครั้งที่ ๒ เป็นงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และรวบรวมทุนจากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อดำเนินโครงการส่งเสริมอบรมผู้นำเยาวชนและพัฒนาหมู่บ้านให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนหาทุนสร้าง **"หอคำ"** งานจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๑-๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ รวม ๒ วัน

วันแรกมีขบวนไหว้สาแม่ฟ้าหลวง ประกอบด้วยพานพุ่ม ชันดอก เครื่องสักการะแม่ฟ้าหลวง และการแสดงละครอิงตำนานเมืองเหนือเรื่อง **"ขุนหลวงวิงคะ"** หรือตำนานดอกเอื้องแซะ

ขบวนโห่ร้องแม่ทัพหลวง

เป็นการรื้อฟื้นตำนานพื้นบ้านภาคเหนือ พร้อมทั้งสอดแทรกศิลปวัฒนธรรมล้านนา แสดงขบวน
แม่ทัพเหนือชาวเขาและชาวล้านนาประกอบภาพเขียน การแกะสลักไม้ และดนตรี นอกจากนี้ยังม
ีการจำลองชีวิตชาวเมืองเหนือส่วนหนึ่งให้ผู้มาชมงานได้สัมผัส เช่น กาดมั่ว กาดแล

ส่วนวันที่ ๒ จัดเฉพาะการแสดงเท่านั้น ประธานจัดงานคือ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน

ครั้งที่ ๓ เป็นงานเฉลิมพระเกียรติและแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในทางมงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ จัดเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์
พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นการแสดงตำนานทางเหนือเรื่อง “ศิขรินทร์ญวน” พลเอกชวลิต
ยังใหญ่ทอ เป็นประธานจัดงาน

ครั้งที่ ๔ เป็นงานพรรณนาถึงพระบารมีในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีต่อ
โครงการพัฒนาโดยดู ช่วงพุทธศักราช ๒๕๓๑ ถึงพุทธศักราช ๒๕๓๓

พระองค์นั้นเปรียบดังผืนทิพย์ อันมีเมตตาไสสวางดั่งประกายแก้ว เมื่อพรั่งพรูลงมา
พดูภาษานาพันรู้สึ้นสดชื่นงอกงาม ปวงชนก็มีความเบิกบาน แผ่นดินชุ่มเย็น เมื่อพระองค์
อยู่ใกล้ ความอุ่นใจก็บังเกิดแก่ลูกหลานไทย ขอประณมกรทวยสักการบูชา ทั้งพระบุญญาบารมี”

ชบวนสักการะแม่ฟ้าหลวง

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ กองทัพบก บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ร่วมกันจัดแสดงละคร เรื่อง **“คำหยาดฟ้า”** ในวันที่ ๑๐-๑๑ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๓ มีชบวนสักการะแม่ฟ้าหลวง จัดตามแบบล้านนาในวันแรก เพื่อถวายความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีบุคคลทุกสาขาอาชีพ ชาวไร่ ชาวนา จากทุกทิศมาร่วมกันถวายพานพุ่มดอกไม้อันไหว้สาแม่ฟ้าหลวง ครั้งที่ ๕ งานไหว้สาแม่ฟ้าหลวงจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐-๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ คงมีวัตถุประสงค์หลักเช่นเดียวกัน

ครั้งที่ ๖ งานไหว้สาแม่ฟ้าหลวง จัดที่พระตำหนักดอยตุงในวันที่ ๒๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ประชาชนทั่วทุกสารทิศได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองพระบาทแม่ฟ้าหลวง ณ พระตำหนัก ดอยตุง เพื่อถวายราชสักการะสำแดงออกซึ่งการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ได้ ทรงเพียรพยายามนำธรรมชาติดีกลับคืนมาสู่มนุษยชาติ และพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของผู้ยากไร้ ที่อยู่ห่างไกลให้ดีขึ้นด้วยโครงการพัฒนาดอยตุง

งานไหว้สาแม่ฟ้าหลวง เป็นงานแสดงมโนธรรมสำนึก และปลุกจิตสำนึกพี่น้องชาวไทยให้รำลึกถึงสิ่งที่ตั้งงาม และความดีงามที่เกิดขึ้นได้ดำรงอยู่ และจะอยู่ได้สืบไปด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในสังคม

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

นอกจากงานไหว้สาแม่ฟ้าหลวงแล้ว มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ยังร่วมกับภาคเอกชนและส่วนราชการจัดงานศิลปวัฒนธรรมและการละเล่นพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆ หลายครั้งหลายหน เช่น เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๑ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ร่วมกับธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด จัดดนตรี ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ชื่อ **“ดอกไม้บานหวานเพลงเหนือ”** ขึ้นที่ไร่แม่ฟ้าหลวง เป็นการนำลำนำเพลงไพเราะและหวานซึ่ง ทั้งสนุกสนานบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ทำให้มีการอนุรักษ์เครื่องดนตรีบางชนิดที่เกือบจะสูญหาย เช่น ซอเปี้ยะ ทั้งนี้เพื่อหารายได้ก่อสร้างหอคำ และเป็นทุนสำหรับอบรมเยาวชนชนที่มาจากในไร่แม่ฟ้าหลวง

จากเหนือได้เปลี่ยนไปจัดการแสดงตำนานประกอบการเล่นพื้นบ้านของชาวอีสาน เรื่อง **“อุษามารส”** ใช้ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นสถานที่จัดงานเมื่อวันที่ ๑๑-๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๒

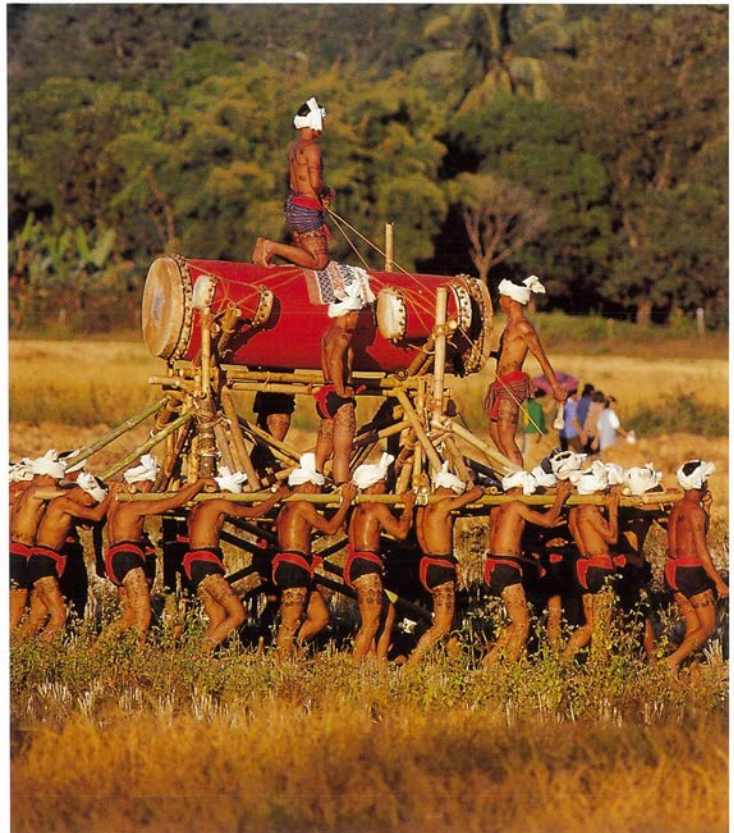
ต่อจากดินแดนที่ราบสูงลงสู่ภาคใต้ จัดการแสดงแสง สี เสียง เรื่อง **“ทะเลทิพย์”** ณ สถาบันทักษิณคดีศึกษา เกาะยอ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๒๓-๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๔ มีธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด กองทัพบก จังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และสถาบันทักษิณคดีศึกษา ร่วมจัดงาน

และมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ได้จัดงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน **“ศรีสัชนาลัย”** ขึ้น ณ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เมื่อวันที่ ๑๑-๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๕

การจัดงาน **“ไหว้สาแม่ฟ้าหลวง”** และงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านแต่ละครั้ง ทำให้ชื่อเสียงของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป มูลนิธิฯ จึงได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ มากขึ้น ทั้งด้านการแสดง แสง สี เสียง การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชาวล้านนา และชาวไทยภูเขา การจัดเครื่องสักการะถวายแม่ฟ้าหลวงเพื่อแสดงความจงรักภักดีและสำนึกในพระเมตตาของ **“แม่ฟ้าหลวง”** ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการกิจกรรมประจำปีของชาวจังหวัดเชียงราย และได้รับการบรรจุไว้ในปฏิทินท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางไปชมมากมายทุกครั้ง

ชมวงโห่โสภา ปีนุชชติการาช ๒๕๓๐

กุหลาบ

พวงโกลน

พวงพญาลาย

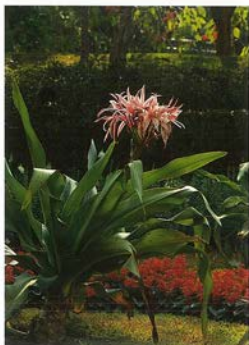
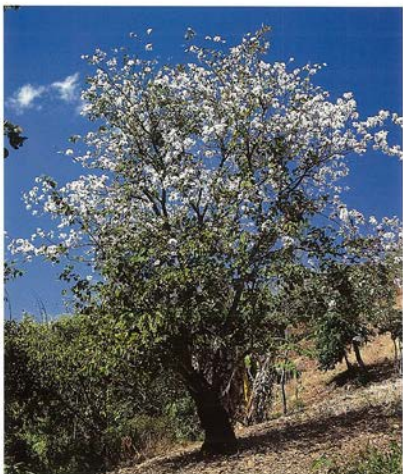

“ดอกไม้บาน หวานเพลงเหนือ” ณ ไร่แม่ฟ้าหลวง

เสี้ยวดอกขาว

เกาะลันตา

พลับพลาจีนสีชมพู

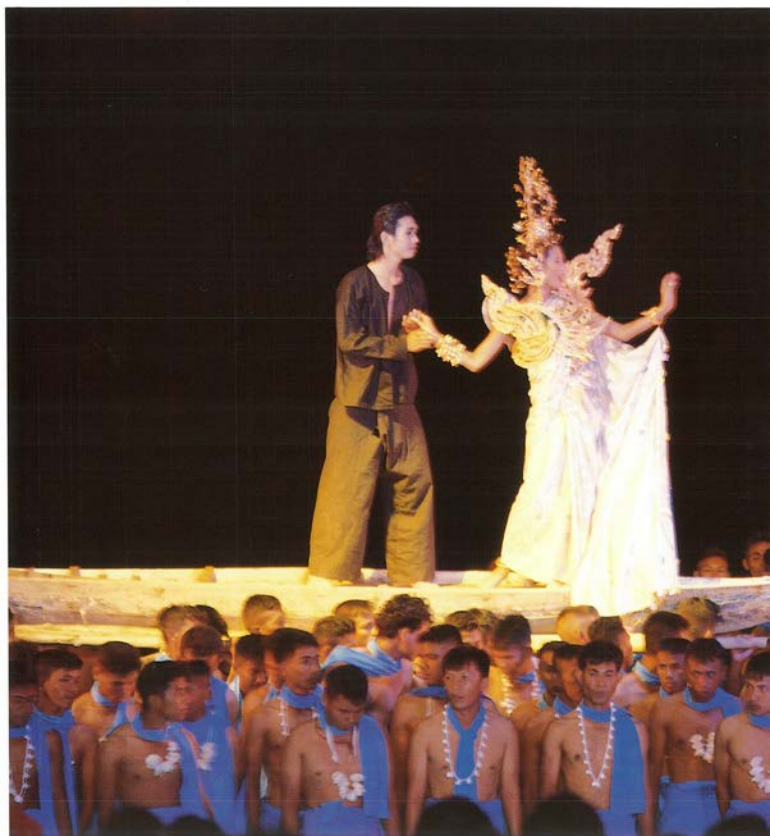
ชมงานเรือวิสาขมาส่องแสงงดงามเรื่อง
"ศิรินทร์จารัตนุฉวน" ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐

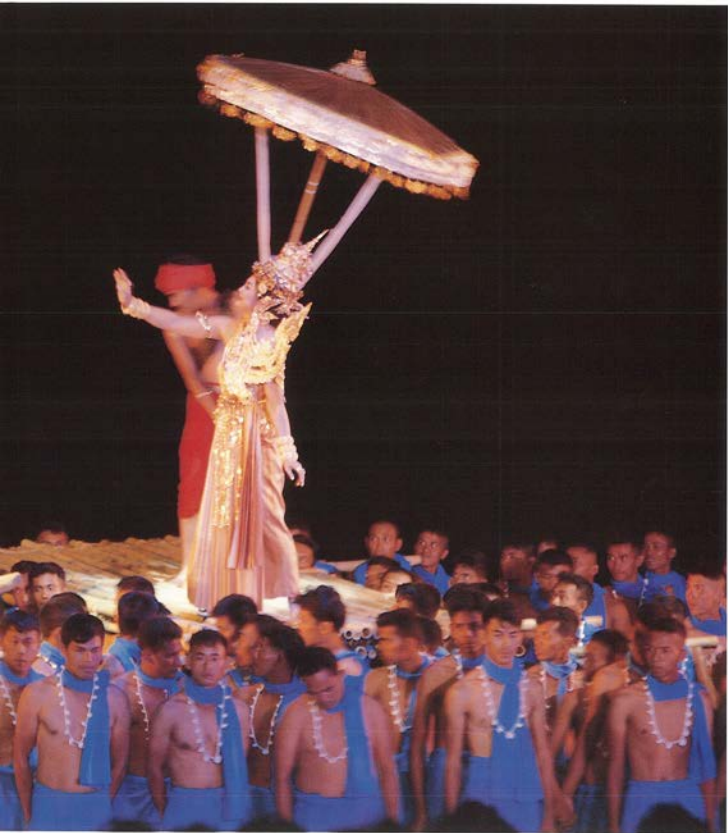
“อุษาบารส” ณ ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

“ทะเลทิพย์” ณ เกาะยอ จังหวัดสงขลา

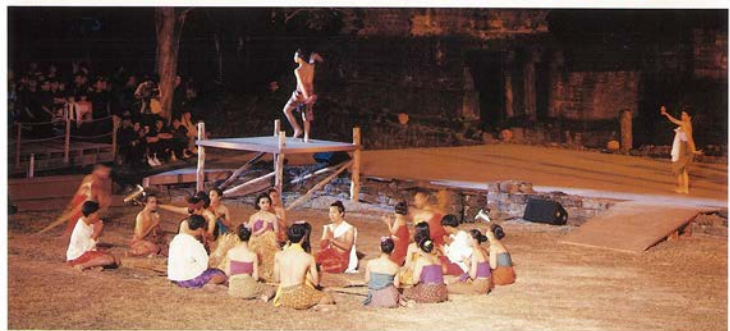
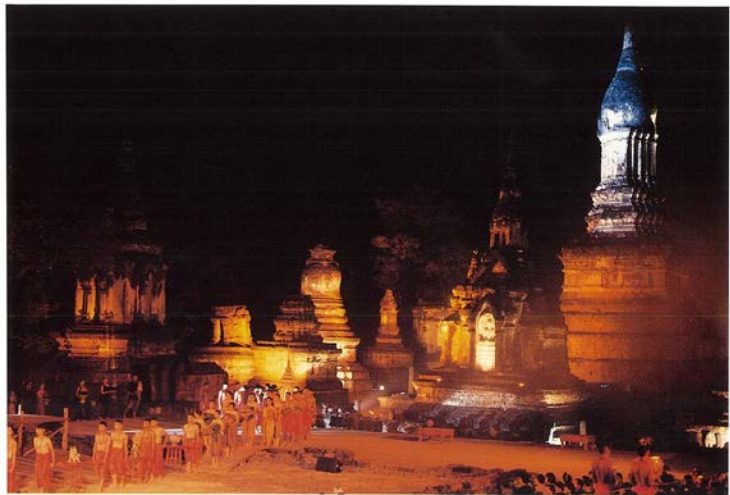

ชมวงเหวี่สามแมงพิทักษ์วง
ก่อนแสดงเรื่อง "คำหยาตพิง" พ.ศ. ๒๕๕๓

“ศรีสัชนาลัย” อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

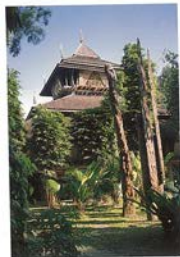

โครงการพัฒนาและจัดระเบียบไร่มะพร้าวหลวง

ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๗ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้สืบสานพระราชปณิธาน ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่จะกระจายรายได้ สร้างงาน สร้างอาชีพให้แก่เกษตรกรในถิ่นที่โครงการพัฒนาโดยจังหวัดเชียงราย ด้วย **โครงการพัฒนาและจัดระเบียบไร่มะพร้าวหลวง** เพื่อส่งเสริมไร่มะพร้าวหลวงให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดเชียงราย ก่อนที่จะเปิดให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าชม ททท. ได้ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่เพื่อทำลานจอดรถด้านเหนือของไร่ ทำซุ้มประตู ทางเดินเท้า ทางรถยนต์เข้าสู่ลานโล่ง จัดจ่ายผู้เข้าชม จัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถาน ๕ หลัง และลานแสดงศิลปวัตถุ สร้างสวนป่ากลางเมืองและบึงนกน้ำ สร้างสวนไม้ดอกไม้ประดับ ลานพักผ่อนหย่อนใจ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำ สร้างอาคารศิลป์เป็นศาลาโล่งสำหรับเสวนาและพักผ่อน นอกจากนี้ ยังมีสวนประกอบพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติเป็นสวนสมุนไพร สร้างอาคารส่วนบริหารและสำนักงาน ส่วนบริการ ประกอบด้วยเรือนกระจก หอเก็บน้ำ และโรงจ่ายน้ำ ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวในไร่มะพร้าวหลวง สร้างงานในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนรักษาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้มีการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

โครงการพัฒนาและจัดระเบียบไร่มะพร้าวหลวงของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนี้ เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ ไร่มะพร้าวหลวงจะเป็น **ศูนย์วัฒนธรรม**ต่อไปในอนาคต

โครงการพัฒนาดอยตุง

เทือกดอยนางนอน

ดอยตุง เป็นจุดเขาลูกหนึ่งของเทือกดอยนางนอนที่ทอดตัวไปตามแนวพรมแดนไทย-พม่า หากมองรูปสัณฐานจากที่ราบบนเส้นทางระหว่างอำเภอแม่จันกับแม่สาย จังหวัดเชียงราย จะแลดูคล้ายหญิงสาวนอนทอดตัวเหยียดยาวจากเหนือสู่ใต้ ดอยตุงอยู่ตรงส่วนใบหน้าของเทือกดอยนางนอน บนยอดดอยตุงเป็นที่ประดิษฐาน **พระราชดอยตุง** ปุชนิยสถานสำคัญแห่งหนึ่งของภาคเหนือ อันเป็นที่เคารพบูชาของพุทธศาสนิกชนมาแต่โบราณกาล ชื่อ **ดอยตุง** ตรงกับภาษานาคกลางว่า **ดอยธง** ซึ่งมีที่มาจากการดำเนินการสร้างพระราชดอยตุงนั่นเอง

คอยตุง อยู่ตรงส่วนที่เป็น
ใบหน้าของคอยนางนอน

เขาเล่ากันว่า นามแรกแล้วยังมีเจ้าหญิงธิดาเจ้าฟ้าเมืองเหนือองค์หนึ่ง
มารักหนุ่มชาวใต้ พระบิดาไม่พอพระทัย จึงรีบหาทางออก
โดยขับไล่เจ้าหญิงนั้นต่อแห่งเมืองบูงยากนี้ออกจากราชอาณาจักร
พอเจ้าหญิงทรงทราบก็ทรงบาดหมางกับวิชาวอกติดตามกันไป
มาถึงชายแดนก็ยังไล่พบชายคนรัก หมดปัญญาเอาจริงๆ
ก็ลงเอยหนีกลายเป็นภูเขาคอยนางนอน
ส่วนวิชาวอกก็พากันแยกย้ายอาศัยอยู่บนภูเขา
กลายเป็นชาวชนเผ่าต่างๆ ที่อยู่มาจนทุกวันนี้

แม่ฟ้าหลวงเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรชาวเขา
ที่หมู่บ้านดอยสูงโดยเฮลิคอปเตอร์

แม่ฟ้าหลวง

พระราชทานของเยี่ยม
แก่ชาวเขาเผ่าม้ง

กว่าสองทศวรรษมานี้ ดอยตุงและพื้นที่ใกล้เคียงผจญกับการบุกรุกทำลายจนกระทั่งมีสภาพเป็นเขาหัวโล้นลูกแล้วลูกเล่า ชุมชนที่เคยแน่นขนัดด้วยป่าไม้กลายเป็นป่าหญ้าและแปลงพืชไร่พืชเสพติด นับวันความเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่จะก่อเกิดอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดินทั้งส่วนบนและพื้นล่าง ก็กลายสภาพเป็นเหมือนฟองน้ำที่แห้งผากและหมดสภาพความเป็นต้นน้ำลำธารลงไปทุกวัน ทั้งๆ ที่ตลอดอาณาบริเวณแถบนั้นล้วนเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งสิ้น

การที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์ไปดูแลทุกข์สุขของชาวเขานาคอยสูงเป็นประจำทุกปี จึงได้รับการขนานพระนามอย่างเชิดชูจากชาวเขาว่า “แม่ฟ้าหลวง” ซึ่งมีความหมายว่า “แม่ที่สวรรค์เบื้องบนประทานมาให้” เป็นการอธิบายถึงการเสด็จฯ เยี่ยมโดยเครื่องเฮลิคอปเตอร์ที่ลงมาจากท้องฟ้า มีหมอ พยาบาล เครื่องมือแพทย์ ยา วัคซีนโรค อาหาร และผ้าห่มกันหนาวมาอีกด้วย เมื่อทรงหมดพระราชภารกิจในการช่วยเหลือพวกเขา ก็ทรงขึ้นเฮลิคอปเตอร์ที่มีเสียงดังปาดฟ้าลั่นบินลับหายไปจากท้องฟ้านั้น

จากการเสด็จพระราชดำเนินไปเฝ้าฯ และท่องถิ่นทุรกันดาร พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นพื้นที่ป่าอันเสื่อมโทรมอย่างถึงขนาดของดอยตุงγκษานานและนับครั้งไม่ถ้วน พระราชปณิธานที่ทรงมุ่งมั่นให้ดอยตุงฟื้นสภาพป่าขึ้นอีกครั้งหนึ่งนั้น เป็นความมุ่งมั่นอันลึกซึ้งซึ่งมั่นคงอยู่ในพระราชหฤทัยมาเป็นเวลาช้านานว่าจะเสด็จไปทรงปลูกป่าที่ดอยตุง

พระราชทานของเล่นแก่เด็ก
บ้านทุ่งสามเหลี่ยม อ.พาน จ.เชียงราย

พระราชทานยาประจำบ้านแก่คนชรา

ทรงเยี่ยมกองทหารถึงฐานปฏิบัติการ

ในการเสด็จฯ เยี่ยมพลสภในการพาดำเนินการกันดารและแนวชายแดน
สมเด็จพระบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ กรมหลวงราชราชนครินทร์
จะเสด็จฯ เยี่ยมฐานปฏิบัติการ
ของทหารและตำรวจตระเวนชายแดนด้วยทุกแห่ง

เสด็จฯ เยี่ยมฐานปฏิบัติการค้าจระเข้นายแดน

โครงการพัฒนาโดยดุงมีกำเนิดจาก “ความรักกักตัก”

เป็นความรักกักตักอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ยิ่งใหญ่

เป็นความรักกักตักที่มีพลังอันมิเหือดหาย หลั่งมาต่อเนื่องให้เกิดผลอันวิเศษวิเศษแต่ผู้เป็นศูนย์กลางแห่งความรักกักตักนั้น

ความรักกักตักนี้ เริ่มต้นที่ความตระหนักแน่แก่ใจว่า พระผู้เป็นศูนย์กลางแห่งความรักกักตักนั้น “ทรงรัก” “ทรงอาทร” ต่อแผ่นดินและปวงชนตลอดพระชนม์ชีพ “ทรงให้” ตลอดมา ดังนั้น การที่ผู้รักกักตักจะสนองพระเดชพระคุณ จักต้องเป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์สุขแก่แผ่นดินและปวงชนด้วย จึงจะต้องด้วยพระราชอัธยาศัย

เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงทราบดำพระวรกายในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศเป็นเวลาติดต่อกัน ๑ ปีครึ่ง หรือ ๑๘ เดือน ในช่วงทุก ๒ ปี แล้วเสด็จฯ แปรพระราชฐานไปทรงพักที่ สวิตเซอร์แลนด์ ๖ เดือน จึงเสด็จฯ กลับมาบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในการเยี่ยมราษฎรอีก สมเด็จพระบรมราชชนนีเคยมีพระราชกระแสรับสั่งกับข้าราชการบริพารผู้ใกล้ชิดว่า เมื่อทรงเจริญพระ

โรงเรียนวัดคอยตุง

หน่วยอนุรักษ์ชาติพันธุ์ ๓๑ บมคอยตุง

ชนมายุ ๔๐ พรรษาแล้ว จะไม่เสด็จฯ ไม่ประทับที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์อีก กอปรกับรัฐบาลและประชาชนชาวไทยมีความห่วงใยในพระองค์ และต่างเห็นพ้องกันว่า ควรจะหาสถานที่ที่มีภูมิประเทศและภูมิอากาศคล้ายกับสวิตเซอร์แลนด์จัดสร้างที่ประทับถาวรในเมืองไทย สำนักพระราชเลขาธิการในพระองค์รับภารกิจในการหาสถานที่ที่มีความสูงประมาณ ๔๐๐-๑,๓๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเล (ตามพระราชดำริสมเด็จพระบรมราชชนนี) เพื่อจัดสร้างที่ประทับถาวร และคิดโครงการขึ้นมาเพื่อให้ทรงงานที่โปรดด้วย เพราะเป็นที่ราบกันดีว่า ไม่โปรดการประทับอยู่เฉยๆ โดยไม่ได้ทำประโยชน์แก่สังคมและชาติบ้านเมือง

หลังจาก ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล ได้สำรวจพื้นที่ทั่วทุกภาคของประเทศ ทั้งภูกระดึง ภูมณเฑียรแล้ว ก็ยังหาที่เหมาะสมไม่ได้ จนกระทั่งวันหนึ่งในต้นปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นาย **ดำรงค พิศุฑ** เจ้าหน้าที่ป่าไม้หน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำ ๓๑ ได้ปรากฏกับ ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล ราชเลขาธิการและกรรมการผู้จัดการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ว่า มีที่ดินของรัฐบาลไม่ใช้ป่าสงวนแห่งชาติอยู่ ๒,๐๐๐ ไร่ ที่ดูแปลกเพราะชาวบ้านกำลังบุกรุกเข้าถือครอง จึงประสงค์จะให้มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ เข้าไปใช้ประโยชน์ ม.ร.ว.ดิศนัดดา เห็นว่ามูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ขณะนั้นขาดแคลนทุนทรัพย์แต่กำลังต้องการขยายพื้นที่ จึงให้นายดำรงค พิศุฑ นำไปดูพื้นที่ที่ปลายดอยตุง บริเวณกิโลเมตรที่ ๔-๖ ของถนนสายเก่า พื้นที่สวยเป็นที่พอใจ เมื่อนายดำรงค พิศุฑ ขอให้เดินทางต่อไปอีก ๕ กิโลเมตร เพื่อยืนยันหน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำที่ ๓๑ ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล จึงไม่ขัดข้อง ครั้นได้เห็นภูมิประเทศ ณ ที่นั้น ซึ่งอยู่ที่ยอดดอยสูง ๘๘๘ เมตรจากระดับน้ำทะเล มีอ่างเก็บน้ำก็จินตนาการได้ทันทีว่า นี่คือสวิตเซอร์แลนด์ในประเทศไทย จึงนำความไปกราบบังคมทูลสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์ไปทอดพระเนตรหน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำที่ ๓๑ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ ประทับเสวยน้ำชาที่หอนก ริมอ่างเก็บน้ำ ทรงพอพระราชหฤทัยในภูมิประเทศของดอยตุง มีพระราชกระแสรับสั่งกับ ม.ร.ว.ดิศนัดดาว่า "ตกลงปลูกบ้านที่นี่ แต่ถ้าไม่มีโครงการ (ปลูกป่า) มันไม่ปลูก (บ้าน) ที่นี่ หากที่เรียกว่าตรงนี้หน่อยได้ไหม เพราะฉันแก่แล้ว"

ต่อมา ม.ร.ว.ดิศนัดดา เลือกได้พื้นที่ตรงบริเวณบ้านอีโก้งปากกล้วย ตำบลแม่ไร่ อำเภอแม่จัน (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง) จังหวัดเชียงราย สร้างพระตำหนัก และเป็นที่ตั้งสมเด็จพระบรมราชชนนีสามารถทรงงานที่ก่อประโยชน์ได้

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระราชกระแสรับสั่งว่า

"ฉันจะปลูกบ้านดอยตุง"

เห็นได้ว่า พระราชปราชญ์แรกทีสุดขึ้นในพระราชหฤทัย มาจากความรักเพื่อแผ่นดินไทยและคนไทย เพราะป้าเป็นทรัพยากรล้ำค่าให้คนแก่ผู้อยู่อาศัย พื้นที่ตรงนั้นเคยอุดมสมบูรณ์ด้วยน้ำและต้นไม้ แต่ได้กลับแปรเปลี่ยนเป็นภูเขาที่เปล่าเปลี่ยว ปราศจากต้นไม้ มีแต่วัชพืช สายธารที่เป็นต้นน้ำเหือดแห้ง สภาพแห้งแล้งปรากฏอยู่โดยรอบ **พระราชกระแสรับสั่งเป็นต้นแห่งโครงการพัฒนาดอยตุง**

ก่อนจะเกิดโครงการ

เช้าวันที่ ๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ ขณะที่ ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล ราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และกรรมการผู้จัดการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ นำพลเอกจรรยา วงศ์สายนธ์ เสนาธิการทหารบกตรวจสถานที่จัดงานไหว้แม่ฟ้าหลวงครั้งที่ ๓ ที่ไร่แม่ฟ้าหลวง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย อยู่ นั้น ม.ร.ว.ดิศนัดดาได้หารือกับพลเอกจรรยาว่า

“ถ้าโครงการดอยตุงเกิดขึ้นที่ดอยนางนอนระหว่างอำเภอแม่สายกับแม่จัน และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ จะประทับอยู่ที่ดอยตุง ฝ่ายทหารจะคิดอย่างไร?”

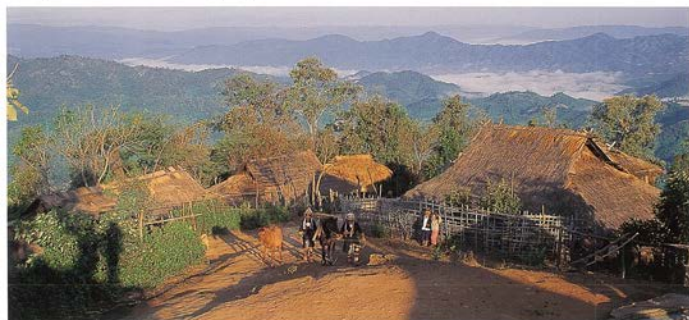
พลเอกจรรยา วงศ์สายนธ์ ตอบทันทีว่า

“ไม่ได้ ใกล้ชายแดนเกินไป อันตราย”

เพราะดอยตุงอยู่ห่างชายเขตแดนไทย-พม่า เพียง ๕ กิโลเมตร

และแล้ว ตอนบ่ายวันเดียวกันนั้นเอง หลังจากตรวจงานที่ไร่แม่ฟ้าหลวงแล้ว ม.ร.ว.ดิศนัดดา ก็นำพลเอกจรรยา วงศ์สายนธ์ ไปตามเสด็จสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่พะเยา ซึ่งขณะนั้นเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับที่สถานีประมงจังหวัดพะเยาเพื่อเยี่ยมราษฎร นับเป็นครั้งแรกที่พลเอกจรรยาได้ตามเสด็จไปดูพระองค์ท่านทรงงาน คุณหญิงพันธุ์เครือ ยิ่งใหญ่ทศ ก็ตามเสด็จด้วย เมื่อเสร็จพระราชภารกิจก็เสด็จพระราชดำเนินกลับที่ประทับแรม และโปรดให้ทั้งสองท่านร่วมโต๊ะเสวยน้ำชา มี ม.ร.ว.ดิศนัดดาอยู่ด้วย ตอนหนึ่งได้เอ่ยถึงโครงการปลูกป่าบนดอยตุงขึ้นมามี สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ก็รับสั่งตอบทันทีว่า ทรงอยากจะปลูกป่าบนดอยตุงอย่างไร ทรงอยากทำอะไรบ้าง รับสั่งว่าเคยเสด็จฯ มาที่ดอยตุง เป็นป่าโล้นตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ ขณะทีเสด็จฯ มาประทับทรงงานที่แม่ลาว และเสด็จฯ โดยรถยนต์ขึ้นไปสักการะพระธาตุดอยตุง เป็นครั้งแรกที่เสด็จเข้าไปในจังหวัดเชียงราย

สภาพหมู่บ้านชาวฮ่า (ฮักโก)
ท่ามกลางขุนเขาชายแดนไทย-พม่า

หลังจากร่วมโต๊ะเสวยและทูลลาออกมาแล้ว เสนาธิการทหารบกกล่าวกับ ม.ร.ว.ดิศนัดดาว่า
“คุณชาย เรื่องค่อยตุงตองทำให้ได้”

ต่อมาในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก รักษาราชการผู้บัญชาการทหารสูงสุดในเวลานั้น ได้เดินทางไปตรวจความเรียบร้อยของงานไหว้สาแม่ฟ้าหลวงที่ไร่แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ด้วยตนเอง เพราะพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นปีเดียวที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจะเสด็จพระราชดำเนินงานไหว้สาแม่ฟ้าหลวง หลังจากตรวจงานแล้ว พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ก็บินไปเฝ้าฯ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก เพื่อกราบบังคมทูลถวายรายงานเรื่องความเรียบร้อยของการเตรียมงานไหว้สาแม่ฟ้าหลวง หลังจากนั้นก็ได้ร่วมโต๊ะเสวย ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล ได้พูดเรื่องโครงการตอยตุงขึ้นอีกตามที่พลเอกจรววย วงศ์สายันท์ ขอร้องไว้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีรับสั่งต่อทันทีว่า

“ฉันมีประสบการณ์ในการปลูกป่าชนิดหน้อยที่ตอยบู่” แล้วทรงเล่าเรื่องการปลูกป่าทดแทนป่าที่ทหารอากาศตัดไม้ไว้เพื่อปลูกสร้างสถานีเรดาร์ แต่ด้วยเหตุผลทางเทคนิคบางประการ พอตัดป่าแล้วก็เปลี่ยนไปสร้างที่ตอยอินทนนท์ ป่านั้นก็ร้างว่างไป พระองค์จึงทรงขอนักศึกษาจากแม่โจ้ มาช่วยปลูกป่า และรับสั่งกับพลเอกชวลิตว่า ม.ร.ว.ดิศนัดดากราบบังคมทูลว่า การจะปลูกป่าหน้อยตุงนั้นต้องใช้เวลานานเป็นสิบๆ ปี ทรงปรารภว่า

“ฉันไม่รู้ว่าจะได้อยู่เห็นหรือเปล่า”

ผ.ทบ. ได้ลูกจากโต๊ะเสวยลงไปกราบพระบาท กราบบังคมทูลว่า

“ข้าพระพุทธเจ้าจะพยายามทำให้สำเร็จภายใน ๕ ปี” ก็ทรงพระสรวล พอพระทัยมาก

ชาวสีซอเดินกลับจากงาน
 ในไร่แม่ตอย

ยุทธการสายฟ้าแลบ

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผบ.ทบ. ได้อัญเชิญกระแสดวงพระราชมารยาของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่มีพระราชปณิธานอันแรงกล้าจะ “ปลูกป่าบนดอยสูง” ไปกราบเรียน พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี

ต่อมาในวันที่ ๒๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๐ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (ผอ.ปค.) ได้สนองพระราชประสงค์ ด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการพัฒนาดอยสูงขึ้นคณะหนึ่ง รับผิดชอบโครงการพัฒนา ดอยสูง (คพต.) ซึ่งมีรูปแบบในการพัฒนาที่เรียกว่าโครงการแบบเบ็ดเสร็จ ผู้ปฏิบัติงานประกอบด้วยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน ที่ปฏิบัติงานภายใต้แผนงานเดียวกัน โดยมอบให้ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) กองทัพบก เป็นหน่วยงานหลักในการ ประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ๖ กระทรวงหลัก คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวง ศึกษาธิการ และมอบให้มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระราชมารยาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทำหน้าที่ประสานงานกับรัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน ทั้งนี้ แผนงานทั้งหมดต้องสอดคล้องกับแผน หลักของรัฐบาล

การดำเนินงานโครงการพัฒนาดอยสูงนั้น ได้กำหนดขอบเขตไว้บนพื้นที่ ๑๓,๕๑๕ ไร่ หรือ ๑๔๔.๖๒๕ ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือจดสาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่า ทิศใต้จดลำน้ำแม่คำ ดอยป่าคาหลวง และดอยผามักี ทิศตะวันออกจดแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติดอยนางนอน ทิศตะวันตกจดแม่น้ำปิง และสันปันน้ำหม้อ

คณะกรรมการโครงการพัฒนาดอยสูงได้กำหนดระยะเวลาของการดำเนินงานไว้ ๓ ปี เริ่ม ตั้งแต่เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ ถึงเดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๓

โครงการพัฒนาดอยสูงมีวัตถุประสงค์เด่นชัดที่มุ่งพัฒนาดอยสูง จังหวัดเชียงราย ให้เป็น พื้นที่อุดมสมบูรณ์ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของ ประชากรตามแผนพัฒนาที่สมบูรณ์ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบจนเสร็จสิ้นโครงการ โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ และภาคเอกชน ดำเนินงานตามโครงการ

พิธีขอทานข้าวของหมู่บ้าน

สภาพหมู่บ้านชาวอีเก้อ

วิถีชีวิตชาวอีซอ

ชาวอีเก้อกำลังพักผ่อน

เด็กชาวอีเก้อ

ชาวอีเก้อใช้เวลาว่างในการจักสาน
เครื่องมือ เครื่องใช้

ภาพหมู่บ้านชาวอีเก้อ

ปีไหมชาลุมพอง

วัตถุประสงค์ต่อมาคือ การหารูปแบบพัฒนาอย่างเป็นระบบ ที่จะเป็นประโยชน์และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพื้นที่อื่นๆ ต่อไปในอนาคต ประการสำคัญคือ เพื่อให้द्यตุงอันเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

เป้าหมายการพัฒนาद्यตุง คือลดการตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย และการปลูกฝิ่น มีการส่งเสริมและพัฒนาด้านการเกษตรในพื้นที่ป่าอย่างเป็นระบบ สร้างความสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้บังเกิดในจิตสำนึกของประชาชนทั่วไปในวงกว้าง มีการนำทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำ ดิน แร่ธาตุ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ มีการแสวงหาวิธีการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาการเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมขนาดย่อม พร้อมทั้งส่งเสริมการตลาด พัฒนาประชากรในท้องถิ่นให้มีคุณภาพ สามารถร่วมกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่द्यตุงด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม สุดท้ายมุ่งพัฒนาบริเวณพื้นที่โครงการพัฒนาद्यตุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับประเทศ

งานพัฒนาद्यตุงเริ่มด้วยแผนงานเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน **กรมทางหลวง** เข้าปรับปรุงเส้นทางสายหลักและสร้างทางเพิ่ม เช่น ทางหลวงหมายเลข ๑๑๔๔ ตอนบ้านห้วยไคร้-พระธาตุดยตุง ระยะทาง ๒๒ กิโลเมตร **การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค** ดำเนินการสร้างระบบไฟฟ้าสนับสนุนหน่วยราชการในพื้นที่โครงการและหมู่บ้านเป้าหมาย ๑๔ หมู่บ้าน **กรมชลประทาน** ดำเนินการเรื่องแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคและการเกษตร **กร.ป.กลาง** ปรับปรุงและสร้างเส้นทางลำลองหลายสายไปยังพื้นที่ปลูกป่า และทางเลียบชายแดน **สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท** สนับสนุนเครื่องจักรกลและเจ้าหน้าที่แก่ กร.ป.กลาง และทำถนนในหมู่บ้าน ตลอดจนช่วยในการอพยพราษฎรบ้านอีโก้ปากกล้วย ส่วน**กรมทรัพยากรธรณี** เข้าสำรวจทางธรณีวิทยาและแหล่งแร่

ในแผนพัฒนาป่าไม้ **กรมป่าไม้** เป็นหน่วยงานหลักดำเนินการเพาะกล้า แบ่งแปลงปลูกป่า ทำแนวป้องกันไฟป่า และตรวจจับกุมผู้บุกรุกทำลายป่า **กรมพัฒนาที่ดิน** สำรวจดิน สภาพการใช้ประโยชน์จากที่ดิน วางแผนการใช้ที่ดิน และพัฒนาพื้นที่เกษตรที่มีอยู่แล้วให้สมบูรณ์

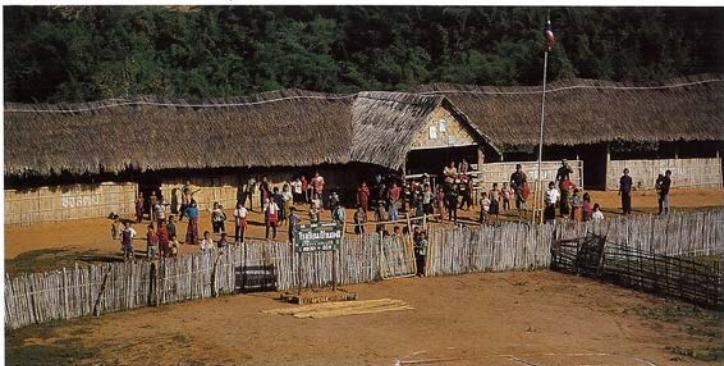
การดำเนินงานในแผนพัฒนาการเกษตร **กรมวิชาการเกษตร** ทำงานด้านวิจัยและพัฒนากระบวนการปลูกพืชแบบผสมผสาน อันมิใช่ผลไม้เมืองหนาวเป็นอาทิ มีการศึกษาทดสอบพืชเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น กาแฟ แมคคาเดเมีย เกาลัด และธัญพืชเมืองหนาว **กรมส่งเสริมการเกษตร** ดำเนินการจัดระบบส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ มีกิจกรรมด้านการเกษตร การปลูกพืชทดแทน และการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตร **กรมปศุสัตว์** ดำเนินการสร้างสถานียืดอาหารสัตว์ **กรมประมง** จัดเลี้ยงปลาในอ่างเก็บน้ำต่างๆ และเพิ่มผลผลิตปลา **กรมประมง** ร่วมกับหน่วยงานอื่น ทำทะเบียนบ้าน ดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียนชั่วคราว การอพยพย้ายหมู่บ้าน และสนับสนุนวัสดุก่อสร้างในหมู่บ้านอพยพ ให้การสนับสนุนด้านการเกษตร เช่น จ่ายเมล็ดพันธุ์พืช ทุเล กล้าชา ไผ่ตง เพื่อจะนำไปปลูกต่อไป

แผนพัฒนาคุณภาพชีวิต **กรมการปกครอง** ดำเนินการจัดระบบประชากรในพื้นที่โครงการเป็นต้นว่า ทำทะเบียน ทำบัตรผู้พลัดถิ่น จัดตั้งหมู่บ้าน จัดรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน จัดอบรมและพัฒนาอาชีพทั่วไป รวมทั้งอบรมด้านความมั่นคงและการเมือง **กรมพัฒนาชุมชน** จัดศูนย์

สี่ขอ

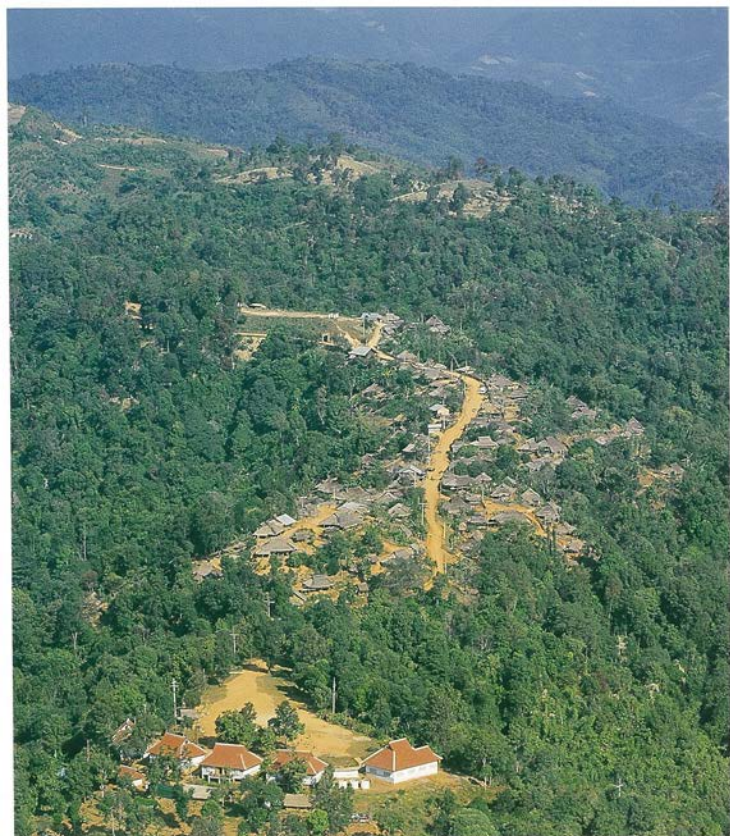
โรงเรียน ต.ช.ต. บ้านจู่ตี่ นครดอยสูง
เด็กๆ ชาวเขาที่บวอยยังเอ็นแฉ่งโลเพราะพาหลานมาเยี่ยมลุงภูมู่

โรงเรียนหรืออาคาร
บ้านลือ

ภาพถ่ายทางอากาศของชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นสภาพป่าที่ลี้ภัยได้รับการพลิกฟื้นให้สมบูรณ์อยู่ทั่วไป

พัฒนาชุมชน และดำเนินการสำรวจหาข้อมูล **กระทรวงสาธารณสุข** ให้บริการสาธารณสุขชุมชน **กระทรวงศึกษาธิการ** จัดครูอาสาสมัครเดินสอน จัดการศึกษาเพื่อชุมชน จัดที่อ่านหนังสือ ดำเนินการสร้างโรงเรียนบ้านนาฮี **ตำรวจตระเวนชายแดนภาค ๓** จัดกำลังรักษาความปลอดภัย จัดโครงการสร้างความมั่นคงทางการเมือง จัดอบรมผู้นำตามธรรมชาติระดับหมู่บ้าน

แผนงานจัดตั้งกองอำนวยการโครงการพัฒนาตอยตุง มี **กอ.รณ.** ที่จัดตั้งกองอำนวยการโครงการพัฒนาตอยตุงขึ้นที่จังหวัดเชียงรายและ**จังหวัดเชียงราย**มีการกิจในการประสานงานโครงการให้การสนับสนุนแผนงานและการปฏิบัติงาน อีกทั้งเตรียมทำแผนงานรองรับ และรับมอบพื้นที่เมื่อสิ้นสุดโครงการ รวมทั้งประชาสัมพันธ์โครงการในระดับพื้นที่ด้วย

สำหรับ**มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ** มีหน้าที่ในด้านประสานงานระหว่างหน่วยงานต่อหน่วยงาน หน่วยงานกับชาวบ้าน ตลอดจนเข้าร่วมโครงการ โดยเลือกใช้กลยุทธ์ในการสร้างงาน การกระจายรายได้ เพื่อให้เป็นแหล่งที่มาของรายได้อีกทางหนึ่ง

โครงการพัฒนาตอยตุงมีหมู่บ้านเป้าหมายในเขตอำเภอแม่จันและอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน ๒๗ หมู่บ้าน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่าอาข่า (อีก้อ) ๑๗ หมู่บ้าน เผ่ามูเซอ ๘ หมู่บ้าน จีนฮ่อ ๑ หมู่บ้าน ไทยใหญ่และลัวะ ๑ หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้นประมาณ ๑๐,๒๐๒ คน เป็นชาย ๕,๐๔๒ คน หญิง ๕,๑๖๐ คน กรมพัฒนาที่ดินได้วางแผนการใช้ที่ดินโดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น**เขตชลประทาน** ๒๓.๒๘% **เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์** ๐.๙๔% **เขตพื้นที่ป่าต้นน้ำ** ๔๙.๙๙% **เขตป่าเศรษฐกิจ** ๑๑.๐๓% **เขตป่าไม้ใช้สอย** ๖.๒๕% **หมู่บ้านและสถานที่ราชการ** ๐.๘๕% **พื้นที่ทรงงาน** ๗.๔๔% **บ่อหินและอ่างน้ำ** ๐.๒๒%

พื้นที่ในโครงการพัฒนาตอยตุง ๙๓,๕๑๕ ไร่ ได้กำหนดพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็น**พื้นที่ทรงงาน**ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีตามพระราชอัธยาศัยบางส่วนจัดเป็นพื้นที่สำหรับทดสอบวิจัยรูปแบบของการพัฒนาพื้นที่ พัฒนาศักยภาพพื้นที่ ทั้งไม้ป่า ไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล ไม้ดอก ฯลฯ จัดเป็นพื้นที่สำหรับสาธิตการเกษตร อุตสาหกรรม และสำหรับดึงดูดใจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

พื้นที่ทรงงานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในโครงการพัฒนาตอยตุง มีทั้งหมด ๖ แห่ง แต่ละแห่งมีสภาพภูมิประเทศและการพัฒนาแตกต่างกันออกไปดังนี้ คือ

- พื้นที่ที่ ๑. บ้านลาบา ต.แม่ไร่ อ.แม่จัน เนื้อที่ ๙๓๘ ไร่
- พื้นที่ที่ ๒. หน่วยย่อยป่าไม้ ต.โป่งผา อ.แม่สาย เนื้อที่ ๑,๓๙๐ ไร่
- พื้นที่ที่ ๓. พื้นที่บ้านจะลอ ต.แม่ไร่ อ.แม่จัน เนื้อที่ ๑๗๕ ไร่
- พื้นที่ที่ ๔. บ้านผาหมี่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย เนื้อที่ ๒,๔๖๔ ไร่
- พื้นที่ที่ ๕. พื้นที่รอบพระตำหนักตอยตุง ต.แม่ไร่ อ.แม่จัน เนื้อที่ ๑,๙๖๓ ไร่
- พื้นที่ที่ ๖. พื้นที่บ้านพักคนงานป่าไม้ ต.แม่ไร่ อ.แม่จัน เนื้อที่ ๓๐ ไร่

สภาพที่เกิดจากการที่ดินถล่มบนดอยสูง

ในช่วงเวลาที่ผ่านม **พระบารมี** คือหลักใหญ่ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างชนิดที่สมารถกล่าวได้ว่า **“พลิกฟ้า พลิกแผ่นดิน”** คณะกรรมการโครงการพัฒนาดอยสูงได้แถลงถึงความสำเร็จของโครงการพัฒนาดอยสูงระยะแรก ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๑-๒๕๓๓ ว่าประสบความสำเร็จเกิน ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ รัฐบาลจึงได้ขยายระยะเวลาดำเนินงานโครงการพัฒนาดอยสูงออกไปอีก ๓ ปี ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๔-๒๕๓๖ เพื่อแก้ปัญหาการเลื่อนไหลของดินบริเวณดอยสูง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสร้างทางสายหลักเส้นใหญ่จากถนนพหลโยธินขึ้นไปบนพระธาตุดอยสูง ตลอดจนเสริมสร้างความสมบูรณ์ของแผนงานต่างๆ ที่กำลังดำเนินอยู่

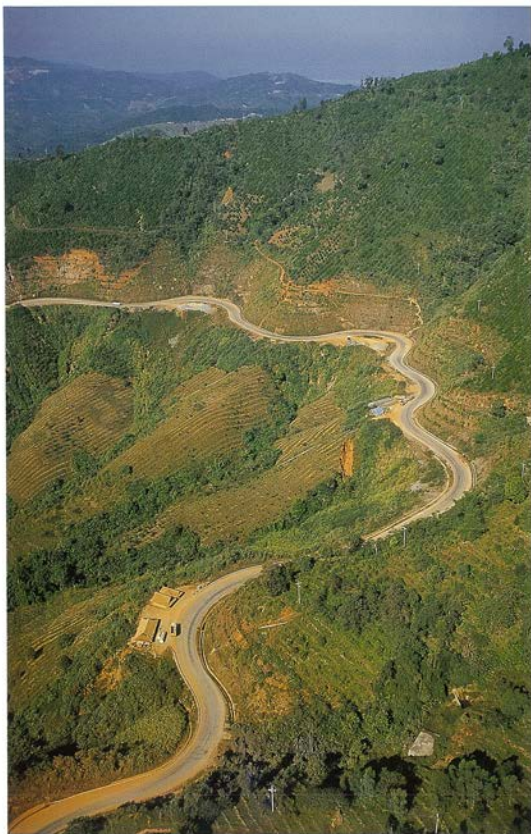
ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๖ เมื่อชาวบ้านผลิตพืชไร่ ผลิตมันต์ขึ้นแล้ว มี**กระทรวงพาณิชย์** เข้ามาร่วมงานอีกกระทรวงหนึ่ง รวมเป็น ๗ กระทรวงหลัก

เมื่อสิ้นปีงบประมาณพุทธศักราช ๒๕๓๖ กองทัพบกซึ่งเป็นผู้ประสานงานได้น้อมเกล้าฯ ถวายพื้นที่ ๙๓,๕๑๕ ไร่ ให้เป็นพื้นที่ทรงงานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และพระองค์ได้มีพระราชบัญชาให้มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระราชูปถัมภ์ฯ เป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานกับภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้าร่วมดำเนินงานในพื้นที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย มูลนิธิฯ ขอเพิ่มวัตถุประสงค์ว่า ผู้ใดจะเข้ามาทำอะไรในพื้นที่ คพท. จะต้องขอความเห็นชอบจากมูลนิธิฯ ก่อน

และผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของโครงการ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการพัฒนาดอยสูงกับประชาชนที่อยู่นอกพื้นที่ ทำให้มีคนอพยพเข้ามาอยู่ในเขตพื้นที่ดอยสูงเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงอนุมัติให้กองทัพบกรับผิดชอบโครงการต่อเนื่องกับโครงการพัฒนาดอยสูง พัฒนาพื้นที่ข้างเคียงออกไปในรูปแบบโครงการและวิธีปฏิบัติเช่นเดียวกัน มีพื้นที่ดำเนินการ ๖๙๔ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอแม่จัน ดอยแม่สลอง ที่มีหมู่บ้านหลัก ๑๔ หมู่บ้าน มีหมู่บ้านบริวาร ๑๓๓ หมู่บ้าน

การปลูกป่าตามโครงการพัฒนาดอยสูง
กำลังดำเนินการอยู่ทั่วไป

การตัดเส้นทางบนดอยสูง
เพื่อโครงการพัฒนาดอยสูง

การทำนาขั้นบันไดบนดอยสูง

การปลูกป่าต้นไม้อำเภอรอบบ้านนาทราย จังหวัดน่าน การทำเหมืองโปแตชต้องเริ่มโครงการพัฒนาของ

แปลงเพาะปลูกในโครงการพัฒนาคลอง

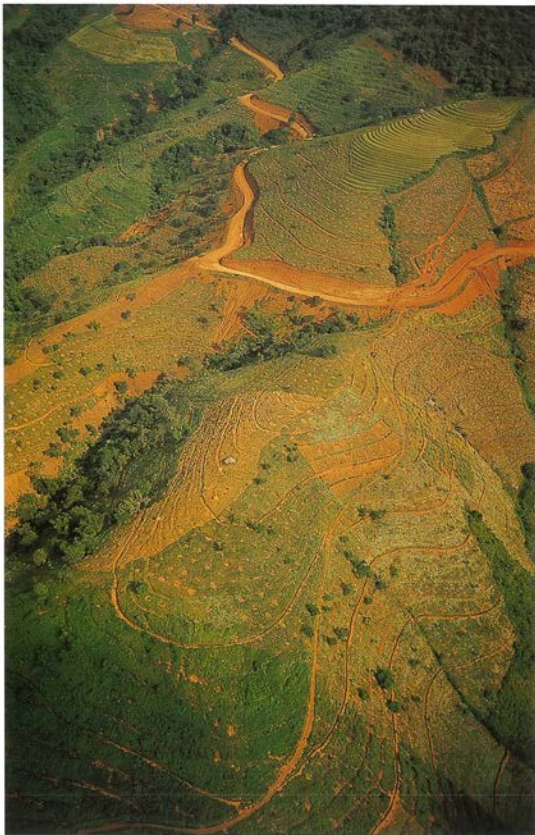
การปลูกป่าต้นน้ำลำธารริมแก่งทางเขียบสายแดนไทย-พม่า จากคลองช้างมูบไปผาฮี้

ชาวอีเกอในพิธีไล่จิ้งจอก

การปลูกป่าทดแทนเมื่อเริ่มโครงการพัฒนาโดยสูง

โครงการพัฒนาโดยระยะ ๓๐ ปี

โครงการพัฒนาโดยระยะแรกตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๑-๒๕๓๖ รวมระยะเวลา ๖ ปี เป็นงานด้านโครงสร้างพื้นฐานเรื่องถนน น้ำอุปโภคบริโภค ไฟฟ้า สกนียอนมัย โรงเรียน การปลูก ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำ ปลูกป่าเศรษฐกิจ เพื่อกระจายงานกระจายรายได้ให้ประชากรในพื้นที่ที่มีความเป็น อยู่ที่ดีขึ้น มีพื้นที่ปลูกป่ามากขึ้น ตลอดจนสร้างความเข้าใจแก่ประชากรในพื้นที่ ขณะเดียวกัน ทำให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานรู้จักราษฎรในพื้นที่เป็นอย่างดีอีกด้วย

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ จึงได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนแม่บทเพื่อการ พัฒนาใน**แผนพัฒนาระยะที่ ๒** ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๗-๒๕๔๕ รวมระยะเวลา ๘ ปี มีจุด มุ่งหมายเพื่อพัฒนาต่อเนื่องจากโครงการระยะที่ ๑ โดยมุ่งเน้นในการฟื้นฟูสภาพป่าธรรมชาติ โดย **การปลูกป่ายั้งชีพ** (ป่าพระราชทาน) จำนวน ๔,๐๐๐ ไร่ ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการ โดยมี **มูลนิธิชัย พัฒนาและมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ** เป็นพี่เลี้ยง พร้อมกับยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในพื้นที่ ให้มีสุขภาพดี มีสิ่งแวดล้อมดีขึ้น มีรายได้จากการเกษตรเพิ่มมากขึ้น จัดปัญหาเสพติด และ โสเภณีเด็ก เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาดั้งเดิม และจากอาชีพที่ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ทั้งด้านราคา คุณภาพ และปริมาณที่เหมาะสม เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่า ๓๐,๐๐๐ บาท ต่อคน ต่อปี และจัดตั้งถิ่นฐานถาวรที่ถูก ต้องตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น

สำหรับ**แผนพัฒนาระยะที่ ๓** ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๖-๒๕๖๐ มีจุดมุ่งหมายว่า เมื่อ ราษฎรในพื้นที่มีฐานะอยู่ในระดับองค์กรหมู่บ้านที่จะดูแลซึ่งกันและกัน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในเบื้องต้น และขยายเป็นเครือข่ายในระดับชุมชนต่อชุมชนให้เป็นไปตามกรอบ แห่งกฎหมายไทยในที่สุด และให้ราษฎรมีรายได้ดี สามารถเสียภาษีให้รัฐบาลเหมือนกับราษฎรทุก หมู่เหล่า

บ้านที่ดอยตุง

วันที่ ๒๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ ตรงกับปีเถาะ เป็นปีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเป็นปีที่ ๔๒ แห่งรัชกาล เป็นวันศุกร์ฤกษ์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธี “ปกเสาเอือน” (ซึ่งทางภาคกลางเรียกว่า พิธิยกเสาเอก) พระตำหนักใหม่

พระตำหนักคอยดุงเป็นพระตำหนักหลังแรกที่ทรงสร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และสร้างขึ้นตามแนวพระราชดำริของพระองค์และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อมีพระชนมายุ ๘๘ พรรษา ตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งเช่าจากกรมป่าไม้เป็นเวลา ๓๐ ปี แม้รัฐบาลจะถวายโฉนดก็มีทรงยินยอมรับ ส่วนราชการและเอกชนได้น้อมเกล้านำถวายการสนับสนุนโดยรัฐบาลได้มอบหมายให้กรมชลประทานเป็นฝ่ายออกแบบ มีนายทรงศักดิ์ หวีเจริญ เป็นสถาปนิกผู้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้างพระตำหนักตามพระราชประสงค์ เพื่อสมเด็จพระบรมราชชนนีจะได้ประทับทรงงานดูแลการฟื้นฟูสภาพป่าคอยดุง แทนการเสด็จแปรพระราชฐานไปยังประเทศ สวิตเซอร์แลนด์

พระตำหนักนี้เองที่ทรงเรียกว่า “บ้านของหมั่นคอยดุง” และ “บ้านที่คอยดุง” มีพระราชกระแสว่า “ฉันไม่สร้างบ้านอยู่ที่นี้ ถ้าไม่มีโครงการพัฒนาคอยดุง”

พระตำหนักหลังนั้นสร้างขึ้นบนที่ลาดเชิงเขา ตัวพระตำหนักเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กสองชั้น อยู่ในรูปทรงผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมล้านนากับชาเลต์ของชาวสวิสส์ ผนังด้านนอกปิดด้วยปิกไม้สักทอง ผนังภายในบุด้วยไม้สนภูเขา อาคารชั้นบนจะเสมอกับลานกว้างของยอดเนินเขา ส่วนชั้นล่างจะลดต่ำลงไปตามเนินเขา ชั้นบนอาคารซึ่งเป็นที่พักจะอยู่ในระดับเดียวกับลานกว้างหน้าพระตำหนัก แบ่งออกได้เป็น ๔ ส่วน คือ ส่วนที่ประทับของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ส่วนที่เป็นห้องพระโรง ส่วนที่เป็นที่อยู่ของท่านผู้หญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ส่วนที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทั้งสี่ส่วนเชื่อมติดต่อกันเป็นอาคารเดียวกัน สำหรับห้องพระโรงจะมีชั้นยกใต้หลังคาซึ่งใช้เป็นที่เก็บของ

เหนือจั่วหลังคาพระตำหนักมีกาแล่ที่จำลองสลักอย่างวิจิตรประดับอยู่ เชิงชายแกะลายฉลุฝีมือช่างชาวเหนือที่เรียกว่า “ลายเมฆไหล” ที่ตามขอบหน้าต่างและระเบียงแกะสลักไม้เป็นภาพการดำเนินชีวิตของชาวเหนือที่ทำงานเกี่ยวกับช้างและป่าไม้ ภายในห้องต่างๆ ประดับด้วยไม้แกะสลักศิลปะพื้นบ้านเป็นรูปดอกไม้ไทย กลุ่มดาวและสัตว์ ฝีมือของเยาวชนชาวเขาที่เข้ามารับการอบรมจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ และที่พิเศษคือ บนเพดานห้องพระโรงโปรดเกล้าฯ ให้สมาคมดาราศาสตร์แห่งประเทศไทยออกแบบแกะสลักเป็นกลุ่มดาวในระบบสุริยະจักรวาล แต่ฝังดวงไฟแทน มีกลุ่มดาวตามราศีของหมู่ดาวในวันพระราชสมภพ ๒๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ และดาวนพเคราะห์กลุ่มต่างๆ ในท้องฟ้าที่ทรงเลือกเอามารวมไว้

ประตูด้านหน้าหลักเป็นรูปดวงอาทิตย์
ฉายแสง เห็นบารมีประตูมีคำว่า
"ศรีสวัสดิ์ ทุกข์คือการ ๒๕๓๑"
และต้นไม้ใหญ่ ต้นกล้วยประตูนี้
มีอักษรภาษาอังกฤษว่า

A House is made of brick and stone.
A Home is made of love alone.
Home Sweet Home.

ห้องพระโรงพระตำหนักค้อยู่ประตูชั้นฐาน
พระฉายาลักษณ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพื่อพสกนิกรได้ถวายสักการะ

เพดานดาว บนเพดานห้องพระโรงพระตำหนักดยุคนี้ มีความกว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๔ เมตร ด้านกว้างวางในทิศเหนือ-ใต้ ด้านยาววางในทิศตะวันออก-ตะวันตก การตกแต่งส่วนนี้ได้ความบันดาลใจจากความสนพระราชมหุทัยในเรื่องดาราศาสตร์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงมีพระปรีชาในการสังเกตท้องฟ้าและดวงดาวเป็นพิเศษ ทรงมีพระราชประสงค์และทรงวินิจฉัยกลุ่มดาว ๒๔ กลุ่ม ที่สถิตอยู่ในวงรีชั้นกลาง ๑๒ กลุ่ม เรียก กลุ่มจักรวาล หรือกลุ่มดาวนักษัตร (ZODIAC) เมื่อมองขึ้นไปกลุ่มเมษ (ARIES) อยู่ทางด้านทิศเหนือ ตรงกับเสาต้นกลางห้องพระโรงทอดเรียงทวนเข็มนาฬิกาไปทางทิศตะวันตก เป็นกลุ่มพฤษภ (TAURUS) มิถุน (GEMINI) กรกฎ (CANCER) สิงห์ (LEO) กันย์ (VIRGO) ตุลย์ (LIBRA) พิจิก (SCORPIUS) ธนู (SAGITTARIUS) มกร (CAPRICORNUS) กุมภ์ (AQUARIUS) และมีน (PISCES)

สำหรับกลุ่มดาวอีก ๑๒ กลุ่ม ที่สถิตในวงรีรอบนอก นับตั้งแต่เสาต้นกลางห้องพระโรงด้านทิศเหนือ เรียงทวนเข็มนาฬิกาไปทางทิศตะวันตก เป็นกลุ่มดาวหมีเล็ก (URSA MINOR) ที่ปลายหางของหมีเล็ก คือ ดาวเหนือ (POLARIS) กลุ่มดาวถัดไปคือ คนเลี้ยงสัตว์ (BOOTES) พิน (LYRA) หงส์ (CYGNUS) นกอินทรี (AQUILA) กางเขนใต้ (CRUX) เรืออาร์โก (ARGO NAVIS) สุนัขเล็ก (CANIS MINOR) สุนัขใหญ่ (CANIS MAJOR) นายพราน (ORION) สารภี (AURIGA) และหมีใหญ่ (URSA MAJOR)

ในบรรดากลุ่มดาว ทั้ง ๒๔ กลุ่มเหล่านี้ ใช้ไม้สนที่ไม่มีตาไม้แกะสลักเป็นรูปหุ่นตัว ส่วนใหญ่ใช้ต้นแบบจากหนังสือ Prodomus Astronomiae พิมพ์ที่เมืองกดังส์ เมื่อคริสต์ศักราช ๑๖๓๐ (พ.ศ. ๒๒๓๓) ซึ่งวาดโดยนักดาราศาสตร์ ชื่อ เฮเวเลียส (JAN HEVELIUS ๑๖๑๑-๑๖๘๗) ปัจจุบันนับถือกันว่า ท่านผู้นี้มีศาสตร์และศิลป์สูงมากที่สุดในด้านนี้ เมื่อ ๓๐๐ ปีที่ผ่านมา ดังตัวอย่างกลุ่มดาวราศีตุลย์นี้ ตรงตำแหน่งที่เป็นดวงดาวได้บรรจุดวงไฟฟ้าให้กำลังการส่องสว่างและเส้นผ่าศูนย์กลางเป็นสัดส่วนกับแสงของดวงดาวบนท้องฟ้าจริง

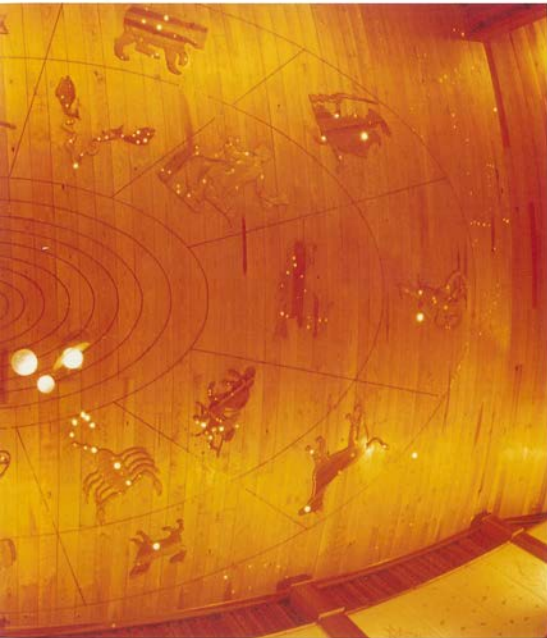

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มดาวที่อยู่นอกวงรีทั้ง ๔ มุม อีก ๒๒ กลุ่ม เพื่อเพิ่มการส่องสว่างของเพดานดาวให้มากขึ้นดังนี้

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีกลุ่มดาวมงกุฎเหนือ (CORONA BOREALIS) กษัตริย์เซเฟอัส (CEPHEUS) ม้าบิน (PEGASUS) กิ้งก่า (LACERTA) และปลาโลมา (DELPHINUS)

ทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีกลุ่มดาวแมลงวัน (MUSCA) ปลาใต้ (PICIS AUSTRINUS) นกยูง (PAVO) นกกระเรียน (GRUS) แก่นูราไฟ (ARA) และมงกุฎใต้ (CORONA AUSTRALIS)

ทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีกลุ่มดาวอิก้า (CORVUS) นกพิราบ (COLUMBA) คนครึ่งม้า

(CENTAURUS) หมาป่า (LUPUS) นกฟีนิกซ์ (PHOENIX) และกระต่าย (LEPUS)

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีกลุ่มดาวเฮอร์คิวลีส (HERCULES) ค้างคาว (CASSIOPEIA) เพอร์ซิอุส (PERSEUS) มังกร (DRACO) และลูกไก่ (PLEIADES)

ตรงมุมของเพดานดาวจะเป็นกลุ่มสัตว์ปีก คือ ม้าบิน นกกระเรียน นกฟีนิกซ์ และค้างคาว บริเวณส่วนกลางเป็นระบบสุริยะจักรวาลจำลอง อันประกอบด้วย ดวงอาทิตย์ เป็นจุดศูนย์กลาง มีดาวเคราะห์บริวารเรียงตามลำดับออกไป ได้แก่ ดาวพุธ ศุกร์ โลก อังคาร พฤหัสบดี เสาร์ มฤตยู เนปจูน และพลูโต

ตรงผนังเชิงบันไดลงสู่อาคารชั้นล่าง ได้แกะสลักตัวพยัญชนะไทยพร้อมภาพประกอบตามตำราสอนเด็ก ตั้งแต่ ก ไก่ ข ไข่ ช ชาติ ไปจนถึง ฮ นกฮูก และตรงลูกทรงบันไดมีไม้จำหลักเป็นเลขไทยตั้งแต่ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ จนถึง ๐ ติดไว้ตามลำดับ

ภายในห้องพระโอรสมีเฟอร์นิเจอร์เรียบง่ายน้อยชิ้น ใช้ไม้สนเป็นหลัก และให้สื่ออื่นๆ นุ่มนวลบนผาแห่งด้านหนึ่งปูด้วยผ้าไหมปักรูปดอกไม้ มีมือชาวบ้านทอผ้า อาภาสลับป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

และประดับด้วยภาพวาดสีน้ำมันขนาดใหญ่ ชื่อ "ตำนานดอยตุง" ฝีมือนายปัญญา ไชยะคำ ภาพ "ดอยตุงยามตะวันชิงพลบ" และ "ดอยตุงยามราตรีสงัด" ฝีมือนายบรรณรักษ์ นาคปลั่งก็เสียบางต้นแขวนผ้าปักโครตติช เป็นรูปต่างๆ หน้าประตูห้องพระบรรทมมีผ้าปักตัวอักษรภาษาอังกฤษตั้งแต่ A - Z แต่ละตัวอักษรล้อมด้วยดอกไม้ตามชื่ออักษรที่ขึ้นต้น เช่น อักษร G ปักดอกเจอเนียม อักษร P ปักดอกแพนซี เป็นต้น

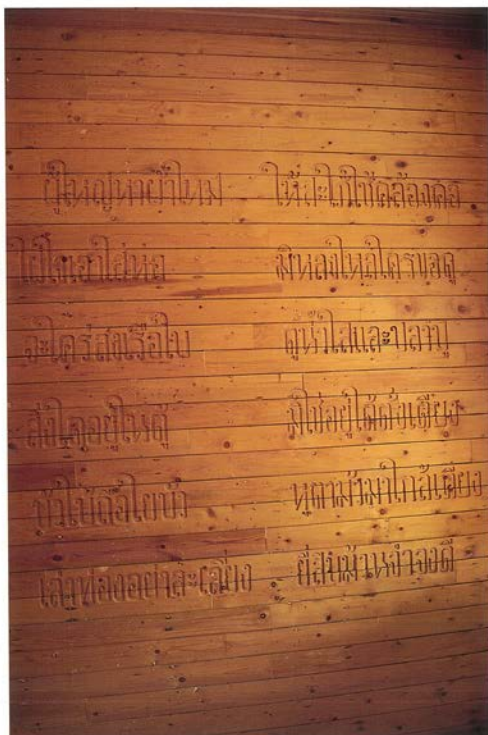

ภาพจำหลักประติมากรรมพระตำหนัก
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ผ้าปักกรรอนติดประดับห้องทอพระโรง

ผนังห้องพระโรงด้านหนึ่งด้วยตัวอักษรลาย
ดอกไม้วัดมอญหรือวัดสุทัศน์
ราชวาทิน วัด เชียงใหม่

ทรงพระดำเนินทอดพระเนตร
พันธุ์ไม้รอบพระตำหนักน้อยสูง

ด้านหลังของพระตำหนักจะเป็นระเบียบยาว ตรงขอบกระเบสำหรับปลูกไม้ดอกที่ยกพื้นสูง
เสมอออก เกษสตกเป็นภาพโซลิ่งข้างในป่า และข้างทำงาน

ด้านหน้าของพระตำหนักเป็นสนามหญ้าและสวนไม้กลุ่มไม้ดอกนานาพันธุ์ปลูกประดับสวยงาม
ส่วนตามแนวยาวริมเนินจะยกขอบขึ้นปลูกไม้ดอกตลอดแนว ตรงด้านนี้เป็นสถานที่สำหรับชม
ทิวทัศน์อันกว้างของเทือกเขานางนอน และทุ่งราบระหว่างอำเภอแม่สายไปถึงอำเภอแม่จันได้จน
สุดสายตา

ชั้นล่างของอาคารซึ่งมีบันไดลงจากลานหน้าพระตำหนักได้ ใช้เป็นส่วนที่พักและทำการ

สวนครัวเล็กๆ ส่วนพระองค์

ของข้าราชบริพาร บนหนังสือจารึกบทกวีของสุนทรภู่ จากเรื่องพระอภัยมณี ตอนที่ว่า "แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์ มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน..."

บนหนังสือยังบันทึกของท่านผู้หญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม จารึกบทกวีที่ว่า "พฤษภกาสกร อิกฤกษ์จรอันปลดปลง..."

ด้านนอกสวนหน้าพระตำหนักไปทางด้านที่ประทับ มีสวนครัวเล็กๆ ส่วนพระองค์ ทำเป็นแปลงปลูกผักต่างๆ จำพวกผักสลัด ต้นหอม ผักบุ้ง พริก มะนาว ฯลฯ

ทรงปลูกไม้ร่วมกับประชาชนบนดอยสูง

เมื่อเริ่มจะเข้าฤดูฝน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระตำหนักดอยตุง เป็นครั้งที่ ๒ ตั้งแต่วันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๒ ถึงวันที่ ๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๒ รวมระยะเวลา ๓๗ วัน ครั้งนี้ได้ทรงปลูกป่าเศรษฐกิจซึ่งจะนำไปสู่การอุตสาหกรรม พืชที่ทรงเลือกปลูกคือ ต้นแมคคาเดเมีย ซึ่งเป็นพืชยืนต้นมีอายุถึง ๑๐๐ ปี

ทรงปลูกป่าเศรษฐกิจแมคคาเดเมีย
กม.๑๒ ทางขึ้นพระธาตุดอยสูง ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๓๒

มีพุ่มใบเขียวตลอดปี สามารถอนุรักษ์ดินและน้ำ เนื้สดในใช้เป็นอาหาร มีราคาสูง นอกจากนี้ยังได้
ทรงปลูกต้นกาแฟพันธุ์ราบีก็ และต้นเกาลัด พืชทั้งสามชนิดนี้ทรงปลูกเป็นปฐมฤกษ์เมื่อวันที่ ๑๐
พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒

๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒
พระราชทานกล้าไม้ให้ข้าราชการผู้ใหญ่และภริยาแยกย้ายกันปลูกป่า

วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒ ตรงกับวันวิสาขบูชา ขณะนั้นทางการได้ถือเป็นวันต้นไม้แห่งชาติ พระองค์ได้ทรงนำกล้าที่ทรงเพาะไว้ไปทรงปลูกร่วมกับประชาชนบนดอยสูงที่บ้านปางช้างแสนสุดแดน ตำบลบ้านไร่ อำเภอแม่อิง ในการทรงปลูกครั้งนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกล้าที่ทรงเพาะด้วยพระองค์เองให้ผู้ที่ไม่เอา และผู้ตามเสด็จไปร่วมปลูกด้วย หลังจากนั้นได้เสด็จฯ ไปทรงปลูกต้นสักในบริเวณพื้นที่ทรงงานบ้านอีก้อสี่หลัง ตำบลบ้านไร่ อำเภอแม่อิง ร่วมกับประชาชนที่มาเฝ้าฯ ณ ที่นั้นด้วย

การต่อสู้เพื่อคืนผืนป่า คืนธรรมชาติ และสร้างชีวิตใหม่ได้เริ่มขึ้นแล้ว ณ จุดเล็กๆ จุดหนึ่งบนเทือกเขานางนอน ดอยสูงจะเป็นแนวทางนำไปสู่การพลิกฟื้นผืนป่าของประเทศทุกผืน เพื่อกระจายความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่ประชาชนในพื้นที่

เมื่อสิ้นฤดูฝน สมเด็จพระบรมราชชนนี ได้เสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระตำหนักดอยตุงอีกระยะหนึ่ง ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒ ถึงวันที่ ๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒ รวม ๔๖ วัน การเสด็จฯ ครั้งนั้นนอกจากจะได้ทอดพระเนตรผลงานจากพระราชกรณียกิจต่างๆ ที่ได้ทรงไว้แล้ว ยังได้เสด็จฯ ไปทรงดูแลรักษาต้นไม้ที่ทรงปลูก ทรงพรวนดิน และให้ปุ๋ยด้วยพระองค์เองอีกหลายครั้ง

ทรงตัดแต่งกระถางไม้ดอกบนระเบียงพระตำหนัก

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
ทรงพระสำราญกับการทอดพระเนตรไม้ดอกไม้ประดับ
รอบๆ พระตำหนักน้อยอยู่

ในปีที่ ๒ ของโครงการพัฒนาโดยตุงนี้ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ร่วมกับการรป่าไม้ได้เริ่มโครงการปลูกป่าเทพระเกียรติในพื้นที่ ๔,๕๐๐ไร่ เพื่อเฉลิมฉลองพระชนมายุ ๙๐ พรรษา

ในรอบปี พุทธศักราช ๒๕๓๒ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระตำหนักดอยตุง รวม ๓ ครั้ง เป็นระยะเวลา ๑๖๓ วัน

และในต้นปีพุทธศักราช ๒๕๓๔ ได้เสด็จฯ ประทับ ณ พระตำหนักดอยตุงเพื่อทรงงานปลูกป่าและเยี่ยมราษฎร ตั้งแต่วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๔ ถึงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๓๔ อีกเป็นเวลา ๑๕๓ วัน

ในพุทธศักราช ๒๕๓๕ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระตำหนักดอยตุงตั้งแต่วันที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๕ นอกจากทรงงานปลูกป่าในโครงการพัฒนาโดยตุงแล้ว ยังได้เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในพื้นที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ พะเยา และแม่ฮ่องสอน จนถึงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ จึงเสด็จฯ กลับวังสระปทุม รวมเป็นเวลา ๒๔๔ วัน

ครั้งสุดท้าย เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระตำหนักดอยตุง เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ ถึงวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๖ รวมเป็นเวลา ๔๑ วัน

หมู่บ้านชาวเขาที่เราได้รับการจัดระเบียบแล้ว

แปลงดอกแมลงดีโอสัถนาผาสีอันสวยงามบนยอดยุง
จะแต่งให้ชาวเขาแล้วลูกแล้วกำลังได้รับการ
พลิกฟื้นผืนป่าอย่างมีรูปธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ
เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระราชโอรสธิดา สมเด็จพระเชษฐาธิราช
และพระเจ้าหลานเธอ ไฉวันให้รำลึกถึงพระคุณของ จักรพรรดิอานันท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม
สมเด็จพระบรมราชชนนี ณ พระตำหนักดอยตุง

พระพรเจ้าแม่ลิ้มสร้อยพระตำหนัก
กับพระธิดา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยี่ยม
สมเด็จพระย่า ณ พระตำหนักดอยตุง

พระที่นั่งขึ้นบนถูลายบัวหลวง
พระวิหารปฐม

ทรงพระสำราญกับพระราชินีมาเรศ พระราชธิดา
และพระเชิดา ณ พระตำหนักค้อยสูง

พระปิตุภูมิกระพ่ายเล่นลูกบอล

สวนไม้ดอกไม้ประดับ
รอบพระตำหนักดยุต
จะได้รับการตกแต่ง และปรับเปลี่ยน
ให้สวยงามตลอดปี

ภูมิทัศน์อ่างทรงนรอบพระตำหนักน้อยสูง
เตือนให้ประชาชนผู้ไปเยือนสำนึก
ในพระมหากรุณาธิคุณของ
สมเด็จพระบรมราชาธิบดี

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ กับโครงการพัฒนาโดยตุง

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้รับมอบหมายจากโครงการพัฒนาตอยตุงให้เข้ามาดำเนินการในด้านประสานงานกับภาคเอกชนและวิสาหกิจที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาตอยตุง โดยเลือกใช้กลยุทธ์ในการสร้างงาน การกระจายรายได้ เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ก่อนที่จะเริ่มโครงการทางภาคปฏิบัติ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ และกรมป่าไม้ได้เลือกแกนนำของราษฎรชาวเขาจากหมู่บ้าน ๑๔ แห่งในบริเวณโครงการฯ มกอบรม ให้ความรู้ว่าโครงการพัฒนาตอยตุงจะเริ่มต้นอย่างไร ทำอะไรบ้าง และเขาเหล่านั้นจะได้อะไร เป็นการเตรียมชาวเขาให้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงอันจะเกิดขึ้นเมื่อมีโครงการพัฒนาตอยตุง และรับวิธีการใหม่ในการดำเนินชีวิต คือหยุดการตัดไม้ทำลายป่า ทำไร่เลื่อนลอย หันมาใช้วิธีการเกษตรสมัยใหม่เพื่อปลูกพืชที่จะทำรายได้เพิ่มขึ้น มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงใช้เวลาอบรม ๑ ปี พอเริ่มโครงการฯ ขอย้ายหมู่บ้านอีกก่อป่ากล้วยจึงไม่มีการขัดข้อง ขอปลูกป่าในพื้นที่ที่เคยเป็นไร่ข้าวโพดที่ไม่มีข้อขัดแย้ง จะทำถนนผ่านกลางหมู่บ้าน ก็ไม่มีใครประท้วง กลับให้การสนับสนุนด้วยดี ทำให้การย้ายหมู่บ้านและการสร้างสาธารณูปโภคในหมู่บ้านประสบผลสำเร็จเรียบร้อย จนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดระบบประชากร และพัฒนาหมู่บ้านอื่นๆ ต่อไป เป็นแบบอย่างของการทำงานที่ประสานกันอย่างใกล้ชิดของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ราษฎรชาวเขามารับจ้างปลูกป่า
เมื่อเริ่มโครงการพัฒนาตอยตุง

โรงเรียนอีก้อปากกล้วย

หมู่บ้านอีก้อปากกล้วย

ต่อมา มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงได้สำรวจจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงในเขตโครงการพัฒนา
ดอยตุง และกำหนดเป็นประวัติราษฎรได้ ๒๗ หมู่บ้าน จำนวน ๑๐,๒๐๒ คน เป็นชาย ๕,๐๔๒ คน
หญิง ๕,๑๖๐ คน มีบ้านจำนวน ๑,๕๓๒ หลังคาเรือน มีครอบครัวอาศัยอยู่ ๑,๓๖๘ ครอบครัว
(บางหลังมีผู้อยู่อาศัยมากกว่า ๑ ครอบครัว สูงสุดอยู่อาศัย ๓ ครอบครัว)

ชาวอีโก๋บนดอยสูง ซึ่งเป็นชาวไทยภูเขาที่มีจำนวนมากที่สุด
ได้ได้รับการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษา และการบริการทางสาธารณสุข
ในโครงการพัฒนาดอยสูง จนมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
ตามเป้าหมายของโครงการที่ตั้งไว้

มูลนิธิ พอ.สว.

มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีชื่อว่า พอ.สว. เข้าร่วมโครงการพัฒนาद्यตุงตั้งแต่เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ โดยได้ช่วยในด้านเวชภัณฑ์ การรักษาพยาบาล เจ้าหน้าที่ผู้ร่วมปฏิบัติงานในโครงการพัฒนาद्यตุง ทั้งข้าราชการและลูกจ้างประจำโดยไม่คิดเงิน รวมทั้งได้มอบเวชภัณฑ์ไว้ที่สถานอนามัยดยตุงและสถานบริการสาธารณสุขชุมชนอีก ๔ แห่ง โรงเรียนในสังกัดของการศึกษานอกโรงเรียน ๑๒ แห่ง และปางป่าอีก ๑๓ แห่ง

นอกจากนี้ มูลนิธิ พอ.สว. ยังได้ติดตั้งวิทยุรับ-ส่ง ไว้ที่สถานอนามัยดยตุง บ้านอีกก่อปากกล้วย (ตร.๑๖) เพื่อใช้ในการรักษาผู้เจ็บป่วยทางอากาศ เนื่องจากบนดยตุงมีหมู่บ้านชาวเขา ๑๒ หมู่บ้าน และมีโรงเรียนในสังกัดของการศึกษานอกโรงเรียนทุกหมู่บ้าน จึงได้นำยาประจำบ้านและวิทยุรับ-ส่งแบบใช้พลังแสงอาทิตย์ (ในสถานที่ที่ไฟฟ้ายังไม่ถึง) มอบไว้กับครูผู้ผ่านการอบรมพยาบาลเบื้องต้นมาแล้วทุกโรงเรียน สำหรับไว้ติดต่อปรึกษาการรักษาพยาบาลประชาชนผู้เจ็บป่วยกับสถานรักษา (ตร.๑๖) โดยเฉพาะ ถ้าสถานอนามัยดยตุงไม่สามารถวินิจฉัยโรคได้ สถานา

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ณ ที่ใด
จะทรงปฏิสังขารได้ตามกุศลสุข
ถ้าเป็นผู้สูงอายุที่พระราชนิยา ฉ่ำหม
ถ้าเป็นเด็กก็พระราชนิยาของเล่น ชนม

ก็จะติดต่อไปยังโรงพยาบาลแม่จัน หรือโรงพยาบาลเชียงราย เพื่อให้หน่วยแพทย์สาธารณสุขจังหวัด
หรือแพทย์เวรวินิจฉัยโรคและดำเนินการรักษาพยาบาล ซึ่งวิทยุนี้ได้ช่วยชีวิตผู้คนมากมาย
หลายคนแล้วในพื้นที่โครงการพัฒนาดอยตุง

นอกเหนือจากนั้น วิทยุรับ-ส่งยังใช้ประโยชน์ในการส่งข่าวสารในเรื่องต่างๆ เช่น ไฟไหม้
บ้านเรือนราษฎรได้รับความเสียหายจากวาตภัย อุบัติภัย ฯลฯ

มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีชื่อว่า พอ.สว. เข้าร่วมโครงการพัฒนาद्यตุงตั้งแต่เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ โดยได้ช่วยในด้านเวชภัณฑ์ การรักษาพยาบาล เจ้าหน้าที่ผู้ร่วมปฏิบัติงานในโครงการพัฒนาद्यตุง ทั้งข้าราชการและลูกจ้างประจำโดยไม่คิดเงิน รวมทั้งได้มอบเวชภัณฑ์ไว้ที่สถานอนามัยดยตุงและสถานบริการสาธารณสุขชนอีก ๔ แห่ง โรงเรียนในสังกัดของการศึกษาอกโรงเรียน ๑๒ แห่ง และปางป่าไม้อีก ๑๓ แห่ง

นอกจากนี้ มูลนิธิ พอ.สว. ยังได้ติดตั้งวิทยุรับ-ส่ง ไว้ที่สถานอนามัยดยตุง บ้านอีโก้ปากล้วย (ชร.๑๖) เพื่อใช้ในการรักษาผู้เจ็บป่วยทางอากาศ เนื่องจากบนดยตุงมีหมู่บ้านชาวเขา ๑๒ หมู่บ้าน และมีโรงเรียนในสังกัดของการศึกษาอกโรงเรียนทุกหมู่บ้าน จึงได้นำยาประจำบ้านและวิทยุรับ-ส่งแบบใช้พลังแสงอาทิตย์ (ในสถานที่ที่ไฟฟ้ายังไม่ถึง) มอบให้กับครูผู้ผ่านการอบรมพยาบาลเบื้องต้นมาแล้วทุกโรงเรียน สำหรับไว้ติดต่อปรึกษาการรักษาพยาบาลประชาชนผู้เจ็บป่วยกับสถานีรักษา (ชร.๑๖) โดยเฉพาะ ถ้าสถานอนามัยดยตุงไม่สามารถวินิจฉัยโรคได้ สถานี

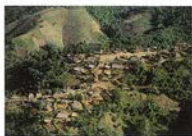
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ณ ที่ใด
จะทรงปฏิบัติในถาวรได้ตามพุทธวิธี
ถ้าเป็นผู้สูงอายุที่พระราชทานยา ผ้าห่ม
ถ้าเป็นเด็กก็พระราชทานของเล่น ขนม

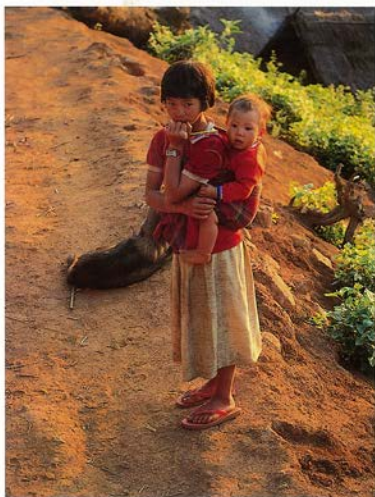
ก็จะติดต่อไปยังโรงพยาบาลแม่จัน หรือโรงพยาบาลเชียงราย เพื่อให้แพทย์สาธารณสุขจังหวัด
หรือแพทย์เวรวินิจฉัยโรคและดำเนินการรักษาพยาบาล ซึ่งวิทยุนี้ได้ช่วยชีวิตผู้คนมากมาย
หลายคนแล้วในพื้นที่โครงการพัฒนาตอนสูง

นอกเหนือจากนั้น วิทยุรับ-ส่งนี้ยังใช้ประโยชน์ในการส่งข่าวสารในเรื่องต่างๆ เช่น ไฟไหม้
บ้านเรือนราษฎรได้รับความเสียหายจากกบฏ ลูบตีภัย ฯลฯ

สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ประสานงานกับสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทยในพุทธจักรวาช ๒๕๓๑ สมาคมฯ ได้เข้ามาปฏิบัติการในโครงการพัฒนาครอบครัวแห่งประเทศไทยในพุทธจักรวาช ๒๕๓๒ ได้ ๑๖ หมู่บ้าน ปีพุทธจักรวาช ๒๕๓๓-๒๕๓๔ ดำเนินงานต่ออีก ๑๙ หมู่บ้าน นอกจากนี้สมาคมฯ ยังได้ดำเนินการในเรื่องสุขภาพอนามัยครอบครัวทันตกรรม โดยแพทย์อาสา ร่วมกับหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ที่เข้ามาในพื้นที่โครงการเป็นครั้งคราว และมีการฝึกอบรมอาชีพเสริมรายได้ ตลอดทั้งหาตลาดขายผลิตภัณฑ์ให้อีกด้วย

บริษัทเนสท์เล่ (ประเทศไทย) จำกัด

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้รับสังฆนประธานบริษัทเนสท์เล่ฯ ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ให้เข้ามาทำแปลงทดลองปลูกกาแฟอาราบิก้าในโครงการพัฒนาโดยดุง บริษัทเนสท์เล่ (ประเทศไทย) จำกัดได้เข้ามาทำแปลงทดสอบกาแฟที่ดอยผาช้างมูบ ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ ในพื้นที่ประมาณ ๑๐๐ไร่ สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๒๐๐-๑,๔๐๐ เมตร โดยนำสายพันธุ์กาแฟจากบราซิล คอสตาริกา โคลัมเบีย มาปลูกจำนวน ๑๘,๐๐๐ ต้น จาก ๒๗ สายพันธุ์ การปลูกไม่ได้ใช้สารเคมีเลย

ใน พ.ศ. ๒๕๓๖ บริษัทเนสท์เล่ฯ ได้ผลผลิตกาแฟเป็นผลสด ๗ ตัน เมื่อทำแห้งแล้วจะได้กาแฟ ๑.๓ ตัน ส่งเข้ามททดสอบคุณภาพที่กรุงเทพฯ บริษัทเนสท์เล่ฯได้มีเครื่องจักรทำเมล็ดกาแฟให้แห้งอยู่ในพื้นที่ กรรมวิธีเริ่มด้วยการนำเมล็ดกาแฟสดเข้าเครื่องทำความสะอาด ปอกเปลือก หมัก (๑-๒ วัน) ล้างเมือกแล้วนำมาตากแดด จากนั้นก็เข้าเครื่องสีเอาเปลือกหุ้มเมล็ดออก แล้วแยกเกรดตามน้ำหนัก ๓ ชนิด หลังจากนั้นก็ส่งไปคั่ว บด นำมาชงดื่มได้

บริษัทเนสท์เล่ฯ ลงทุนทั้งเงินและวิชาการทดสอบเรื่องกาแฟบนดอยสูงเป็นเวลา ๖ ปี ก็นำผลที่ทดสอบได้สำเร็จมอบให้มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ นำไปขยายพันธุ์แจกจ่ายแก่ประชากรในพื้นที่ โครงการพัฒนาดอยสูงปลูกเป็นอาชีพต่อไป บริษัทนวัต จ้ากัต ก็ใช้คุณภาพกาแฟของบริษัทเนสท์เล่ (ประเทศไทย) จำกัด เป็นมาตรฐาน

กาแฟอาราบิก้า

เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๔
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ทรงปลูกต้นกาแฟพันธุ์เอราวัณ
 ณ แปลงทดสอบกาแฟของมูลนิธิ
ที่ดอยตุง เชียงราย

ตากเมล็ดกาแฟ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จฯ เยี่ยมชม
แปลงทดสอบกาแฟของเนสท์เล่ที่ดอยตุง เชียงราย
ทอดพระเนตรชาวบรรจุกาแฟเริ่มขึ้นที่ มร. ซแลปเปอร์
กรรมการผู้จัดการของเนสท์เล่ ประเทศไทย ถวาย

ทรงสำราญพระราชมารยาต ระหว่างทรงพระดำเนินชม
แปลงทดสอบกาแฟพร้อมด้วย มร. อังเดรียส ซแลปเปอร์
โดยมี มร. ไมเวิร์ค เป็นผู้กราบบังคมทูลถวายคำอธิบาย

สมเด็จพระบรมราชชนนี พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
เสด็จฯ ไปทรงปลูกป่าเป็นปฐมฤกษ์
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๒

โครงการปลูกป่าเทิดพระเกียรติ

แผนงานพัฒนาป่าไม้ นับเป็นหัวใจของโครงการพัฒนาโดยตุง ทั้งนี้เนื่องจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงมีพระราชปณิธานที่จะทรงงานปลูกป่าด้วยพระองค์เอง เพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่าไม้ให้เกิดขึ้นโดยเร็ว จากพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่ทรงชี้แนะให้ประชาชนทั่วไปเห็นความจำเป็นที่จะต้องเสียสละแรงกาย กำลังทรัพย์ เพื่อใช้ในการระดมปลูกป่าฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายให้ฟื้นคืนชีพขึ้นมากโดยเร็ว เป็นมรดกที่มีค่าแก่ลูกหลานไทยในอนาคต โครงการปลูกป่าเทิดพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๙๐ พรรษา ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ จึงกำเนิดขึ้นในปีที่ ๓ ของโครงการพัฒนาโดยตุง

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ร่วมกับการป่าไม้ได้เชิญชวนภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศร่วมกัน แสดงความกตัญญูตเวทิดาคุณสนองพระราชประสงค์ด้วยการร่วมกันปลูกป่าพื้นที่ ๔,๓๐๐ ไร่ ขึ้นที่ดอยตุง โดยแบ่งออกเป็น ๔๔ แปลงๆ ละ ๑๐๐ ไร่ ค่าใช้จ่ายในการปลูกป่าและบำรุงรักษา ระยะเวลา ๓๐ เดือน ไร่ละ ๓,๐๐๐ บาท ในการนี้จังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย รวมทั้ง กรุงเทพมหานครรับเป็นเจ้าของ ๗๓ แปลง นอกเหนือจากนั้นมี กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ กระทรวงมหาดไทย กรมตำรวจ แม่บ้านเหล่าต่างๆ พ่อค้าและประชาชน เป็นเจ้าของ

การดำเนินงานในระยะแรกเป็นการเตรียมเพาะกล้าไม้ที่จะปลูก กำหนดจะใช้กล้าไม้ ๑๐๐ ตันต่อ ๑ ไร่ ดังนั้น พื้นที่โครงการปลูกป่าเกิดพระเกียรติต้องใช้กล้าไม้สำหรับปลูกประมาณ ๔๔๐,๐๐๐ ตัน พื้นที่สูงกว่าระดับ ๗๐๐ เมตรขึ้นไป ปลูกสนสามใบ นางพญาเสือโคร่ง เสี้ยวดอกขาว ประดู่ พันธุ์ต่างๆ ๗๐๐ เมตร ปลูกต้นสัก พร้อมกันนั้นได้ทำเส้นทางเข้าถึงแปลงปลูกป่าทุกแปลง เพื่อการดูแลรักษา ถางวัชพืช ใส่ปุ๋ย และติดป้ายชื่อผู้สนับสนุนการปลูกป่าแต่ละแปลง

จ่ายค่าแรงจ้างชุดหลุมปลูกป่าครั้งแรก
โครงการพัฒนาดอยตุง ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๓๒

เสด็จไปทรงปลูกต้นกาแฟ ภาสิดา แมคคาเดเมีย
ที่ กม. ๑๒๐ ทางชนพระธาตุคอยสูง

เสด็จไปทรงปลูกต้นไม้แก่ แม่จัต แมตตาเดเมีย
ที่ กม.๑๒ ทางขึ้นพระราชอุทยานของ ราชครูชาวชเวตเสติจา

การปลูกป่าเกิดพระเกียรตินี้ได้กระจายการปลูกเข้าไปยังพื้นที่ที่กรมพัฒนาที่ดินกำหนด เพราะจะเป็นป่าต้นน้ำลำธาร และกระจายรายได้ไปยังชาวเขาที่อยู่ห่างไกลออกไป เช่น ป่าช่างแสน สุดแดน ๔,๑๐๐ ไร่ ที่ลิเซ ๕๐๐ ไร่ จะล่อ ๒,๖๐๐ ไร่ ผาหมี-ผาอี ๑,๗๐๐ ไร่ ทำให้ชาวเขาในพื้นที่เหล่านั้นมีงานทำ มีรายได้จากการรับจ้างปลูกป่า และดูแลบำรุงรักษาป่าแทนที่จะเป็นผู้ทำลายตั้งแต่ก่อน

โครงการปลูกป่าเกิดพระเกียรติบนดอยตุงมีแปลงพิเศษอยู่ ๓ แปลงๆ ละ ๑๐๐ไร่ แปลงหนึ่ง**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** พระราชทานพระราชทรัพย์ ๓๐๐,๐๐๐ บาทให้ปลูกป่าตัวอย่าง พระราชทานพระราชดำริให้ปลูก **เกาลัด** อีก ๒ แปลง **สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี** พระราชทานพระราชทรัพย์ ๖๐๐,๐๐๐ บาท แปลงของพระองค์ท่านมีพระราชกระแสรับสั่งให้ปลูก **วอลนัท** ส่วนแปลงของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ มีพระประสงค์ให้ปลูก**อัลมอนต์**

บริษัท นวติ จำกัด

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ได้ประสานกับภาคเอกชนที่มีวัตถุประสงค์จะเข้าร่วมโครงการปลูกป่าเศรษฐกิจในโครงการพัฒนาอยุ่ดง เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในโอกาสเจริญพระชนมายุ ๙๐ พรรษา ภาคเอกชนดังกล่าวมี บริษัทเอื้อชูเกียรติ จำกัด สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารเอเซีย ธนาคารมิตซูบิ และบริษัทมิตซูบิ (ประเทศไทย) จำกัด ร่วมกันจัดตั้งบริษัทขึ้น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงพระกรุณาพระราชทานชื่อว่า “นวติ” แปลว่า “๙๐” พืชที่บริษัทนวติ จำกัด คัดเลือกมาปลูกได้แก่ กาแฟอาราบิก้า แมคคาเดเมีย และเกาลัด ซึ่งพืชทั้ง ๓ ชนิดนี้เหมาะกับสภาพพื้นที่และภูมิอากาศ เป็นไม้ยืนต้นที่มีใบเขียวชอุ่มตลอดปี มีความต้านทานโรคสูง ทำให้ใช้สารเคมีน้อย เมล็ดมีค่าทางเศรษฐกิจ ความต้องการของตลาดสูง ประการสำคัญคือ นอกจากช่วยฟื้นฟูและพัฒนาสภาพป่าไม้มีค่าทางเศรษฐกิจบนดอยดง และสร้างงานสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องแก่ประชากรในพื้นที่แล้ว ยังช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพิ่มศักยภาพการเกษตรแก่ประชากรอีกด้วย

ทอดพระเนตรป่าเศรษฐกิจที่ทรงปลูก

ต้นกล้าแมคคาเดเมีย

บริษัท นวัตกรรม จำกัด กำหนดแผนงานการปลูกพืชเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๓๕ ได้ปลูกแมคคาเดเมีย จำนวน ๘๓,๒๒๐ ต้นในพื้นที่ ๒,๖๐๐ ไร่ แมคคาเดเมียเป็นไม้ยืนต้นที่สูงใหญ่ถึง ๑๕ เมตร มีพุ่มใบเขียวตลอดปี ทนต่อความแห้งแล้งได้ดี เริ่มให้ผลผลิตเมื่ออายุ ๗ ปี และให้ผลผลิตเต็มที่เมื่ออายุ ๑๕ ปีขึ้นไป แมคคาเดเมียทนผลซ้ำ และผลผลิตต่อต้นน้อย จึงไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดโลก ทำให้ผลผลิตมีราคาสูง

บริษัทหัตถิ จำกัด ปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้าในพื้นที่ ๒,๘๐๐ ไร่ เป็นจำนวน ๗๓๖,๓๐๐ ต้น
กาแฟให้ผลผลิตตั้งแต่อายุ ๓ ปี และให้ผลผลิตสูงสุดเมื่ออายุ ๕ ปีขึ้นไป แต่ละปีจะได้ผลผลิต
ประมาณ ๒๐๐-๔๐๐ กิโลกรัมต่อไร่

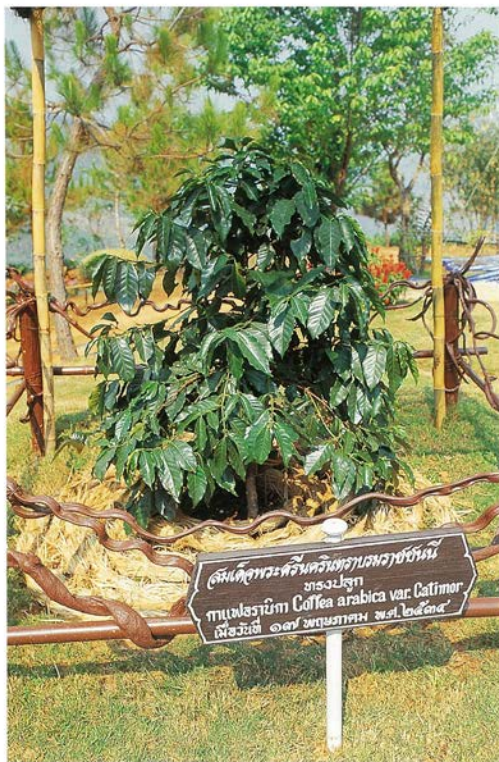

กาแฟพันธุ์อาราบิก้า

กาแฟอาราบิก้าที่ให้ผลผลิตแล้ว

การปลูกต้นกาแฟแบบธรรมชาติ
โดยใช้วัสดุคลุมเพื่อให้เห็นขั้นตอนการให้น้ำ

ต้นกาแฟอาราบิก้า
ที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ทรงปลูกเมื่อ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๓๔

ต้นกล้าเกาลัด

สำหรับเกาลัดได้ปลูกในพื้นที่ ๔๔๐ ไร่ เป็นจำนวน ๑๔,๐๐๐ ต้น เกาลัดเริ่มให้ผลเมื่ออายุ ๗ ปี และให้ผลผลิตเต็มที่เมื่อมีอายุได้ ๑๔ ปี

ต้นเกาลัด

การปลูกต้นกล้วย

กล้วยไข่สีนวลในป่าธรรมชาติ

แปลงขมิ้นปีเดียว

บริษัทนุตะยายุ จำกัด

บริษัทนุตะยายุ จำกัด เป็นภาคเอกชนที่มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ประสานให้เข้าร่วมงานพัฒนาในพื้นที่โครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อสนับสนุนการสร้างงานและส่งเสริมอาชีพการเกษตรที่เหมาะสมแก่ประชาชนในพื้นที่อย่างครบวงจร

“นุตะยายุ” เป็นชื่อที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน แปลว่า “อายุ ๙๐” บริษัทนุตะยายุ จำกัด เริ่มปลูกไม้ตัดดอกได้ป่าสนสามใบที่หลังวัดน้อยดอยตุง ซึ่งกรมป่าไม้หน่วยแม่ะได้ปลูกไว้มีอายุ ๑๒ ปีแล้ว บริษัทมีพื้นที่เมื่อเริ่มแรกประมาณ ๑๐๐ ไร่ ได้ทดลองปลูกปักษาสวรรค์ ชิงแดง วาสนา หน่ำวัว กล้วยไม้ในที่สูง และพืชชนิดอื่นที่ต้องการร่มเงาของไม้ใหญ่ เป็นการปลูกโดยไม่ต้องตัดป่า และยังบำรุงรักษาป่าไปในตัวอีกด้วย

ปักษาสวรรค์

ดอกหน้าวัว

ไม้ดอกได้ไประบบ "วนเกษตร"
แปลงดอกหน้าวัว

แปลงบอนสีในสวนแม่ฟ้าหลวง

กระเจียวตอย

ต้นบอนสี

ซิมบิเดียม

ผลการศึกษาวิจัยและทดลองหาชนิดพืช และหาระบบการปลูกในระบบวนเกษตรที่ค้นคว้าสำเร็จ ก็ถ่ายทอดวิทยากรแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน นำมาส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่โครงการพัฒนาโดยปลูกเป็นอาชีพได้แล้วซึ่งมีทั้งไม้ตัดดอกได้ปาสุน อาทิหน้าวัว ไม้หัวปลีได้รวมปอสาอายุ ๑-๒ ปี มี อเมซอนลิลี บัวเงิน หงษ์เหิน ไม้หัวปลีกลางแจ้ง มีบัวดินสีต่างๆ มหาลาก บอนสี ปทุมมา วานสีหิต ชิงแดง ปักษาสวรรค์ ฯลฯ ส่วน วาสนาเป็นไม้ประดับที่ขยายพันธุ์ด้วยการตัดลำปลูกใส่กระถาง ตลาดต้องการมาก สำหรับไม้ที่ปลูกในเรือนโรงมี คัลลาลิลี ซิมบิเดียม รองเท้านารี กล้วยไม้ที่สูง ฯลฯ ผลผลิตเหล่านี้เมื่อส่งเสริมให้ราษฎรปลูกแล้ว บริษัททิวตะยาฯ จำกัด และมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ รับผิดชอบเรื่องการตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

บัวดินเหลืองเข้ม

คัลลาลิธี

ชิวบิเตียม

ក្រូចឆ្មារ

ប្រាំងត្រីមាស

บรอมมิงเลียต

ศูนย์ขยายพันธุ์พืช-เรือนเพาะชำ

ฤๅษีเสลงแก้ว

ยี่ห่วยหินโงก

ทอดพระเนตรไม้ดอกไม้ประดับในเรือนเพาะชำ

ในการดูแลภูมิทัศน์พระตำหนักดอยตุง อาคารประกอบต่างๆ รวมทั้งอาคารรับรอง ณ พระตำหนักดอยตุง และไร่แม่ฟ้าหลวง ฯลฯ ให้สวยงามทุกฤดูกาลตลอดปี จำเป็นต้องใช้ไม้ดอกไม้ประดับชนิดพันธุ์ต่างๆ เป็นจำนวนมากมาปลูกหมุนเวียนเปลี่ยนกันไป ดังนั้น มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ จึงได้สร้างเรือนเพาะชำ เพื่อผลิตไม้ดอกไม้ประดับและขยายพันธุ์พืช สำหรับนำไปตกแต่ง ปรับปรุงภูมิทัศน์ตามสถานที่ดังกล่าวให้สวยงามตลอดเวลา ตลอดจนเป็นสถานที่วิจัยและพัฒนาพืช โดยการนำไม้ชนิดใหม่มาทดลองปลูก คัดเลือกพันธุ์ ถิ่นชนิดไหนประสบความสำเร็จก็แนะนำให้ฝ่ายผลิตนำไปดำเนินการต่อยอดด้วยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

นอกจากนี้ เรือนเพาะชำยังเป็นแหล่งสาธิตสำหรับอบรมและพัฒนาราษฎรในพื้นที่โครงการพัฒนาดอยตุงให้มีความรู้ในการประกอบอาชีพปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งทำรายได้สูง เหมาะสำหรับภูมิประเทศของโครงการฯ ซึ่งมีที่รบน้อย แต่ต้องการผลผลิตสูง

กลีอกสีเขียวย

ใบรวาเลีย

สีทอง

ปีโคเนีย

ปีโคเนีย
จากฮอลแลนด์

ปีโคเนีย

บอนสี

ไม้ดอกในเรือนเพาะชำ

ซีอีเรีย

บริษัททำร่มเงา อิตาลี นำเมล็ดพันธุ์มาให้ศูนย์เพาะเลี้ยง
เนื้อเยื่อขยายพันธุ์ และมอบหมายให้ผู้ใช้รับการบำบัด
และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดปลูก มีรายได้ของตัวเอง
โดยบริษัททำร่มเงา รับซื้อเมล็ด และแนะนำเรื่องการดูแลรักษา
ให้ได้ผลผลิตสูง ทำรายได้มากขึ้น

แคคตัส

ไม้ดอกกลางแจ้งในเรือนเพาะชำ

หน้าวัวพันธุ์ใหม่
จากฮอลแลนด์

ดอกทิวลิป

ดอกทิวลิป

ดอกทิวลิป

อัฟริกันไวโอลิน

อชิตะ

รองเท้านารี

อัฟริกันไวโอลิน

กลีบบอกสีเงิน

สลิปเปอร์วอร์ม

วอนงักนารี

ออฟวิกันไวโอเล็ต

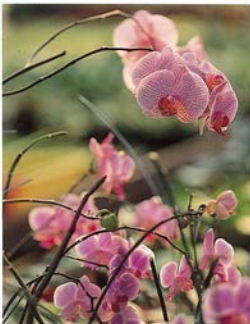

คามะเจีย

แอสเตอร์

ฟ้าแสดต้นอวปิต

สลิกเปอร์เวอร์

ห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ
บ้านห้วยน้ำขุ่น

ศูนย์เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ประสานกับกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร และมหาวิทยาลัยในประเทศให้ถ่ายทอดเทคโนโลยีวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อให้แก่ประชากรชาวผู้ม่วพัฒนาการศึกษาประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ และมีมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในโครงการพัฒนาโดยสูง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้รู้จักผลิตกล้าไม้พันธุ์ดีมีค่าหายาก และปลอดโรค เพื่อสร้างอาชีพสร้างงานให้แก่ราษฎร ทำให้มีรายได้อย่างต่อเนื่อง

อาหารที่ใช้เลี้ยงเนื้อเยื่อ
หลังจากนำออกจากหม้อไอน้ำ

การนำลำต้นอ่อนไปเลี้ยงจากขวดเลี้ยงเนื้อเยื่อ

กลัสดรอนเนอริที่เพาะเลี้ยงด้วยเนื้อเยื่อ

การแบ่งกลัสดรอนเนอริเพื่อนำไปปลูก

พันธุ์สตรอเบอรี่

สตรอเบอรี่

ศูนย์เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยมีลินธิแม่ฟ้าหลวงฯ สนับสนุนด้านงบประมาณจัดซื้อพ่อแม่พันธุ์เพื่อผสมพันธุ์และเมล็ดโดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ อนุบาลกล้าตั้งแต่เล็กจนโต ออกดอก นำไปตากแห้งพระตำหนักดอยตุงให้สวยงามตลอดปี และยังผลิตกล้าไม้ต่างๆ พันธุ์ดีที่หายาก แต่เหมาะกับภูมิประเทศ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงขายเป็นอาชีพอีกปีละ ๒ ล้านต้น และเพิ่มปริมาณการผลิตขึ้นตามความต้องการตลาดอีกปีละหลายล้านต้น พันธุ์ไม้ที่ผลิตมีทั้ง กล้วยน้ำว่า กล้วยไข่ กล้วยหอมทองพันธุ์ต่างประเทศชนิดชนะประกวด กล้วยหักมุก กล้วย ไหลสตรอเบอรี่ เห็ด กล้วยไม้ชนิดต่างๆ และไม้ดอกไม้ประดับที่ตลาดต้องการ เช่น เบญจมาศ อีพรินันไวโอเล็ต คาร์เนชั่น เยอร์บีรา ฯลฯ

กุหลาบหิน

กล้วยหอม

กุหลาบหิน

กล้วยไม้แคระ

กล้วยไม้จีน

การอนุบาลกล้วยไม้ฝรั่ง
ก่อนนำไปปลูก

ปัจจุบัน ศูนย์เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมี ๒ แห่ง อยู่บนตอยตุงหนึ่งแห่ง อยู่เชียงใหม่อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งมีโรงเรือนเซอร์สำหรับปลูกกล้วยไม้ไว้ส่งลูกค้าตามใบสั่ง

ทางเข้าคอยผาหมี

ศูนย์บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ในขณะที่โครงการพัฒนาดอยตุงกำลังดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรในพื้นที่ก็ดำเนินไปพร้อมกัน วันหนึ่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีรับสั่งกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า

“แม้จะว่าศูนย์บำบัดยาเสพติดบนดอยตุง” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า

“เรื่องนี้ยากมาก” สมเด็จพระบรมราชชนนีก็รับสั่งว่า

“แต่เรื่องนี้แม้ว่าบนดอยตุงน่าจะเป็นเขตปลอดยาเสพติด เราจะทำ”

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีพระราชทานพระราชทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่หม่อมราชวงศ์คึกคักดา ตีกุล ราชเลขานุการในพระองค์ ให้จัดตั้ง**ศูนย์บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด**ขึ้นที่บริเวณหน้าผาหมี ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยให้การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดทั้งร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งฝึกฝนอาชีพ เพื่อให้ผู้รับการบำบัดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการทำงานเมื่อหายเป็นปกติแล้ว

หมู่บ้านดอยผาหม่น

บริเวณศูนย์บ้านดอยผาหม่น
ผู้ศึกษาเสด็จ บ้านผาหม่น
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เสด็จฯ ณ ศูนย์บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๕

ศูนย์แห่งนี้เริ่มเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ มีผู้เข้ารับการบำบัดทั้งหมด ๔๖๙ คน จาก ๒๗ หมู่บ้าน ได้หลบหนีออกจากศูนย์ฯ ไป ๓๒ คน คงเหลือ ๔๓๗ คน ใช้ระยะเวลาดำเนินการบำบัดรักษา ๑,๐๐๐ วัน ปรากฏว่า สามารถหยุดการใช้ยาเสพติดได้เกือบ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ จึงอนุญาตให้กลับไปอยู่ในหมู่บ้าน ปัจจุบัน ศูนย์ฯ ยังรับผู้ติดยาเข้ารับการบำบัด โดยเมื่อมีผู้ติดใหม่ คณะกรรมการหมู่บ้านนั้นๆ จะนำส่งมาที่ศูนย์ฯ ทันที ถ้าไม่ยอมรับการบำบัดรักษาก็ไม่ให้อยู่ในหมู่บ้าน เพราะมีกฎระเบียบของโครงการพัฒนาโดยตงมิให้มีการปลูก การเสพติด การค้า และการนำพืชเสพติดและยาเสพติดผ่านในเขตพื้นที่ของโครงการพัฒนาโดยตง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จฯ ณ ศูนย์น้ำบาดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในศูนย์ฯ
จะใช้เวลาให้หมดไปกับการฝึกงานอาชีพ
ด้านการเกษตร เพื่อให้พึ่งตนเองได้
เมื่อหายจากการบำบัด

การปลูกสตรอเบอร์รี่ ทำรายได้
ให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัดรักษา

แปลงสตรอเบอร์รี่ที่ศูนย์ฯ

แปลงซีลเวีย ซึ่งผู้เข้าร่วมการนำต้นปลูกที่ศูนย์ฯ
เก็บเมล็ดขายผ่านวิธีท้าววังมจากอิตาลี
ผู้ร่วมผลิตพันธุ์มาให้และเป็นที่เลี้ยงในการปลูก

ผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา
และกระดาษสุตุนีใช้ กลายเป็นสินค้าที่ระลึก

ศูนย์ฝึกอบรมอาชีพ
ดอยสะเก็ด

นายอรันต์ บัณฑิต เป็นประธาน
เปิดศูนย์บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
บ้านนาหว้า เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

กุหลาบ

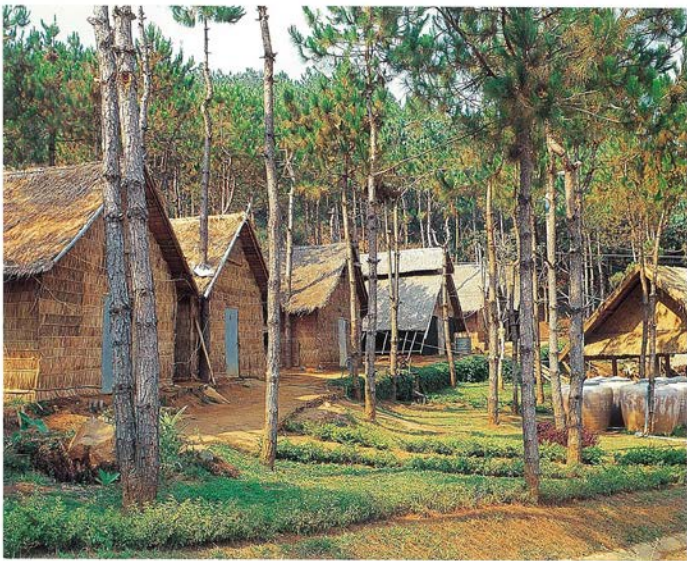

ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

ขณะนี้ การดำเนินงานได้สิ้นสุดลง จึงเปลี่ยนศูนย์บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมาเป็น **ศูนย์ฝึกอบรมอาชีพ** โดยได้รับความร่วมมือจาก **ศูนย์อุตสาหกรรมภาคเหนือ** ส่งวิทยากรมาฝึกวิชาชีพ ด้านการเจียรไนพลอย ด้านจักสาน ทำผลิตภัณฑ์จากกระดาษและเศษวัสดุเหลือใช้ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ด้านการเกษตรได้มาให้คำแนะนำเรื่องปลูกผักสวนครัวการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ผล ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ ทำรายได้ให้แก่อาสาผู้เข้ารับการบำบัดเป็นอย่างดี ผลผลิตและผลผลิตต่างๆ มีจำหน่ายที่ร้านค้าของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ อาคารบริการนักท่องเที่ยวบนดอยตุง และที่สนามบินนานาชาติ จังหวัดเชียงราย

โครงการพัฒนาการผลิตเห็ดเศรษฐกิจ

โรงเพาะเห็ดเศรษฐกิจ
บ้านดอยสูง

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
เสด็จฯ โรงเพาะเห็ด โครงการพัฒนาดอยตุง
เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๓๖

คลุกส่วนผสม

บรรจุส่วนผสมลงในถุงพลาสติก

ถุงที่บรรจุอาหารเรียบร้อยแล้วเตรียมเผ่

เก็บโยกเห็ดเต็มถุง

ในด้านแผนงานการพัฒนาการเกษตรเพื่อสร้างอาชีพแก่ประชาชนบนดอยตุงให้มีรายได้
อย่างต่อเนื่องนั้น มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ เล็งเห็นว่า การเพาะเห็ดชนิดต่างๆ เป็นอาชีพที่น่าส่งเสริมให้
สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรทำในบ้านเพราะใช้พื้นที่น้อย ใช้เวลาสั้น และใช้น้ำน้อย แต่ได้ผล
ตอบแทนสูง อีกทั้งดอยตุงมีระดับความสูงต่างกันสามารถผลิตเห็ดได้หลายชนิด ซึ่งต้องการ
อุณหภูมิต่างกัน สำหรับวัสดุที่ใช้ในการเพาะเห็ด เช่น ฟางข้าว และขี้เลื่อย ก็มีอยู่แล้วในพื้นที่
จังหวัดเชียงรายและจังหวัดใกล้เคียง

ทอดพระเนตรการเพาะเห็ดหลินจือ

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ จึงตั้งโรงเพาะเห็ดนาร่องขึ้น เพื่อใช้ทดสอบเทคโนโลยีในการผลิตเห็ดชนิดต่างๆ เช่น เห็ดชอมปิญอง เห็ดนางรม เห็ดหอม เห็ดเข็มเงิน และเห็ดหลินจือ ได้ตลอดปี พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมบุคลากร เกษตรกร เพื่อขยายการผลิตเห็ดเข้าไปในหมู่บ้านต่างๆ ให้สมาชิกในครอบครัวของเกษตรกรเพาะเห็ดเป็นอาชีพ โดยมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ คอยให้คำแนะนำช่วยแก้ปัญหา และรับเป็นผู้จัดจำหน่ายให้

เห็ดหอมที่เพาะโดยใช้เชื้อไมยราพรา

ระยะการเจริญเติบโต

ดอกเห็ดที่หมอบรรจุน้ำ

ดอกเห็ดหมอบ
จากนี้เกือบไม่มีขายตามชนบท

ปอสา สืบสองบ้านนา

โครงการปอสา

ต้นกล้าปอสาเพาะจากเมล็ด
อายุประมาณ ๒ สัปดาห์

ต้นกล้าปอสาอายุ ๑ เดือน

การตัดต้นกล้าปอสาก่อนนำไปปลูก

การขยายพันธุ์ปอสาโดยการปักชำกิ่ง

การปลูกปอสาร่วมกับพืชสวนครัว

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ และกรมส่งเสริมการเกษตร ได้ร่วมกันผลิตกล้าปอสาเพื่อส่งเสริมให้ราษฎรในโครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ นำไปปลูกเป็นป่าเศรษฐกิจ และปลูกแซมในป่าต้นน้ำลำธารแบบวนเกษตร โดยมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ รับซื้อเปลือกปอสาในราคาประกัน ทำให้ราษฎรมั่นใจและยึดเป็นอาชีพได้

ต่อมา มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ร่วมมือกับศูนย์อุตสาหกรรมภาคเหนือสร้างโรงงานผลิตกระดาษสาขึ้นที่บริเวณใกล้ศูนย์ศึกษาและพัฒนาหุบผาแฝง บ้านห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีเครื่องจักร เครื่องมือครบครันต่างๆ ที่ทำงานได้ครบวงจร ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือจัดบุคลากรมาอบรมวิธีการผลิตกระดาษสา การแยกคัดเกรด อัดแท่ง เช้ามัด เพื่อจัดจำหน่าย โรงงานต้นแบบนี้ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ เป็นผู้ดำเนินการเองในเวลาค่ำต่อมา

แปลงปอสาที่ปลูกบนคันที่ราบ
อำเภูประจักษ์ ๖ เดือน

การเตรียมเปลือกปอแห้งก่อนต้ม

นอกจากนี้ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ยังได้รับความร่วมมือจากศูนย์ส่งเสริมการตลาดของกระทรวงอุตสาหกรรม ช่วยแนะนำราษฎรชาวเขาให้นำกระต๊ากสามห้าทำเป็นสิ่งประดิษฐ์และของใช้ต่างๆ เช่น วาว ดอกไม้ โคมไฟ พัด บัตรอวยพร ตุ๊กตา กระต๊ากวาดภาพ สมุด ฯลฯ จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่ระลึก

พื้นที่เกิดผลกระทบจากการพังทลาย
และการเลื่อนไหลของดิน บริเวณ กม.๑๘
ถนนสายลี้ก่อง-พระราชดอยตุง

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาหญ้าแฝก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ
เสด็จ ณ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาหญ้าแฝก
โครงการพัฒนาตอยตุง
ตามดำกรณบังคมทูลเชิญของ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
และทั้งสองพระองค์ได้ทรงปักข้าวหญ้าแฝก
เพื่อมาขยายพันธุ์ต่อไป

เมื่อเริ่มโครงการพัฒนาตอยตุง มีการก่อสร้างถนนอันเป็นสาธารณูปโภคพื้นฐานอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาอย่างยิ่งการก่อสร้างถนนสายบ้านห้วยไคร้-พระราชดอยตุง ระยะทาง ๒๓ กิโลเมตร ทำให้เกิดปัญหาการพังทลายของดินและตะกอนทรายเลื่อนไหลลงสู่ที่ล่ง

ต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีโดยสม่ำเสมอ เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทถึง ปัญหาหน้าดินถูกชะล้างพังทลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างทางในเขตโครงการพัฒนาตอยตุง พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทูลถึงประโยชน์หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ที่ทรงทดลองได้ผลมา แล้วในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ทั่วประเทศ ก็ได้ถวายเอกสารเกี่ยวกับคุณสมบัติ ของหญ้าแฝกแด่สมเด็จพระบรมราชชนนี

เมื่อสมเด็จพระบรมราชชนนีได้ทอดพระเนตรหนังสือต่างๆ เหล่านั้นประกอบกับพระบรม ราชธิบายแล้ว จึงโปรดให้หม่อมราชวงศ์คึกคักดา ติตกุล ราชเลขานุการในพระองค์ ดำเนินการ ปลุกหญ้าแฝกเพื่อแก้ปัญหาการชะล้างพังทลายของดินในโครงการพัฒนาตอยตุง ตามที่พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถวายพระบรมราชวินิจฉัย

พื้นที่เกิดผลกระทบจากการพังทลาย
และการเฉไ่ยไหลของดิน บริเวณ กม.๑๘
ถนนสายสีทอง-พระธาตุคุดยง

ทรงปลูกข้าวเหนียวแม่กลางดง

การบรรจุกล้าแม่กลางดง

นาท้าวแม่กลางดง

แปลงเมล็ดข้าวจากแหล่งต่างๆ

การปลูกหญ้าแฝกแบบทำนา
เพื่อขยายพันธุ์

สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาโดยสูง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมทางหลวง และการชลประทาน เป็นต้น ทาพันธุ์แฝกมาจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครราชสีมา พะเยา พระนครศรีอยุธยา (เจ้าเจ็ด) และเชียงราย มาขยายพันธุ์ที่เชิงดอยตุง บ้านห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย ในพื้นที่ ๕๒ ไร่ ปลูกหญ้าแฝกไว้ขยายพันธุ์ ๑๐,๐๐๐ ต้น ระยะเวลา ๘ เดือน ได้พันธุ์แฝกเพิ่มขึ้นถึง ๑๒ ล้านต้น

สำหรับผลการวิจัยการปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ลาดเอียง เมื่อเปิดหน้าดินแล้วปรากฏว่า ระบบการเจริญเติบโตของรากเป็นที่น่าสนใจ ด้วยรากของหญ้าแฝกมีความยาวถึง ๓ เมตร เป็นการพิสูจน์ว่าระบบรากได้หยั่งลึกลงในแนวตั้ง ส่วนความกว้างของรากไม่เกิน ๕๐ เซนติเมตร

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ปลุกแม่ทัพพระราชทาน
ที่จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๓๖

การก่อสร้างถนนคดเคี้ยว
ก่อให้เกิดการเลื่อนไหลของดิน

การปลูกป่าตามแนวตั้ง เพื่อการ
ชะลอน้ำไม่ให้ไหลลงทางระบายน้ำ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
สมเด็จพระราชินีนาถย่าแม่ซึ่งนำมาทำหลังคา

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาหญ้าแฝกที่บ้านห้วยไคร้ นี้ นอกจากมีการขยายพันธุ์หญ้าแฝกในนา
แบบนาข้าว ซึ่งเป็นการขยายพันธุ์โดยการแตกกอที่มีปริมาณต้นเป็นจำนวนมากกว่าการขยายพันธุ์
ในถุงพลาสติกในระยะเวลาเท่ากันแล้ว ยังมีการขยายพันธุ์หญ้าแฝกแบบนาข้าวพร้อมกับการปลูก
ถั่วเหลืองเพื่อปรับปรุงดินในนา เป็นการให้ปุ๋ยหญ้าแฝกตามธรรมชาติ

หญ้าแฝก
ที่รากยาวที่สุดในโลก

หญ้าแฝกที่รากยาวที่สุดในโลก
VETIVER WITH THE LONGEST

กระต๊อบ
มุงหลังคาด้วยหญ้าแฝก

เสด็จฯ ทอดพระเนตรรากหญ้าแฝก

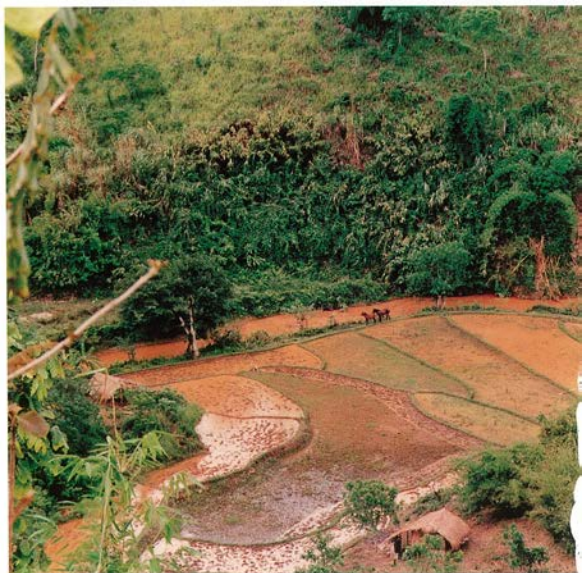

รวงข้าวญี่ปุ่นหรือการเก็บเกี่ยว

โครงการพัฒนาข้าว

ข้าวญี่ปุ่น

ผลผลิตข้าวญี่ปุ่น

ประชากรชาวไทยภูเขาที่อาศัยกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่โครงการพัฒนาตอยตุงนั้น กรมพัฒนาที่ดินได้สำรวจเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ พบว่า มีพื้นที่ปลูกข้าวนาสวนขั้นบันได ๔๔๔ ไร่ ปลูกข้าวไร่ ๑๐๓ ไร่ ในระดับความสูง ๕๐๐-๑,๒๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง แต่เนื่องจากสภาพอากาศหนาวเย็น ขาดเทคโนโลยีและกรรมวิธีในการบำรุงรักษา จึงได้ผลผลิตต่ำ และยังปลูกข้าวไร่ในลักษณะไร่เลื่อนลอย คือ ย้ายที่ด้วยการโค่นถางป่าไปเรื่อยๆ เป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้

สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงขอความร่วมมือจาก**สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร** ให้ช่วยเหลือด้านเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และอบรมเกษตรกรในพื้นที่และเจ้าหน้าที่มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ให้ปลูกข้าวนาสวนขั้นบันไดและข้าวไร่อย่างถูกวิธี มีคุณภาพ ประหยัดต้นทุน และให้ผลผลิตสูงสุดในพื้นที่ปลูกเก่าเดิม

การไถพรวนเตรียมดินเพื่อปลูกข้าว

นาข้าวญี่ปุ่นแบบนาขั้นบันได

ชาวบ้าน บำรุงอย่างมูของเกี่ยวข้าวญี่ปุ่น

ในฤดูการผลิตปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ส่งเสริมให้เกษตรกร ๔๐ รายใน ๑๓ หมู่บ้าน ทดลองปลูกข้าวไร่พันธุ์เจ้าฮ่อ และน้ำว้า ในพื้นที่ ๑๙๓.๕ ไร่ ปรากฏว่าส่วนใหญ่ได้ผลผลิตไม่ตึก เพราะเกิดภาวะฝนแล้ง และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำ

ในปีเดียวกันนี้ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวญี่ปุ่นพันธุ์คิตาโกมาชิ และชาธานีชิกิ ในนาสวนชั้นบันได พื้นที่ ๑๐๐ ไร่ ปรากฏว่าเกษตรกรได้ผลผลิตข้าวญี่ปุ่นสูงสุด ๘๔ ตันต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ยทั้งโครงการ ๖๐ ตันต่อไร่ ในขณะนั้นของเกษตรกร อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ ได้ผลผลิตถึง ๑๕๔ ตันต่อไร่ ปัจจุบันผลผลิตข้าวญี่ปุ่นในประเทศญี่ปุ่นเฉลี่ยทั่วประเทศประมาณ ๘๕ ตันต่อไร่

ในปีต่อมา เกษตรกรชาวเขาจึงสนใจปลูกข้าวพันธุ์ญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น ทั้งจำนวนหมู่บ้านและพื้นที่ปลูก เพราะขายได้ราคาดี รสชาติอร่อย

ข้าวญี่ปุ่นเริ่มให้ผลผลิต

การนวดข้าวญี่ปุ่น

ข้าวญี่ปุ่นระหว่างการเก็บเกี่ยว

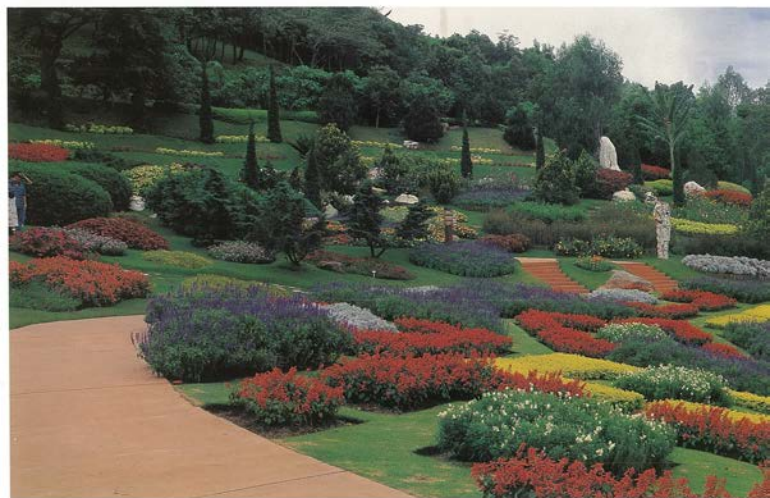
เจ้าหน้าที่จากสถานีทดลองข้าวพาน
ตรวจสอบผลผลิต

สวนแม่ฟ้าหลวง

สวนแม่ฟ้าหลวงตั้งอยู่บริเวณด้านหลังพระตำหนักดอยตุง ซึ่งเดิมเป็นหมู่บ้านอีเก้อปากกล้วย มีเนื้อที่ ๒๔ ไร่ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๕๕๐ เมตร เป็นสวนไม้ดอกไม้ประดับที่ **การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)** รับสนองพระราชดำริตามโครงการพัฒนาดอยตุงมาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ **การส่งเสริมการท่องเที่ยว** เพราะเล็งเห็นว่า เมื่อมีโครงการพัฒนาดอยตุง และพระตำหนักดอยตุงก็จะมีผู้สนใจเดินทางไปชมพระตำหนักดอยตุงเป็นจำนวนมากขึ้นตามลำดับ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังนั้น เพื่อให้การเดินทางไปท่องเที่ยวดอยตุงเป็นไปอย่างสะดวก และเหมาะสม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้มอบหมายให้ **สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** ศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ทิศทางที่ถูกต้อง ผลการศึกษาออกมาเป็นโครงการ ๓ ส่วนด้วยกัน คือ **ก่อสร้างอาคารบริการนักท่องเที่ยว** เพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องข้อมูลของดอยตุง ร้านค้าของที่ระลึก และห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว ส่วนที่สอง คือ **การสร้างสวนไม้ดอกไม้ประดับ** ใกล้พระตำหนักดอยตุงและ **การติดตั้งป้ายชี้ทางแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ บนดอยตุง** เพื่อให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวได้ครบถ้วนและไม่หลงทาง

สวนประติมากรรม

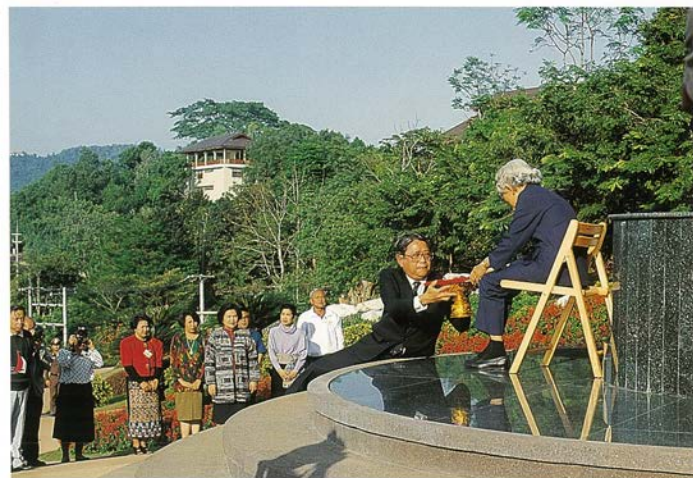

อาคารอเนกประสงค์และต้นตอง
ทิวเขาแม่ฟ้าหลวง

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประทับหน้ารูปปั้นต่อเนื่อง
นายธรรมคุณ ประจวบเหมาะ ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
กราบบังคมทูลถวายรายงาน และทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือที่ระลึก

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมอบหมายให้สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ออกแบบโครงการทั้งสาม มีบริษัทสวนงาม จำกัด เป็นผู้สร้างสวนแม่ฟ้าหลวง ทั้งหุ้นส่วน จำกัด เทพนิมิต เชียงราย เป็นผู้สร้างอาคารบริการนักท่องเที่ยว และบริษัทพทยา เอส ที คอนสตรัคชั่น จำกัด จัดทำและติดตั้งป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้น้อมเกล้าฯ ถวายสวนแม่ฟ้าหลวง อาคารบริการนักท่องเที่ยว และป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่ดอยตุง แด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ ลานดอกไม้สวนประติมากรรม สวนแม่ฟ้าหลวง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๕

ทรงพระดำเนินทอดพระเนตรสวนแม่ฟ้าหลวง

สวนไม้มั่งคั่งและสวนประติมากรรม
จัดงมด้วยไม้ดอกไม้ใบนานาพรรณ

ภายในสวนแม่ฟ้าหลวงมีทั้งสวนไม้มั่งคั่ง สวนประติมากรรม สวนหิน สวนน้ำพุ จัดงมด้วย
ไม้ดอกไม้ใบและไม้ยืนต้นนานาพรรณกว่า ๗๐ ชนิด ที่ปลูกตกแต่งเป็นรูปต่างๆ ได้รับการดูแล
รักษาและปรับเปลี่ยนพันธุ์ไม้ให้สวยงามไม่ซ้ำแบบตลอดปี ท่ามกลางลานดอกไม้สีสันสวยงามมี
รูปปั้นต่อเนื่อง เป็นประติมากรรมรูปเด็กตัวสูงขึ้นไปในอากาศ ประหนึ่งจะบอกเล่าให้เรารำลึกว่า
พระเจ้าพระราชมารดา “สวนแม่ฟ้าหลวง” ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทุกอย่าง จะทรงอยู่อย่างต่อเนื่อง
เพื่อประโยชน์สุขของราษฎร ทรงช่วยให้เขาช่วยตัวเอง เมื่อเขาช่วยตัวเองได้แล้ว ก็ทรงย้ายที่ช่วย
ไปช่วยที่อื่นต่อไป

แปลงดอกไม้ลายหัวใจ

สวนประติมากรรมรูปดอกไม้ไม้ใบ

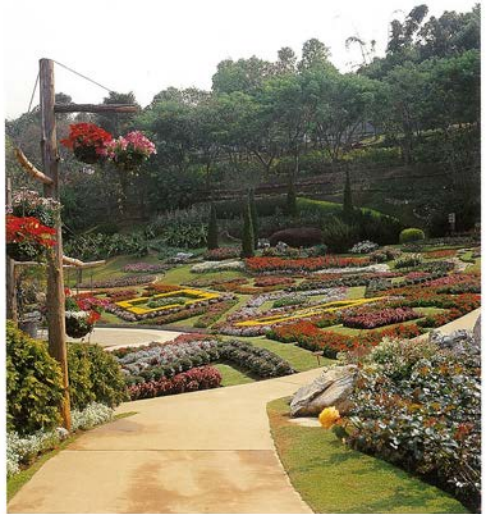
อาคารอเนกประสงค์บนดอยสูง

สวนน้ำพุ

ซีลเวียทาลิส

นักท่องเที่ยวซื้อตั๋วเข้าชม
สวนแม่ฟ้าหลวง

นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศเดินทางไปชมสวนแม่ฟ้าหลวงปีละ ๕๐๐,๐๐๐ คน
ใกล้ศูนย์ประติมากรรมเขาสวนมีป้ายขนาดใหญ่จารึกอักษรว่า

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

“สวนแม่ฟ้าหลวง สร้างขึ้นมาเพื่อให้ผู้มาเที่ยวได้ดูความสวยงามของต้นไม้ ดอกไม้ ถ้าคน
ที่มาเหยียบย่ำ หรือทำลายต้นไม้ ดอกไม้ ใบหญ้า แม้แต่คนละเล็กคนละน้อย คนที่มาข้างหลังก็จะ
ไม่มีโอกาสได้ดูความสวยงามนี้”

สวนแม่ฟ้าหลวงได้รับรางวัลชนะเลิศพาต้าโกลด์อะวอร์ด (PATA GOLD AWARDS)
จากสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวเอเชียแปซิฟิก (พาต้า) ประเภทรางวัลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใน
ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง นักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวชมสวนแม่ฟ้าหลวง
นอกจากได้ชมสีสันอันสวยงามและสัมผัสกลิ่นหอมของมวลบุปผานานาพรรณแล้ว ยังได้เที่ยวชม
สวนที่สวยงามที่สุดในประเทศและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอีกด้วย

สภาพป่าต้นน้ำลำธารมองจากดอยช้างมูบ
และเห็นเส้นเขาแบ่งเขตแดนไทย-พม่า

สวนรุกขชาติแม่ฟ้าหลวง ดอยช้างมูบ

ดอยช้างมูบเป็นดอยสูงที่สุดของเทือกเขานางนอน มีความสูง ๑,๕๐๔ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งอยู่ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สภาพพื้นที่เป็นเนินเขาสูงๆ ต่ำๆ ลดหลั่นกัน และมีสันติดต่อกันเขาแบ่งเขตแดนไทย-พม่า สภาพป่าก่อนมีโครงการพัฒนาดอยสูงได้ถูกทำลายลงเพื่อทำไร่เลื่อนลอยและปลูกฝิ่นจนภูเขาเตียนโล่ง เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรทั่วทัศนียภาพบริเวณนี้บ่อยครั้ง จึงพระราชทานแนวพระราชดำริให้ฟื้นฟูบริเวณดอยช้างมูบให้กลับคืนสู่สภาพป่าอันสมบูรณ์และสร้างเป็นสวนรุกขชาติขึ้น พระราชทานนามว่า **สวนรุกขชาติแม่ฟ้าหลวง ดอยช้างมูบ** เพื่อเป็นแหล่งศึกษาพันธุ์ไม้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนทั่วไป

ต้นไม้ใหญ่ยักษ์ที่กรมป่าไม้จัดซื้อต้นไม้ปลูกบนดอยช้างมูบ

พระสวรูปช้างหมอบ
ที่มารองเรือคอย

แม่ฟ้าหลวงประทับทอดพระเนตร
การเคลื่อนย้ายต้นไม้ใหญ่ขึ้นคอยช้างหมอบ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรต้นไม้
ใหญ่ที่ขุดล้อมขึ้นไปปลูกบนคอยช้างหมอบ
และทรงยกช่อคอกิ่ง พร้อมด้วยสมเด็จพระ
เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนครสวรรค์ราชินี

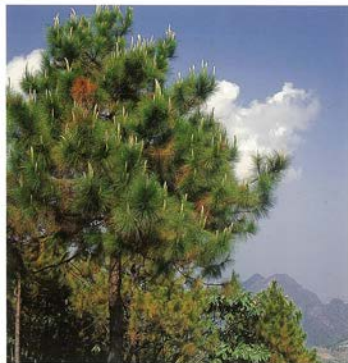
ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาโดยสูง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่อง
มาจากพระราชดำริ และมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในประเทศไทย ได้สนองแนวพระราชดำริ โดยร่วมมือ
กับกรมป่าไม้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ดำเนินการปลูกต้นไม้เพื่อ
ฟื้นฟูสภาพป่าและสร้างสวนรุกขชาติ เนื้อที่ ๒๕๐ ไร่ บนคอยช้างหมอบ เริ่มงานพัฒนาด้วยการขุด
ล้อมต้นไม้ขนาดใหญ่อายุ ๑๐๐-๔๐๐ ปี จากสองข้างทางถนนพหลโยธิน สายเชียงราย-แม่สาย ที่
กรมทางหลวงจะโค่นทิ้งเพื่อขยายผิวจราจร จำนวน ๑๔ ต้น มีทั้งต้นไทรย้อย โพธิ์ นีโคเรีย ไทรก้านแดง
ไทรสารภี ไทรกว้างใบมัน ซึ่งนายชนะ พรหมเดช นักวิชาการป่าไม้ฝ่ายพฤกษศาสตร์ เป็นผู้
ควบคุมการขุดล้อมและเคลื่อนย้ายต้นไม้เหล่านี้ขึ้นไปตามเส้นทางคดเคี้ยว ลำดวน ระยะทาง ๒๔

นางแย้มป่า

กิโเลเมตร เพื่อไปปลูกบนดอยช้างมูบตามจุดที่กำหนดไว้ในแผนภูมิที่คัดเลือกแบบธรรมชาติ เป็นการ **“อนุรักษ์ดินไม้ด้วยสมเด็จย่า เรมิตป่าบนดอยดุง”** ตั้งแต่วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ แล้วดำเนินการตอนกิ่งไทรจำนวน ๕๐๐ กิ่ง เพื่อนำไปต่อกิ่งต้นไม้ใหญ่ที่นำไปปลูกไว้แล้ว นอกจากนี้ ยังได้ขุดล้อมต้นไม้ขนาดกลาง ขนาดเล็ก จำนวน ๘๘ ชนิด จากแหล่งต่างๆ ทั่วประเทศที่สามารถเจริญเติบโตได้ในพื้นที่สูงอีกประมาณ ๕,๐๐๐ ต้น ขึ้นไปปลูกกระจายไปทั่วดอยเหมือนป่าธรรมชาติ เป็นต้นว่า สนสามใบ มะขามป้อมดง ผักเห็ดดอ ค้อ ตำ พญา ทะโล้ อบเชย ขมิ้นต้นไม้ต่างๆ เสี้ยวดอกขาว ตะแบก นางพญาเสือโคร่ง ฯลฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ดอยช้างมูบ เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

ไพร่ใหญ่ที่ได้รับการอนุรักษ์กำลังแสดงถึงกันเขียวขุ่น

สีมเป็ยเม ริมทางเดิน

ที่สวนรุกขชาติแม่ฟ้าหลวง ดอยช้างมูบ

อบเชยที่ปลูกเสริมใต้ต้นไม้ใหญ่

กุหลาบพันปีบานคอยช้างมูบ

ดงโรโดเดนดรอนและอซีเลียที่เจ๊ะปลุก

อซีเลีย

ดงกุหลาบพันปีหรือโรโดเดนดรอน
บนคอยช้างมูบ

กรมป่าไม้ได้น้อมเกล้าฯ ถวายสวนรุกขชาติแม่ฟ้าหลวง คอยช้างมูบ แต่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ต่อมก สมเด็จพระบรมราชชนนีได้เสด็จฯ ไปทรงยกข้อต่อกิ่งไทรที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งมีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๖ เมตร ด้วยพระองค์เองเมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๕

ปัจจุบัน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สนับสนุนงบประมาณในการตกแต่งภูมิทัศน์ของพื้นที่สวนรุกขชาติแม่ฟ้าหลวง คอยช้างมูบ ประกอบด้วย ทางเดิน อาคารอเนกประสงค์ ศาลาปิกนิก ลานชมทิวทัศน์ น้ำพุ (สัญลักษณ์น้ำพระทัยสมเด็จพระย่า) และการตกแต่งสวนด้วยพันธุ์ไม้มีนานาชนิดที่หายากในประเทศไทย เช่น กุหลาบพันปี กล้ายไม้รองเท้านารี กล้ายไม้ป่า กระเจียว คอย บัวดิน ปทุมมา ฯลฯ ซึ่งจะแล้วเสร็จและเปิดให้ประชาชนเข้าชมประมาณปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๑

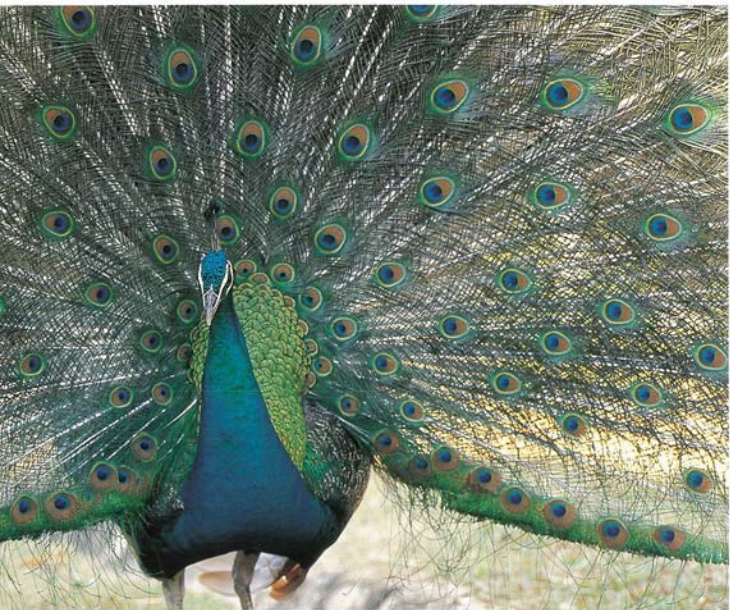
ศูนย์เพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า

นกยูงในศูนย์เพาะเลี้ยง

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๑ โครงการพัฒนาโดยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินการตั้งศูนย์เพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าบนดอยตุง ในพื้นที่ ๒๐๐ ไร่ เพื่ออนุรักษ์สัตว์ป่าที่หายาก และกำลังจะสูญพันธุ์ให้คงอยู่ และเพิ่มปริมาณสัตว์ป่าให้มากขึ้น

สัตว์ป่าที่ศูนย์เพาะเลี้ยงอนุรักษ์ทั้งสัตว์ปีกประเภท ไก่ฟ้าชนิดต่างๆ นกยูง นกกาเหว่า นกขุนทอง นกขุนแผน นกแก้วโม่ง เป็นต้น ส่วนสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ เก้ง กวาง ลิง หมี อีเห็น ชะมด ฯลฯ ซึ่งโครงการฯ มีแผนที่จะพัฒนาเป็นสวนสัตว์เปิดที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งสำหรับประชาชนทั่วไปในอนาคต

ท่ามกลางป่าต้นน้ำลำธาร ป่าเศรษฐกิจ
และศูนย์เพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่า
จะมีเรือนปลูกไม้ตัดดอกที่หารายได้ให้อย่างพอเพียง

สมเด็จพระนางพรมลเอกษัตริยาฯ ขณะเยือน
นายกรัฐมนตรี ชมโครงการพัฒนาคลองตุง

ป่าพระราชทาน

นางพรมลเอกษัตริยาฯ

เลี้ยวคลองขาว

ในทางมงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี และพระราชพิธีกาญจนาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พุทธศักราช ๒๕๓๔ นั้น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระราชประสงค์จะให้ปลูกป่าผืนใหญ่ในพื้นที่ทรงงาน โครงการพัฒนาคลองตุงเพื่อพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย

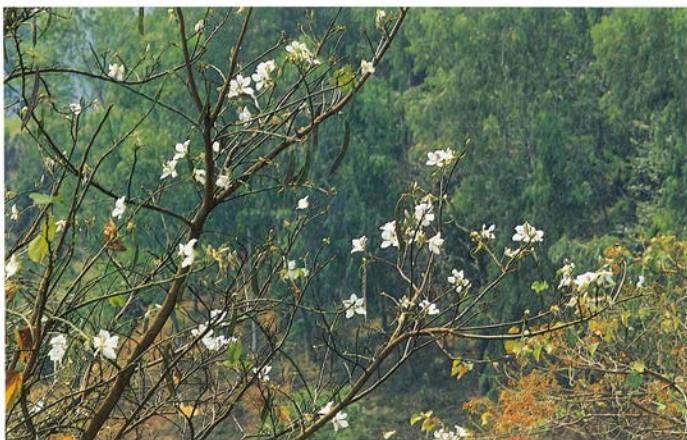
ป่าพระราชทานงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ของมูลนิธิชัยพัฒนา กับมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง จึงเกิดขึ้นตามกระแสพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๖

ป่ากว้างโล่งเตียนจำนวน ๔,๐๐๐ ไร่ บนเทือกเขาอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ได้มีการปลูกป่าพระราชทานขึ้นตามแนวพระราชดำริ เป็นไม้ ๓ อย่าง คือ ไม้ผล ได้แก่ แก้ว กล้วยน้ำว้า ฝรั่ง บัวย มะขามป้อม และไผ่ตง เป็นต้น ไม้ใช้สอย ได้แก่ ชีเหล็กบ้าน ไม้หก ไม้หางหวล ไม้สีกุ และยูคาลิปตัส ไม้รักษาต้นน้ำลำธาร ได้แก่ ไม้สัก ประดู่ พยอม อินทนิล อุทุม นางพรมลเอกษัตริยาฯ เลี้ยวคลองขาว ตะแบก ไม้ต่างๆ และปลูกแฝกเสริมการปลูกป่าไปพร้อมกันเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน

ในขณะที่มีการปลูกป่าช่วยพัฒนาแม่ฟ้าหลวงเพิ่งเริ่มต้นนั้น ประชาชนบนดอยจึงผู้เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูและปลูกป่าในพื้นที่ทรงงานก็ปลูกพืชผักและไม้ดอกเพื่อนำออกจำหน่ายระหว่างรอการเติบโตของไม้ในป่า โดยผู้เข้าร่วมโครงการฯ จะได้รับกล้าไม้ ตลอดจนปุ๋ย และมีสิทธิเก็บผลผลิตจากไม้ผลที่ตนปลูก โดยจ่ายค่าเช่าพื้นที่ปลูกป่าให้แก่รัฐในอัตราไร่ละ ๑ บาทต่อปี เมื่อปลูกป่าได้ ๕ ปี ผู้มีสิทธิเก็บผลผลิตจากไม้ผล ซึ่งมีรายได้มั่นคงแล้ว จะต้องเสียภาษีให้แก่รัฐตามกฎหมาย

เสียดอกขาว

วังเทอดและผักกูดใน
ที่โครงการปลูกผักกูดใน

มะเขือเทศ

คุณเอกาธิ โอโตะ ผู้ดูแลโครงการปลูกผักญี่ปุ่น
กำลังตรวจสอบดูแปลงญี่ปุ่นว่าน้ำพอกที่จะเก็บหรือไม่

ณ ส่วนหนึ่งของพื้นที่ป่าพระราชนิเวศน์ สังกัวาระระดับน้ำทะเลปานกลาง ๔๐๗ เมตร มีโครงการ
ปลูกผักญี่ปุ่น นาร่องอยู่ ๑๑ ไร่ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ มีโรงเรือน
ปลูกผักและผลไม้ญี่ปุ่น ๑๔ โรง โรงเรือนเพาะเมล็ด ๓ โรง ผักที่ปลูกในโรงเรือนและกลางแจ้ง
มีทั้ง มะเขือเทศ พริกขี้หนูแดง ตังโอญี่ปุ่น “ซุนจิคุ” กะหล่ำปลีม่วง เทอร์นิป แรดิช ถั่ว มะเขือม่วง
มะเขือฝักยาว และผักสลัด ไม้ผลมี แดงญี่ปุ่น เงาะ มังคุด มัณฑะโอ ฯลฯ น้ำที่ใช้ในการปลูก
ผักผลไม้เหล่านี้ใช้น้ำจากห้วยปางสาม มีเครื่องกรองน้ำใช้กับพืชในโรงเรือน คนงานในไร่เป็นชาว
อิตาลีและไทยใหญ่จำนวน ๑๘ คน ผลผลิตที่ได้มีตลาดรับซื้อในราคาสูง ชาวญี่ปุ่นผู้ดูแลโครงการฯ
ชื่อคุณเอกาธิ โอโตะ ปลูกญี่ปุ่นปลูกมาได้ ๒ ปีแล้ว

ดวงประทีปที่ดอยตุง

คุณหญิงอุไรวรรณ เลิศศรีสินัด
ประพันธ์

ดอยสูงเสมอดาว
บัดนี้มิแสงรุ่ง
ตำนานของดงคอย
ด้วยพฤษะพรังใบ
ดาดโดยพระดำริ
คลุสุมมาสู่เหยา

อันกัณดารชื่อดอยดง
สว่างหวังสวัสดิ์ไสว
ที่เคยแก้งก็เลื่อนไป
ระบัดเขียวออกคลุมเขา
แม่ฟ้าหลวงของหมู่เฮา
ทุกหย่อมหญ้าสยามเย็น

တလင်းရွာ

แม้ว่าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี “สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าสุทนต์มณี” จะสวรรคตแล้ว แต่ **พระตำหนักอดุลย** บ้านหลังแรกที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงสร้างเมื่อพระชนมายุ ๘๘ พรรษา เพื่อใช้เป็นที่พักทรงงานปลูกป่าในโครงการพัฒนาโดยดุษฎี ซึ่งเปรียบประดุจ “หัวใจ” ของโครงการฯ ก็ยังเป็นตัวกระตุ้นให้การดำเนินงานอดุลยดุษฎีดำเนินต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ **มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง** ใน **พระบรมราชูปถัมภ์** เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๓๕ ต่อมา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็น **นายกิตติมศักดิ์** เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๓๙

กรรมการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์

นายอภิลาศ โอสมานนท์	ประธานกรรมการ
นายเชียวชาญ เคียงศิริ	กรรมการ
นายนคร พงษ์น้อย	กรรมการ
นายไพโรจน์ สุวรรณการ	กรรมการ
นางมยุรี กฤตการ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายสุเมธ ดันติเวชกุล	กรรมการ
นางพูนศรี ทองไข่มุกด์	กรรมการและเหรัญญิก
ม.ร.ว. ดิศนัดดา ดิศกุล	กรรมการและเลขานุการ
ม.ร.ว. บุตรี วีระไวทยะ	กรรมการและรองเลขานุการ
นายฤกษ์ สยามานนท์	กรรมการและเลขานุการ
น.ส. ชูตินันท์ พุ่มผาสุก	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บนตอยตุงวันนี้ มีการทำถนนที่ใช้ได้ทุกฤดูกาลไปยังหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน รวม ๒๖ หมู่บ้าน มีระบบน้ำประปาภูเขา แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ไฟฟ้า

ด้านสาธารณสุข มีสถานีนอนามัย ๓ แห่ง เพื่อให้บริการด้านสาธารณสุขและด้านทันตกรรม มีสาธารณสุขชุมชน 7 แห่ง ระบบการบำบัดรักษาทางวิทยุสื่อสาร ๑๔ แห่ง และ พอ. สว. ได้จัดตั้ง กองทุนยาสมุนไพรไว้ให้หมู่บ้านและตามหน่วยงานทุกแห่ง

ด้านการศึกษา ปัจจุบันมีศูนย์เด็กอ่อน ๑ แห่ง รับเลี้ยงเด็กตั้งแต่อายุ ๔๕ วัน - ๒ ขวบ แล้วไปอยู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่ง พอ.สว. สร้างให้ ๑๙ แห่ง มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา ๔ แห่ง ได้รับการยกฐานะเป็นโรงเรียนมัธยมเมื่อปี ๒๕๓๘ แห่งหนึ่ง นอกจากนี้ หมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลมี ศูนย์ศึกษาชุมชนชาวเขา ๒๐ แห่ง ที่ดำเนินการสอนเด็กในเวลากลางวัน และสอนผู้ใหญ่ในเวลา กลางคืน สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ ทำให้ราษฎรบนตอยตุงได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีความเข้าใจภาษาไทยมากกว่าร้อยละ ๙๐

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ศูนย์การเรียนรู้บ้านป่าขางนาเงิน ในโครงการพัฒนาออยตุง วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๐

สืบเนื่องจากการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงงานในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาออยตุง เมื่อวันที่ ๕-๗ มีนาคม ๒๕๔๐ ได้เกิดโครงการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่สนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คือ ศูนย์การเรียนรู้บ้านป่าขางนาเงิน ซึ่งจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างหน่วยงาน อันประกอบด้วย สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย ศูนย์การศึกษาเอกชนโรงเรียนจังหวัดเชียงราย กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๒ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงราย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่ฟ้าหลวง และศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงออยตุง มีหลักการสำคัญ คือ จัดการศึกษาเด็กชาวไทยภูเขาให้ได้ตามมาตรฐาน สปช. โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ใน ลักษณะผสมผสานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ เน้นการเรียนรู้ไปกับการทำงานที่เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ในกรณี สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาออยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริได้สนับสนุนการก่อสร้างอาคารเรียนชั่วคราว บ้านพักครู โรงอาหาร ห้องสมุด สนามกีฬา จัดจ้างครูและผู้ช่วยครู ๒ คน ศูนย์การเรียนรู้บ้านป่าขางนาเงิน เปิดสอน เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ มีเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ จำนวน ๘๓ คน ชาย ๔๕ คน หญิง ๓๘ คน มีครูสอนประจำ ๔ คน และวิทยากรช่วยสอนอีก ๔ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีจำนวน ๒๘ คน นักเรียนชั้นอนุบาล ๒๕ คน

ในด้านการจัดระบบประชากร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีการตั้งกิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวงขึ้น มีเขตการปกครอง ๔ ตำบล คือ ตำบลเทอดไทย ตำบลแม่สลองนอก ตำบลแม่สลองใน และตำบลแม่ฟ้าหลวง โดยยกฐานะเป็นอำเภอแม่ฟ้าหลวง เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ โครงการพัฒนาออยตุงตั้งอยู่ในพื้นที่ ๒ อำเภอ คือ อำเภอแม่ฟ้าหลวง มี ๒๑ หมู่บ้าน อำเภอแม่สาย มี ๕ หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑,๖๑๓ หลังคาเรือน (๒,๓๓๔ ครอบครัว) ชาย ๕,๑๒๕ คน หญิง ๕,๖๗๗ คน รวมประชากร ๑๐,๘๐๒ คน

พรรณที่ทอเสร็จแล้ว
ฝรั่งเศสสั่งซื้อ และออกแบบมาให้

บนตอยตุงวันนี้มีศูนย์ส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมและอุตสาหกรรม เพื่อฝึกและพัฒนาฝีมือราษฎร โรงฝึกที่ ๑ เป็นงานทอพรม ซึ่งสร้างงานแก่เด็กวัยรุ่นที่จบการศึกษาภาคบังคับและไม่จบ เป็นการสร้างงานตามความถนัดและความรู้พื้นฐาน พรมที่ทอมีลวดลายสีสันสวยงามและหลายขนาด ส่งขายเป็นสินค้าส่งออก ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ลายพรมที่ท้อออกแบบเองบ้าง ลูกค้าออกแบบมาให้บ้าง

โรงฝึกที่ ๒ เป็นงานทอผ้า ส่วนใหญ่เป็นผ้าฝ้าย และสิ่งทอสำหรับตกแต่งบ้าน มีผู้เชี่ยวชาญชาวไทยและต่างประเทศมาสอนเทคนิคใหม่ๆ นอกจากนี้ยังมีช่างทอผ้าแฝก เป็นวัตถุติดบนทอ กับปารผสมผ้าดิบออกมางดงามแปลกตา แล้วทำเป็นที่รองจาน เสื้อ ปากสมุด เข็ม ฯลฯ มีลูกค้าสนใจสั่งซื้อกันมาก ทำให้ชาวเขาที่ปลูกแฝกตัดหญ้าแฝกขายเป็นรายได้เสริม

โรงฝึกแห่งนี้ยังเป็นทั้งออกแบบตัดเย็บเสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ประดิษฐ์และตกแต่งด้วยงานฝีมือชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ บนตอยตุง แล้วนำไปวางจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวในร้านค้าที่ระลึกของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ หน้าสวนแม่ฟ้าหลวง

โรงทอพรมและทอผ้า

งานผลิตกระถางต้นไม้

ตากกระดาดสา
เมื่อแห้งแล้วก็นำมาทำผลิตภัณฑ์

โรงฝึกที่ ๓ เป็น**โรงผลิตกระดาดสาต้นแบบ** ซึ่งผลิตกระดาดสาครบวงจร เริ่มตั้งแต่การแช่เปลือกต้นสา ต้ม ฟอก ล้าง เข้าเครื่องตีเยื่อและละลายเยื่อบนตะแกรงสีเหลี่ยม แล้วตาก จากนั้นนำกระดาดสาสามทำผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย เช่น กระดาดสาของขวัญ การ์ด กรอบรูป สมุดโน้ต สมุดบันทึก กระเป๋าใส่เอกสาร วิกบัน กล้องดินสอ ดอกไม้ ถังใส่ของพิมพ์ข้อมูลนิตินี้แม่ฟ้าหลวงฯ นอกจากนี้ ยังส่งกระดาดสาแผ่น ขายบริษัททำดอกไม้ และบริษัททำความสะดวกรถยนต์ Car Care

โรงฝึกที่ ๔ เป็น**โรงคั่วกาแฟอาราบิก้า** ซึ่งเป็นผลผลิตจากบริษัทหนุติ จำกัด ซึ่งปลูกป่าเศรษฐกิจของตนเองราว ๓,๖๐๐ ไร่ ได้ผลผลิตราว ๓๐๐ ตัน มาเป็นกาแฟแห้ง ๕๐ ตัน โรงคั่วกาแฟนี้สาธิตการผลิตให้ชมตั้งแต่โหมสีกาแฟลงเครื่อง ล้างเมล็ด ปอกเปลือก คัดขนาด เข้าถังหมัก สีผ่านเครื่องเป่า แยกขนาด แยกน้ำหนัก คั่ว และบรรจุหีบห่อที่มีตรามูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ จำหน่ายให้แก่บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) นำไปบริการผู้โดยสารในร้านอาหารในประเทศประมาณปีละ ๕ ตัน มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ จำหน่ายเองประมาณปีละ ๑๐ ตัน ปี พ.ศ.๒๕๔๐ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ เริ่มแบ่งพื้นที่ให้ชาวเขาเผ่าสวันกาเผ่าเองคนละ ๓,๐๐๐-๓,๕๐๐ ตัน รายได้แต่ละคนขึ้นอยู่กับคุณภาพและผลผลิต เป็นการกระตุ้นให้เขาดูแลให้ดีขึ้น

โรงฝึกที่ ๕ เป็น**งานผลิตกระดาดงาญ่าแปก** โดยการนำหญ้าแฝกที่ตากแห้งแล้วมาตัดเป็นชิ้นเข้าเครื่องบดละเอียด แล้วผสมกับดิน กาว ปุ๋ย น้ำ สารกันเชื้อรา ผ่านกรรมวิธีต่างๆ ให้เป็นเนื้อเดียวกัน จากนั้น นำดินที่หมักจนเหนียวเข้าเครื่องผลิตออกมาเป็นกระดาดขนาดต่างๆ ตามแบบ กระดาดงาญ่าแปกนี้ เมื่อนำมาปลูกต้นไม้ และรดน้ำต้นไม้ กระดาดจะค่อยๆ สลายกลายเป็นดินในที่สุด

ดร.กิโลเมตรที่ ๑๒ มีพื้นที่ๆ ส่งเสริมให้เกษตรกรบนดอยสูงเพาะเลี้ยงต้นไม้จำพวกไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อนำไปตกแต่งสวนแม่ฟ้าหลวง เกษตรกรชาวเขาจะนำกล้าไม้จากศูนย์เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมาปลูก โดยมีเจ้าหน้าที่เกษตรเป็นพี่เลี้ยง แนะนำการดูแลรักษา ให้ปุ๋ย ให้น้ำ จนเติบโตออกดอก มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ก็รับซื้อไปปลูกที่สวนแม่ฟ้าหลวงและบริเวณพระตำหนักดอยตุง ทุกวันนี้ เกษตรกรชาวเขาบนดอยสูงเปลี่ยนจากรับจ้างทำงานมาเป็นเจ้าของกิจการ ปลูกต้นไม้เลี้ยงต้นไม้เอง ผลผลิตที่เหลือจากการนำไปตกแต่งสวนบนดอยสูงให้ดังมาตลอดปี ก็นำไปขายให้แก่ลูกค้ารายอื่นและนักท่องเที่ยว

ดอยตุงวันนี้ ประชากรบนดอยสูงมีคุณภาพชีวิต การศึกษา สุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่ดีขึ้น มีบ้านช่องเป็นหลักฐานมั่นคง กำลังทำงานในอาชีพของตนอย่างขยันขันแข็ง พัฒนาตนเองและอาชีพ จนอยู่ดีมีสุขทั่วหน้า ก่อนจะมีโครงการพัฒนาดอยตุง (พ.ศ. ๒๕๓๐) เคยมีรายได้ ๓,๙๗๒ บาท ต่อคน ต่อปี ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น ๒๒,๐๓๘ บาท ต่อคน ต่อปี ปรากฏว่าสำคัญ ทุกคนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า ช่วยกันดูแลรักษาป่าต้นน้ำลำธาร และช่วยกันบำรุงรักษาป่าเศรษฐกิจซึ่งนำรายได้ต่อเนื่องมา ก็ เป็นการแก้ปัญหาเสกติด และมีอาชีพที่มั่นคงถาวร ทำให้คนกับป่าอยู่ด้วยกันได้ สมดังพระราชปณิธานในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี **“แม่ฟ้าหลวง”** ของปวงชน

๑๑๒๒๑

หนังสือเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ISBN 974-8252-27-2

จัดทำโดย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือ "ดอยตุง"

นายเสรี วังสีไพจิตร

ประธาน

นางจุฑามาศ ศิริวรรณ

Mr. Yoshihiko Kono

ดร. อธิปัตย์ บำรุง

Mr. Kazuo Kojima

นางสาวพัฒนา จันทวังษ์

นายวิมล วัชรินทร

นายณรงค์ แก้วเสวตพันธุ์

นายเศรษฐพล จินดาณรงค์

นางอุษา เกียรติชัยทิพย์

นายพนม กะวีบุตร

นายวิจารณ์ ผดุงวิทย์

นายอดิวิทย์ เสาธิต

นายวีรศาสตร์ เวศ บุญเสนอ

นายอดิศักดิ์ สังขติ

นางวรรณ ภูมิจิต

นายกมล จันทนาภักดิ์

นางวิลาวรรณ ศิริงามเทีย

Mr. Goro Hirata

นายพงษ์บุญ ปองทอง

ดร. อนันต์ ไตรสารศรี

ดร. ยงยุทธ สุขวัฒัญกุล

นางอัญชลี คุ้มวงศ์

นายสันติ แสงงเจริญ

บรรณาธิการ

คุณหญิงคณิดา เสระกุล

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูล

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช คุณหญิงกมล สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

ภาพ

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
พลตำรวจตรี เฉลิมพงษ์ ไกรภักดิ์ ณ นคร นายวิจิตร วังสี
รศ. กมล ฉายาวินาศ นายชเนต เสระกุล
คุณหญิงคณิดา เสระกุล นายอภิรักษ์ ปัทมภักดิ์
นางสาวดวงดาว สุวรรณวังษ์ นายสมชาย วิกิตกุล

จัดรูปเล่ม

นายนิพนธ์ บุญเกียรติ

แก้ไข

บริษัท พีเอ็ม อินเตอร์เนชันแนล จำกัด

พิมพ์ที่

บริษัท ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด กรุงเทพมหานคร

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๑

จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

ราคา ๕๐๐ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์

จัดทำโดย
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

